

memleketim

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı 3 aylık süreli yayınıdır • 2020 • Sayı 1 Nisan Mayıs Haziran

Diaspora: Kültürel İletişim ve
Var Olmanın Yansımaları
Prof. Dr. Ali Büyükaşlan

18

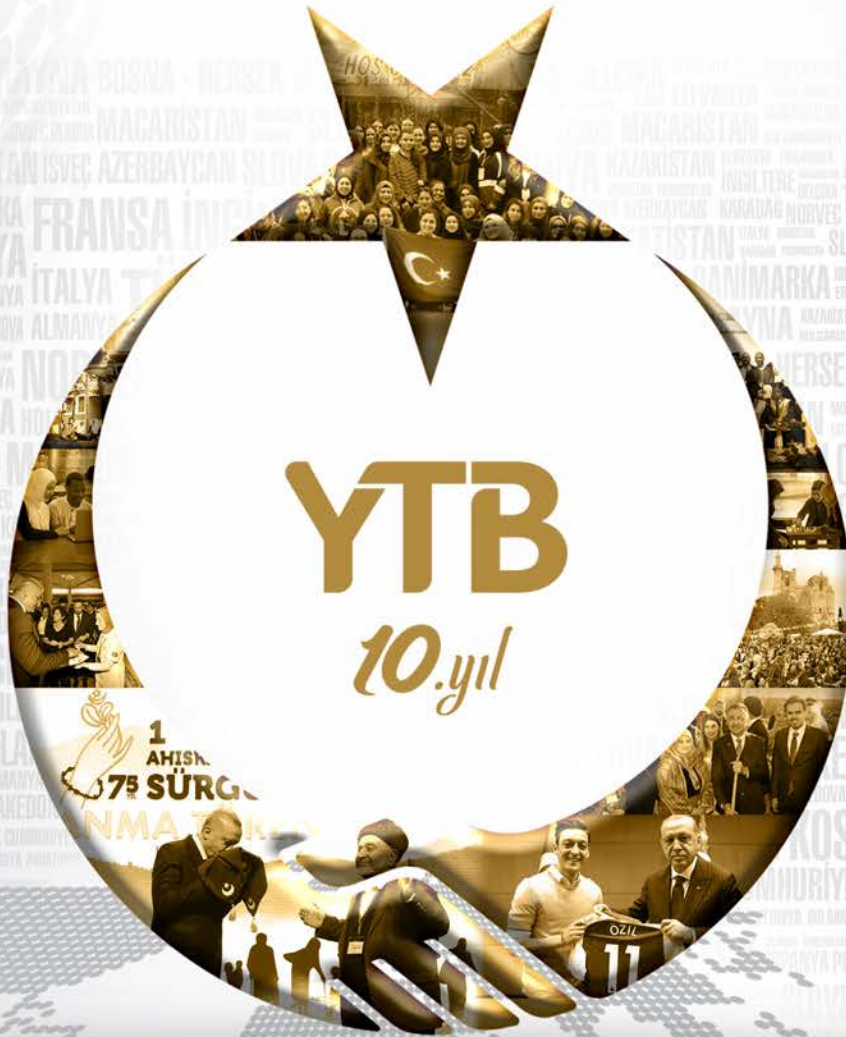
"Anadil bir oksijen çadırı. Onu teneffüs
edemezsem nefessiz kalırım."
Güzide Ertürk

60

2020 Türk Dünyası
Kültür Başkenti: HİVE
Vügar Novruzovlu

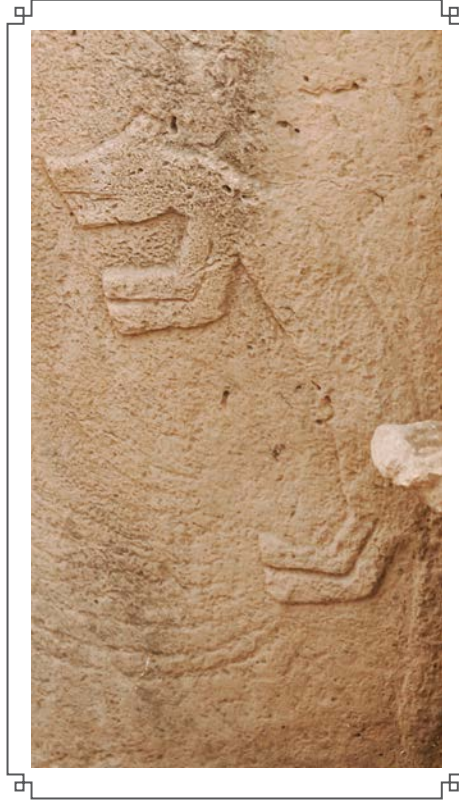
78

Güçlü Diaspora Güçlü Türkiye

Dergimize bu kare kodu tarayarak pdf olarak da ulaşabilirsiniz

'Göbekli Tepe - Şanlıurfa'

Bizi Takip Edin!

www.ytb.gov.tr

memleketim

Yönetim

Abdullah Eren

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
adına İmtiyaz Sahibi, Başkan

Abdülhadî Turus

YTB Başkan Yardımcısı

Yakup Halit Bulut

YTB Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanı

Yayın Yönetimi

Muhammed Berdibek

Genel Yayın Yönetmeni

Muhammet Sağlam

Yazı İşleri Müdürü

Murat Arslan

Emine Elif Gönüllü

Metin Editörü / Redaksiyon

Zafer Çömez

Sevtaç Konmuş

Haber Araştırma / Dış İlişkiler

Mehmet Can Üçgül

Grafik Tasarım

Mehmet İpek

Dijital / WEB

İlker Kırmızı

Fotoğraf

Yasin Çetin

Çizim / İllüstrasyon

YTB Yayın Kurulu

Abdülhadî Turus

Yakup Halit Bulut

Muhammet Sağlam

Ali Işık

Hacı Murat Terzi

Yayın Türü

3 Aylık Süreli Yayın

ISSN

2717-7327

Basım Yeri

Perspektif Matbaacılık,
Tel / Faks 0312 384 20 55

Basım Tarihi

Nisan 2020

İletişim

Tel: +90 312 218 4000

Web: www.ytb.gov.tr

Mail: memleketim@ytb.gov.tr

- Dergide yer alan yazıların sorumluluğu yazarlara aittir. Yazı ve fotoğraflar kaynak gösterilerek kullanılabilir.

YTB'NİN 10. YILI GÜÇLÜ DIŞPOLİTİKA GÜÇLÜ TÜRKİYE

Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız, kardeş topluluklarımız ve Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilere dönük çalışmalar yapmak ve bu alanlardaki çalışmalarını koordine etmek üzere ihdas olunan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), bu sene onuncu yaş gününü kutluyor. Kuruluşunun üzerinden geçen bu on yıllık süreçte YTB, hem Türkiye, hem yurt dışındaki vatandaşlarımız hem de soydaş ve akraba topluluklarımızı ilgilendiren birçok önemli faaliyete imza attı. Bu faaliyetlerin, inşallah bundan sonraki süreçte de büyük bir şevk ve süratle sürdürüleceğine inanıyorum.

Temelde bir diaspora kurumu olarak dizayn edilen, fakat bunun yanında, diaspora anlayışını tarih ve kültürümüzün gerekli kıldığı şartlar çerçevesinde genişleterek mücavir coğrafyamız ve uluslararası öğrencilere de teşmil eden YTB, ülkemizin 2000 sonrası gösterdiği gelişimin dış politika ve kamu diplomasisi ekseninde bölgesel ve küresel bir yansımalarını teşkil ediyor. Öyle ki, bugün beşinci nesline ulaşmak üzere olan ve büyük bir kısmı Kıta Avrupası'nda yaşayan 6 buçuk milyonluk Türk diaspora mevcudunun yanı sıra; müşterek bir dil, din, tarih ve kültür unsurlarını paylaştığımız soydaş ve akraba topluluklarımızdan müteşekkil bir kültür diasporamız; ve bunlara ek olarak dünyanın dört bir yanından ülkemize gelerek yükseköğrenim gören Türkiye Burslusu uluslararası öğrencilerimizden oluşan bir sempati diasporamız bulunuyor. Hiç şüphe yok ki, her üç grubun birbirleri arasında kurdukları iletişim, bu gruplara dönük yapılan çalışmalar ve paydaş kurumlarımızla kurduğumuz koordinasyon mekanizması, Türkiye'nin içeride ve dışarıda elini güçlendiriyor, inşa etmeye çalıştığımız toplumlar ve kültürler arası barış ve istikrar ikliminin oluşmasına katkı sunuyor.

Bu noktada, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik gerçekleştirdiğimiz çalışmalar ayrı bir önem arz ediyor. Ana vatan olarak Türk diasporası özelinde üç prensibimiz bulunuyor: Bunlardan ilki, yurt dışındaki vatandaşlarımızın kimlik ve kültürlerini muhafaza etmeleri; ikincisi, ana vatan aidiyetlerini özgür ve özgün bir biçimde korumaları; üçüncüsü ise, yaşadıkları ülkelerdeki sosyal, siyasi ve ekonomik statülerinin yükseltilmesi... Bu üç amaç etrafında, gerek sahadaki paydaş sivil toplum kuruluşlarıyla, gerekse diğer kurumlarla iş birliği içerisinde hareket ediyor, çok önemli bir bölümü gençlerden oluşan Türk diasporasını her anlamda desteklemeye çalışıyoruz.

Bilhassa gençlerimizin öz kimliklerini koruyup ana dillerinde yetkinlik kazarak ikamet ettikleri ülkelerde önemli konumlara gelmesi bizim için ehemmiyet arz eden hususların başında geliyor. Zira ana diline ve kültürüne hâkim olan bir gencin, ev sahibi ülke ile kurduğu ilişkinin daha sağlam temellere oturacağını düşünüyor, kimliğini oluşturan unsurlara olan hakimiyetinin ikamet ettiği ülkenin dinamiklerini etraflıca anlamada ve ona uyum sağlamada önemli olduğunu biliyoruz. Bu çerçevede hayata geçirdiğimiz proje, seminer ve programlarımız vasıtası ile diasporadaki gençlerimizle daha yakından ilgileniyor, onların kendilerini her alanda geliştirip, ev sahibi ülkelerin yanı sıra, hem toplumlarına hem de Türkiye'ye faydalı işler yapmalarını arzu ediyoruz.

Bu anlamda gençlerimizi İnsan Hakları ve Hukuk, İletişim ve Savunuculuk, Aile ve Sosyal Çalışmalar gibi alanlarda destekleyici çalışmalar gerçekleştiriyor, yurt dışındaki Türk toplumunun ihtiyaç duyduğu bütün sahalarda birikim ve deneyim kazanmalarına dönük faaliyetler icra ediyoruz. Bu yolla onların İslamofobi, Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı gibi olumsuz hadiseler karşısında daha bilinçli hareket etmelerini sağlıyor, özgüven kazanmalarını teşvik ediyoruz. Aynı şekilde akademi, bürokrasi, sivil toplum, iş dünyası gibi hemen her alanda başarılar elde edip ön plana çıkmalarını istiyor, bu vesileyle kendilerini ve toplumlarını en iyi şekilde temsil etmelerini arzuluyoruz. Çünkü biliyoruz ki, diasporamızın güçlü olması, dünyayı ilgilendiren bütün meselelerde kendinden emin ve dirayetli bir tavır sergilemesi, hem ev sahibi ülkelerin diasporamıza bakışını müspet manada etkileyecek, hem de uluslararası anlamda Türkiye'nin bir adım öne geçerek güçlü ve zengin bir hüviyete kavuşmasını temin edecek. Böylelikle "güçlü diaspora, güçlü Türkiye" anlamına gelecek...

Dünyayı iyi okuyan, çağın yeniliklerini tam anlamıyla idrak edip bu doğrultuda hareket eden, diline, kimliğine, kültürüne sahip çıkan bir gençlik... Geçmişini iyi bilen, bugünü iyi değerlendiren, yarına ümitvar gözlerle bakmamızı sağlayan bir gençlik... Avrupa'ya ve buldukları ülkelere çok önemli katkılar sağlayan bu gençlik, eminiz ki bundan sonra da çok güzel işlere imza atacak ve katkılarını sürdürecektir.

Sevgili okurlar...

Bilgi, haberleşme ve teknoloji süreçlerinin etkisini artırdığı bir çağı hep birlikte deneyimliyoruz. Bu çağın aktör ve ilişkileri yeni kültürel değişim ve hareketlilikleri tetiklediği gibi, medya ve iletişimi de değiştiriyor, dönüştürüyor. Bu yönüyle; sağlıklı, güçlü ve zengin bir dilin üzerine inşa edilen medya ve iletişim araçlarının bireysel ve toplumsal düzeylerde doğru bir şekilde kullanılması, kimlik ve kültürünü muhafaza edip mesafe katetmek isteyen toplumlar için oldukça mühim.

Başkanlık olarak hitap ettiğimiz kitle ile kurduğumuz iletişimi, samimiyeti ve yakınlığı sürdürmek bizler için mutlak surette önem arz ediyor. Bunu temin etmenin de en güzel vasıtalarından biri, geçmişte "ARTI 90" isimli çalışma ile yapıldığı gibi, ortak bir platform üzerinde birbimizle hasbihâl edebileceğimiz, hepimizi müştereken ilgilendiren alan ve konularda fikir ve duygularımızı paylaşabileceğimiz, içerisinde ilim ve medeniyetimiz, kültür ve sanat dünyamız, şehir ve mimarimiz gibi zengin ve derin unsurları barındıran bir dergi neşretmekti.

Hamdolsun, onuncu kuruluş yılımızda "Memleketim" dergisi ile siz kıymetli okuyucularımızın karşısına çıkmamızın sevinç ve gururunu yaşıyoruz. Üç ayda bir olmak üzere yılda dört kez yayımlanmayı planladığımız dergimize, aynı zamanda Başkanlığımızın internet sitesinden de kolayca ulaşılabilir. Muhabbetimizi güçlendireceğinden emin olduğum ve hem yurtdışındaki Türk toplumuyla hem de kardeş topluluk mensuplarımızla aramızda yepyeni bir sayfa açacağına inandığım Memleketim dergimizde emeği geçenleri kutluyor, çalışmalarımıza katkı sunacak herkese şimdiden teşekkürlerimi sunuyorum.

"Memleketim"ize hayırlı ve uğurlu olsun!

Abdullah Eren
YTB Başkanı

**DİASPORA:
KÜLTÜREL İLETİŞİM
VE VAR OLMANIN
YANSIMALARI**

**744
MEMLEKET
HASRETİ**

**244
DÜNYA SENİN
VATANIN MI
YURDUN MU?**

**26
KARDEŞ ŞEHİRLER:
ÜSKÜP VE BURSA**

**52
SESİNİ YUTMUŞ
ŞEHİR... KAHİRE**

**32
HAK İHLALLERİ
BAĞLAMINDA BATI
TRAKYA TÜRKLERİ**

**90
SINIRSIZ
KARDEŞLİK**

**100
BELAL KHALED
FİLİSTİNLİ
GRAFİTİ VE HAT
SANATÇISI**

**78
2020 TÜRK
DÜNYASI KÜLTÜR
BAŞKENTİ: HİVE**

**106
HİKAYENİN BAŞLADIĞI
YER "TONYUKUK
YAZITLARI"**

YTB 10.yıl

YTB'nin kurulması, aynı dönemde kurulan diğer pek çok kuruluşumuz gibi, 2000'lerle birlikte büyük bir atılım gerçekleştiren Türkiye'nin iç politikadan aldığı gücünün bir nevi "dışarıya yansımaları" şeklinde tasvir edilebilir. Yurtdışında yaşayan ve çoğunluğu Avrupa kıtasında bulunan 6 buçuk milyondan fazla vatandaşımız bu sürecin bizzat yararlanıcısı ve destekçisi olmuşlardır. Nitekim YTB'nin üzerine binâ edildiği esas maksat; çeşitli vesilelerle yurtdışına göç eden vatandaşlarımıza hizmet götürmek, anayasamızdaki hükümler doğrultusunda onların da vatandaşlık haklarından faydalanmalarını sağlamak ve Uluslararası Hukuka uygun şekilde kendilerinin grup kimliklerini korumalarına destek olmaktır.

Aradan geçen yaklaşık 60 senede korudukları maddî ve manevî mevcudiyetleriyle dünyanın süreklilik arz eden en başarılı diaspora topluluklarından olan vatandaşlarımızın, değişen dünya şartlarıyla birlikte yeni sorunları, yeni ihtiyaç ve talepleri ortaya çıkmıştır. Bir ülkeye sağladıkları tüm faydalara rağmen göçmenlerin günah keçisi ilan edildikleri günümüz şartları, bilhassa Avrupa'da yaşayan vatandaşlarımızı doğrudan ilgilendiren ve maalesef tehdit eden bir vaziyete bürünmüştür. Kültürel ve köken kimliğinin korunmasına ve devamlılığına ilişkin sorunların giderilmesi ve taleplerin karşılanması, diasporada yaşayan vatandaşlarımızın mevcut güçlerini aşan ve ana vatanlarının onlara destek olmasını gerektiren bir mahiyet kazanmıştır.

Beşinci nesline ulaşmak üzere olan Türk diasporasının varlığını ve öz değerlerini muhafaza etmesi, artık ana vatan Türkiye'nin de daha fazla kaynak sağlamasını, daha yoğun diplomatik girişimlerde bulunmasını ve manevî olarak da yurt dışındaki vatandaşlarına destek olmasını gerektiren koşullara bağlı hâle gelmiştir. Elbette ki bu, yalnızca ülkemize özgü bir bakış açısı olmayıp, yeryüzündeki belli başlı bütün devletlerin kendi diaspora topluluklarına yönelik uyguladıkları politikaların bir benzeridir. Diaspora politikaları, artık uluslararası ilişkiler ve diplomasinin ayrılmaz parçaları hâline gelmiştir. Nitekim günümüzde varlığını büyük oranda diasporadaki vatandaşlarına borçlu olan ülkeler mevcuttur.

Bu anlamda Türkiye özellikle son yıllarda yurtdışında yer alan bu potansiyelinin farkına varmış ve itibarlı bir devletin en ayırt edici özelliği olarak, dünyanın neresinde olursa olsun vatandaşlarının hak ve çıkarlarını korumak amacıyla bir mekanizmayı harekete geçirmiş, 2010 yılında, tarihinde ilk kez diasporasına yönelik birbir hizmet sağlamak üzere YTB'yi kurmuş, diasporası için imkanlarını seferber etmiştir.

YTB olarak esas gâyemiz, diasporamızın ana vataniyle bağlarını güçlendirmek ve diasporaya mensup birey-

lerimizle olan aidiyet duygularını geliştirmektir. YTB, kanundan aldığı güçle, yurtdışındaki vatandaşlarımıza sunulacak günlük hizmetlerin ülkemiz kamu kurumları arasındaki koordinasyonunu sağlamak ve bu hizmetlerin bir kısmının bizzat yürütücüsü olmakla da vazifelidir.

Yurtdışındaki vatandaşlarımız için uzun vâdeli hizmetlerin yanı sıra, kısa vâdeli gündelik hizmetlerimiz de bizler nazarında son derece ehemmiyet taşımaktadır. Diasporamızın yaşadıkları ülkelerden ve Türkiye'den kaynaklı bürokratik işlemlerinin kolaylaştırılması diğer alanlardaki kolaylıkları da beraberinde getirmekte, Sayın Cumhurbaşkanımızın da işaret ettikleri üzere, çifte-vatandaşlık gibi desteklediğimiz uygulamaların önünü açmaktadır. YTB'nin kamu kurum ve kuruluşlarını iş birliği yapmaya teşvik edici adımları, çok sayıda ilgili birimin ortaklaşa çalışmasını mümkün kılmaktadır. Bu anlamda 2019 yılında vatandaşlarımızın menfaatine olacak birçok yasal ve idarî düzenleme hayata geçirilmiştir. Dışişleri, İçişleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler, Adalet ve Millî Eğitim Bakanlıklarımızın yanı sıra Diyanet İşleri Başkanlığı'nın da el ele vermesiyle birçok alanda bürokratik işlemler iyileştirilmiş; vatandaşlarımızın kamu hizmetlerinden yararlanmalarının önündeki

engeller kaldırılmıştır. Sürücü belgesi, dövizle askerlik, boşanma ve vesayet kararları, genel sağlık sigortası primleri, din görevlisi istihdamı gibi pek çok konuda kamu kurumlarımız, hükümetimizin vizyonu ve YTB'nin koordinasyonu ile bir arada hareket etmişlerdir.

Diğer taraftan, hizmetlerimizin hitap ettiği alanın ihtiyaç ve talepleri bunlarla sınırlı değildir. "Eğitim ve Türkçe Çalışmaları", diasporadaki genç vatandaşlarımızın eğitimde daha üst basamaklara çıkmasını teşvik etmek, böylece tüm diasporamızın daha saygın bir toplumsal statüye sahip olmasının temelini hazırlamak amacıyla. Diasporadaki bireylerimizin tek bir alanda, örneğin mavi-yaka işçilikte istihdam edilmek istenmelerine rağmen, yaşadıkları toplumlarda farklı meslek dallarını da icra etmek üzere yetiştirilmeleri son derece önemlidir. Eğitimli bir diaspora, kendi ihtiyaçlarını kendi kaynaklarıyla karşılayabilen bir diaspora anlamına gelmektedir. Başkanlığımızca desteklenen eğitim çalışmaları, doğal olarak Türkçe çalışmalarıyla iç içe geçmiştir. Kültürümüzün taşıyıcısı olan, kendimizi ifade etmemizi sağlayarak aynı zamanda nasıl tanımlanacağımıza da etki eden ana dilimiz Türkçenin muhafaza edilmesi, yaşadıkları ülkelerin dilini de kullanan diasporamızın ana vatanına olan aidiyetinin devamı için son derece önemlidir.

Diasporamızın bütünlüğünü sağlayan bir başka önemli unsur olan dinî aidiyetin kaynaklarına da ilk önce Türkçe erişildiği unutulmamalıdır.

YTB tarafından 2019 yılında Eğitim ve Türkçe alanlarında 9 başlık altında çalışmalar yürütülmüş ve bu kapsamda bazıları halen devam eden 239 proje ve faaliyet hayata geçirilmiştir. Vatandaşlarımızın yaşamakta olduğu çeşitli Avrupa ülkelerinde yürütülen bu proje ve faaliyetlere toplam 14 bine yakın çocuk ve gencimiz katılmıştır.

Eğitim ve Türkçe başlığı altında yürütülen çalışmalarımız, Türkçe'nin öğretilmesi ve kullanımının özendirilmesi; buna yönelik öğretmen, ortam ve kaynak sağlanması; aynı zamanda okul öncesi çift-dillilik uygulamasının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması gibi alanları kapsamaktadır. Diasporamızın bu alanlardaki yeterliliğinin uzun vadeli olabilmesi için, Türkçe öğretecek eğitimciler yetiştirmek üzere 2019'da Hacettepe ve Yıldız Teknik Üniversiteleri ile protokoller imzalanmıştır. Protokoller uyarınca, diasporada yetişmiş ve Eğitim ve Sosyal Bilimler alanlarında eğitim sahibi 19 gencimiz, söz konusu üniversitelerde Türkçe öğreticiliği üzerine yüksek lisans eğitimine devam etmekte ve bu alanda nitelikli insan kaynağı olarak yetiştirilmektedir.

Daha ileri yaşlardaki başarılı gençlerimize teşvik ve destek amacıyla sunulan hizmetlerden biri de "Yurtdışı Vatandaşlar Burs Programları"dır. Beş kategoride verilen ve 2019 yılında 106 gencimize tahsis edilen burs programları; tez ve araştırma desteklerinden Fuat Sezgin Üstün Başarı Ödülleri'ne kadar geniş bir yelpazede sunulmaktadır.

2019 yılında, vatandaşlarımızın Türkçe kaynaklara erişebilmeleri için ABD, Almanya, Belçika, Hollanda, Avusturya, Fransa ve Avustralya'da "Anadolu Okuma Evleri" adıyla 30'a yakın kütüphane kurulmuş, her kütüphaneye 1001 kitap tedarik edilmiştir.

Yurtdışındaki Türk varlığının teminatı olmaları hasebiyle, Başkanlığımız diaspora gençliğine büyük önem vermektedir ve yaklaşık yüzde 50'si 30 yaşın altında olan yurt dışında yaşayan bu gençlerimizin ana vatanlarını yerinde görüp tanımaları, köken kültürlerini öğrenmeleri çok önemlidir. Bu amaçlara yönelik olarak "Gençlik Çalışmaları" kapsamında yurt dışında yaşayan gençlerimizin çeşitli ülkelerden Türkiye'ye getirilerek kültürel, eğitici ve eğlendirici etkinliklere katılmalarının verimli sonuçlarını şimdiden görmekteyiz.

Gençlerimizin birbirleriyle dayanışma içerisinde olmalarını ve birbirleri ile bağ kurmalarını sağlayan "Gençlik Kampları" ve "Evliya Çelebi Gençlik Köprüleri"; ülkemiz kurumlarına bilgi ve tecrübelerini aktarabilecekleri "Türkiye Stajları"; diasporamızın rol modellerini ortaya çıkaracak "Genç Liderler" ve daha birçok program; 2019'da 5 bin gencin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

2019 yılı, YTB'nin çeşitli vesilelerle yurtdışında düzenlediği organizasyon ve programlar açısından da verimli bir yıl olmuştur. Bu kapsamda, 14 ülkede 56 STK temsilcisinin katılımıyla, Millî Eğitim ve Gençlik ve Spor Bakanlıklarıyla birlikte "Eğitim ve Gençlik İstişare Toplantıları" düzenlenmiştir. Almanya Hamm Belediyesi iş birliğiyle hayata geçirilen Avrupa Spor ve Kültür Festivali (ASK-FEST) bir ilke imza atmış ve 60 bin katılımcıyla Türk ve Alman toplumları arasındaki bağları güçlendirmiştir. Yine, TRT'nin sevilen programlarından "Rafadan Tayfa" ekibi Başkanlığımızın desteğiyle 8 ülke ve 27 şehirde gösteriler düzenleyerek, çocuklarımızın ana vatan ve ana dil aidiyetlerine eğlence yoluyla katkı sağlamıştır.

2019 yılında Avustralya'ya Türk göçünün 50. yılı vesilesiyle, elli yıldır bu ülkede yaşayan vatandaşlarımız ve

Avustralya makamlarının katılımlarıyla Melbourne'de çeşitli faaliyetler düzenlenmiştir. Benzer şekilde 2019 Aralık ayında, vatandaşlarımızın İsviçre'ye göçlerinin 50. yılı münasebetiyle Cenevre şehrinde Sayın Cumhurbaşkanımızın da teşrifleriyle bir anma ve kutlama programı gerçekleştirilmiştir.

Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız için, ülkemize ulaşan karayollarının manevî önemi büyüktür. Buradan hareketle, 2019 yazında izinlerini ana vatanlarında geçirmek isteyen vatandaşlarımız için ülkemizin sınır kapılarında 1 buçuk milyon vatandaşımıza karşılama ve uğurlama hizmetleri sunulmuş; ayrıca ilk kez, sıla yolunda önemli bir durak olan Sırbistan'ın ülke sınırları içerisinde Başkanlık personelimiz ve Emniyet Teşkilatımız aracılığı ile vatandaşlarımıza destek verilmiştir.

Yine, 2019'da New York'ta Türk Amerikan Ulusal Yönlendirme Komitesi (TASC) iş birliğiyle yapılan programı Cumhurbaşkanımız Sn. Recep Tayyip Erdoğan da teşrif etmiş, program vesilesiyle ABD'de yaşayan vatandaşlarımızla bir araya gelip hasbihâl etmişlerdir.

Tıpkı ülkemizde olduğu gibi, hiçbir kimliğe ayrımcılık yapmadan, yalnızca yurttaşlık bağıni esas olarak yürüt-

tüğümüz hizmet anlayışımız çerçevesinde, 2019 yılında yurt dışında faaliyet gösteren 30 Alevi derneği ziyaret edilerek Alevi vatandaşlarımız için destek programları hayata geçirilmiştir.

YTB, nefret suçlarının mağdurlarıyla derhâl iletişime geçmekte, hak arama ve hak savunuculuğu konularında kendilerine destek verip rehberlik etmektedir. Diasporamızın yaşadığı yerlerde vuku bularak kayıtlara geçmiş nefret suçlarına dair kapsamlı bir rapor ilk defa 2019 yılında Başkanlığımızca hazırlanmış; bigâne kalınması gereken bu utanç tablosu uluslararası kurum ve kuruluşlarla da paylaşılmıştır.

Bunun yanı sıra vatandaşlarımızın Türkiye'deki kamu hizmetlerine erişiminin önündeki engelleri kaldırmak ve diğer alanlarda karşılaştıkları sorunları çözmek amacıyla birçok alandaki yasal ve idarî çalışmalarımız "İnsan Hakları ve Hukuk" başlığına sahip faaliyetlerimizde vücut bulmaktadır. Bu kapsamda 2019 yılında vatandaşlarımızın yaşadıkları 10'u aşkın ülkeden katılımcıyla hukuk insanlarının katıldıkları eğitim ve istişare toplantıları düzenlenmiş; ilgili konularda yönlendirici ve bilgilendirici kitapçıklar hazırlanmıştır.

İlgili diğer konularda yapılan saha, makam ve iş birliği ziyaretleri bakımından 2019 yine dolu dolu bir yıl olmuştur. Yaşadıkları ülkelerde çeşitli nedenlerle mağduriyet yaşamış olan vatandaşlarımıza ziyaretler gerçekleştirilmiş, çalışma sahamız içindeki konuları diplomatik yollardan dile getirmek üzere yabancı makamlarla yapılan görüşmeler ve diğer Müslüman ülkelerin diaspora temsilcileriyle iş birliği çalışmaları da dâhil olmak üzere, çok sayıda ülkede buluşmalar tertip edilmiştir.

Saha ziyaretlerimizde Türk sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan temaslara bilhassa önem atfedilmekte, vatandaşlarımızı yaşadıkları toplumlarda etkin kılan bu demokratik oluşumların kapasitelerinin geliştirilmesi özellikle desteklenmektedir. Bu çerçevede, 2019'da gerçekleştirilen saha ziyaretlerinin önemli bir bölümü sivil toplum örgütlerimiz ve temsilcilerimize ayrılmış; 250 STK ve 3 bine yakın STK temsilcisiyle görüşülmüştür. Tüm bu çalışma ve faaliyetler neticesinde 2019 yılında 2 milyon vatandaşımıza ulaşılmıştır.

Ayrıca yine 2019'da yurtdışındaki vatandaşlarımıza hizmet için 310 STK'ya toplam 15 milyon TL proje desteği sağlanmış ve vatandaşlarımız arasından destek verilen öğrenci sayısı bu sene 6 binden 12 bine yükselmiştir. STK'larla yapılan iş birliğine örnek olarak, diaspora-daki gençlerimizi alkol ve madde bağımlılığından uzak tutmak amacıyla yapılan projelerimiz ve Avusturya'da yaşayan Türk çocuklarının düşük seviyeli okullara gönderilmesinin önüne geçmek üzere düzenlediğimiz "Çocuklarımız İçin EL Ele" çalışması önemiyet arz eden faaliyetlerimiz arasında yer almıştır.

Bu noktada güçlü bir diasporanın temeli olarak gördüğümüz ailenin korunmasına yönelik çalışmaların ve bu alanda faaliyet gösteren STK'ların da tarafımızca desteklendiğini, bu hususta "Aile ve Sosyal Hizmetler Burs Programı"nın yürütüldüğünü vurgulamak yerinde olacaktır.

YTB'nin 2019 faaliyetlerinin de gösterdiği gibi, YTB koordinasyonunda tüm kurum ve kuruluşlarımız, yurtdi-

şındaki vatandaşlarımız için seferber olmuş durumdadır. Nitekim diasporamız için sağlanan "yerinden oy kullanma" imkanıyla birlikte vatandaşlarımıza ana vatanlarının siyasi kaderi üzerinde söz sahibi olma imkânı sunulmuştur. 3.044.837 seçmenin 1.525.000'inin, yani yaklaşık %50'sinin 2018 seçimlerinde oy kullanmasıyla Türk diasporası, oy kullanma hakkına sahip dünyadaki benzer örnekleri arasında bir rekora imza atmıştır.

Türkiye'nin hizmet götürmekle vazifeli olduğu 6 buçuk milyonluk diasporası, şüphesiz dış politikasının da en öncelikli meselelerinden biri olarak görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti var oldukça, onun kurumları eliyle yurtdışındaki vatandaşlarımızın hakları ve ana vatana aidiyetleri korunmaya devam edecek, Türk diasporası mensupları statüleri itibarıyla dünyanın en prestijli diaspora topluluklarından biri olmayı sürdürecektir.

Diaspora, en yaygın kullanıldığı şekliyle, bir ülkenin yurtdışındaki vatandaşları demektir. Fakat zamanımızın değişen şartları, diaspora kavramının da içeriğinin ge-

nişlemesini sağlamış, bu kavram yalnızca vatandaşlık bağıyla birbirlerine bağlı insanları değil, daha büyük bir evreni kapsar hâle gelmiştir. Bilhassa Türkiye gibi uzun bir tarihte, geniş bir coğrafyada, zengin bir kültürle yoğrulmuş bir ülkenin, alışverişinin olduğu tüm ülke ve topluluklar da "kültür diasporası" olarak tabir ettiğimiz evrene dâhildirler.

Buradan yola çıkarak YTB'nin, aslında ana gövdesini yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın oluşturduğu, fakat teşkilât kanununda da yer aldığı üzere, "kardeş" veya "soydaş-akraba" toplulukları ile de kültürel ilişkilerini diri tutmakla vazifeli bir diaspora kurumu olduğu anlaşılmalıdır. Bu anlamda, "kültür", "kardeş" veya "gönül" diasporası şeklinde tabir ettiğimiz topluluklar genel hatlarıyla; Orta Asya'dan başlayarak Kafkaslar'a, oradan Balkanlar, Ortadoğu ve Afrika'nın büyük bölümüne uzanan bir düzlemi mesken tutmuş ülke ve toplumları içermektedir. Kısacası, ülkemizin ve YTB'nin kardeş toplulukları ve buna yönelik faaliyetleri, kelimenin tam anlamıyla küresel bir mahiyet arz etmektedir.

Amacımız, tüm bu ülke ve topluluklarla paylaştığımız ortak mirastan yola çıkarak "kültür diplomasisi" aracılığı ile ilgili topluluklarla akademik, siyasî ve ekonomik ilişkileri ilerletmektir.

YTB'nin bu kapsamdaki çalışmaları; "Kültürel İş Birliği ve Hareketlilik", "Eğitim Destekleri" ve "Akademik ve Bilimsel Araştırmalar" isimli programlarla yürütülmektedir.

"Kültürel İş Birliği ve Hareketlilik Programı" çerçevesinde 2019 yılında kapsamlı etkinliklerle anılan Kırım, Bulgar ve Ahıskalı kardeşlerimizin tarihte maruz kaldıkları zorla yerinden edilme uygulamaları, bu toplulukların acı hâtıralarına ortak olmak suretiyle aramızdaki yakınlığı pekiştirmiştir.

Sanat ve sporun birleştirici özelliklerinden yararlanmak üzere 2019'da düzenlediğimiz "21 Mart Nevruz Kutlaması", "KKTC İyilik Festivali" ve "Gönül Coğrafyası Kültür Buluşmaları" gibi etkinlikler; KKTC, Orta Asya, Balkanlar ve Suriye'de bir araya gelen binlerce kişinin hep bir ağızdan kardeşliğimizi ikrar etmelerine yeniden vesile olmuştur.

Vatandaş diasporası kadar kültür diasporasını da önemseyen YTB, "Ortadoğu ve Kuzey Afrika Düşünce Kuruluşları Buluşması" ve "Uluslararası Rodos-İstanbul Türk Vakıfları" gibi etkinliklerle, ilgili ülkelerle aramızdaki fikirsel yakınlaşmaya ağırlık vermiştir. Kültürel alışverişin, diğer alanlardaki alışverişlere esaslı bir temel oluşturacağına inancıyla, "Evlâd-ı Fatihan Kültür Gezileri", "Bilim Seyyahları", "Türk Edebiyatı Rotası" ve "Balkan Gençlik Okulları" gibi faaliyetlere imza atılmıştır.

Kardeş Topluluklarımızın eğitimli bireylere sahip olmaları önceliklerimizdendir ve bu konuda YTB olarak katkılarımızı "Eğitim Destekleri Programı"yla sunmaktayız. Bu alanda Gagavuz Türkleri'ne, Gürcistan Müslümanları'na, Irak Türkmenleri'ne gönderdiğimiz farklı içeriklerdeki binlerce eğitim materyali; Gürcü, Özbek, Türkmen ve Balkanlı öğrencilere verdiğimiz staj ve hizmet-içi eğitim imkânı; ve 3 ülkede 152 öğrenciye sağlanan "yerinde burs" fırsatı, çorbada bulunan tuzumuzdur.

Bunun yanısıra, kanlı dramalara sahne olan mazlum coğrafyalardaki insanlar, ülkemiz için olduğu gibi YTB için

de re'sen "kardeş" görülmektedirler. Bu kardeşlerimizin dâva ve acılarını tüm dünyaya duyurabilmeleri ve aramızdaki bilgi akışının aracsız bir şekilde sağlanabilmesi için 2019'da 5 ayrı program düzenlenmiştir. Bu programlar; Rohingya, Yemenli, Morolu, Keşmirli, Patanili, Açeli ve Afrikalı Müslümanların katıldığı medya akademileri ile "Bangsomoro Hukukçu Yetiştirme" eğitimlerini kapsamaktadır.

Özellikle, seslerini diasporaları vasıtasıyla duyurabilen Uygur ve Rohingya topluluklarına mensup kişilerin de katıldıkları liderlik ve medya odaklı "Gelecek Nesil Akademisi", genç kuşakların doğru yönlendirilmesini ve aktif bir hayat yaşamalarını amaçlamaktadır.

Kardeş Topluluklarla olan manevî bağlarımızı kuvvetlendirmek, bu bağları akademik çalışmaların da konusu hâline getirmekle mümkün olacak, bu yöntem daha geniş kitlelere hitap eden kalıcı eserler ortaya konmasına yarayacaktır. 2019'da hazırlanan ve yayınlanan, farklı Kardeş Topluluklarımızla münasebetlerimizi konu edinen; "Ahıska Bölgesi Türk-İslam Eserleri Envanteri", "Uygurların Somut Olmayan Kültürel Mirası - Kazakis-

tan Örneği", "Kırım'daki Türk-İslam Mimari Yedigârları", "1944 Kırım Tatar Sürgünü Sözlü Tarih Çalışması", "Kazakistan'da Yayımlanan Uygurca Eserler Kataloğu" ve "İran Düşünce Tarihi" gibi kitaplar ile; "Osmanlı Tarihi Müesseseleri", "Tarihçe-i İbretnüma", "Yeni Pazar Sancağı'ndaki Müslümanların Günlük Hayatı ve Gelenekleri", "Balkanlar'da İrfan Ocakları: Bosna'da Kâdirilik" gibi tercüme edilen şu eserler bu amaçlara katkı sağlayarak, düşünce dünyalarını birbirine aşına kılacaktır.

Başkanlığımızın ilgili çalışmalarına veri kaynağı sağlayacak "Profil Araştırmaları" 2019'da İran ve Tacikistan gibi ülkelerle başlamış olup, bu araştırmaların 2020'de de Mısır, Tunus, Cezayir gibi ülkelerle devam etmesi planlanmaktadır.

Kardeş Topluluklarımızın çokluğu ve çeşitliliği, ne kadar geniş bir coğrafyada izlerimiz olduğuna ve ne denli uzun bir tarihin sorumluluğunu omuzlarımızda taşıdığımıza delâlettir. Bu sorumluluğu layıkıyla yerine getirmek üzere birçok kurum ve kuruluşumuzla da ortak çalışmalar gerçekleştiren YTB, 2019 yılında projelerinin sayısını 3'e katlayarak 194 proje gerçekleştirmiş,

70 etkinlik yapılarak 30 bin kişiyle doğrudan etkileşim kurulmuştur. Kurulan her bir etkileşimin, dezavantajlı bir bölgede yaşayan bir insanın hayatını olumlu istikamette değiştirecek ve ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki samimi ilişkilere bir düğüm daha atacak mahiyette olduğu unutulmamalıdır.

2018'de 17 eğitim programıyla 1.604 kişiye ulaşılırken, 2019'da 54 eğitim programıyla 4 bin 134 kişiye ulaşılmıştır. 10 Kültürel gezi programına 570 kişinin katıldığı 2018 yılı, 29 kültürel gezi programına katılan 1.500'e yakın kişiyle 2019 yılında aşılmıştır.

Nihayet, 2018 yılında ileriye dönük teşrik-i mesaimiz olan 27 medya kuruluşunun sayısı 2019'da 43'e ulaşmış ve 2019 yılında ilk kez 10 ülkede 21 bin adet ders kitabı ve kırtasiye malzemesi dağıtılmıştır.

Kardeş Topluluklarımızın geleceği için beslediğimiz arzuların gerçekleşmesi, bu arzuların yüksekliğine denk becerilere ve eğitime sahip insan kaynağının da temin edilmesiyle mümkün olacaktır. Tam da bu noktada, YTB'nin bir diğer çalışma alanı olan "Türkiye Bursları" devreye girmektedir.

2012 yılında hayata geçirilen Türkiye Bursları, tüm dünyadan uygun kriterleri karşılayan öğrencilerin ülkemizde yükseköğrenim almalarına imkân tanıyan bir burs programıdır.

2018 yılında 135 bin başvuru alan Türkiye Bursları, 2019 yılında 167 ülkeden gelen 146 bin 600 başvuru ile kendi rekorunu kırmıştır. Bu kapsamda 2019 yılında 69 ülkede yapılan mülâkatlarla 4 bin 491 öğrenci burslandırılmış olup, Türkiye Bursları hâlihazırda 144 ülkeden 15 bin 847 bursiyerin ev sahibidir.

Türkiye Bursları'nın meydana getirdiği rüzgârın da etkisiyle ülkemize kendi imkânlarıyla gelen uluslararası öğrencilerin de sayısı artmış; 2011'de üniversitelerimizdeki uluslararası öğrencilerin toplamı 50 bin civarında iken, bu sayı hâlihazırda 170 bine ulaşmıştır. Sayın Cumhurbaşkanımızın da işaret ettikleri gibi, 2023 Hedefleri kapsamında bu rakamın 200 bine ulaşması hedeflenmektedir.

Öte yandan, öğrenci seçiminde fırsat eşitliğinin daha iyi sağlanması ve daha fazla nitelikli öğrencinin ülkemizi tercih etmeye sevk edilmesi amacıyla bu yıl ilk kez 5 bin 600 öğrenciye Afganistan'ın 5 şehrinde bir skor sınavı yapılmıştır.

Ülkemizde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin, aynı zamanda Türkiye'nin "sempati diasporası"nın da teşkil ettikleri; bu sebeple ülkemizde geçirdikleri vakti nasıl değerlendirdiklerinin de son derece önemli olduğu unutulmamalıdır. Bu doğrultuda sık aralıklarla düzenlenen "Uluslararası Öğrenci Akademisi", "Türkiye Söyleşileri" ve "Türk Sanat-Spor Programları" gibi etkinliklere 2019 yılında 10 bini aşkın öğrencimiz katılmış olup, böylece kanaat önderlerimizle buluşma fırsatı bulmanın yanı sıra, akademik ve meslekî donanımlarına da katkı sağlamışlardır.

2019 yılında tam burslu 2 bin 316 ve kısmî burslu 2 bin 464 olmak üzere toplam 4 bin 780 uluslararası öğrenci ülkemizden mezun olmuştur ve Türkiye'nin tüm dünyada 70 bini burslu olmak üzere 150 bin mezunu bulunmaktadır.

2019'da düzenlediğimiz "8. Uluslararası Öğrenciler Mezuniyet Töreni" 1.500 öğrencimizin ve Cumhurbaşkanımız Sn. Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımlarıyla Ankara'da tertip edilmiştir.

Tıpkı yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın sahip oldukları potansiyel gibi, 150 bin kişilik "Türkiye Mezunları

Ailesi"nin sahip olduğu potansiyeli de göz ardı etmemek, bunun muhatap ülkeler için önemini kavramak konusunda hassas olmak zorundayız. Bu çerçevede kurulan "Türkiye Mezunları Dernekleri" dış politikamıza yeni aktörler kazandırmıştır. Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatlarıyla, 2018 yılı itibarıyla 23 olan mezun derneği sayısı, 2019'da 5 dernek daha kurularak 28'e yükseltmiştir. İş insanları ve firmaların da dâhil olabildikleri etkinlikler kapsamında, şimdiye dek mezunlarımızla 41 ülkede 63 buluşma düzenlenmiştir.

Türkiye Mezunları Derneklerinin, buldukları ülkelerde Türk vatandaşları ve kuruluşlarına yardımcı olmalarının yanı sıra, kendi ülkelerinin bilim, kamu ve ticaret kuruluşları için istifade edilebilecek yetişmiş bir insan kaynağı havuzu oluşturdukları da akılda tutulmalıdır. Böylelikle Türkiye Bursları, dünya çapında eğitim seviyesinin artmasına katkı sunan bir program hüviyeti kazanmakla birlikte, aynı zamanda ülkeler arasında karşılıklı yardımlaşmanın da en uzun vadeli örneklerinden birini sunmaktadır.

2020 yılında da diaspora anlayışımızın üç ayağına, yani vatandaş, kültür ve sempati diasporalarımıza yönelik faaliyetlerimiz olanca hızıyla sürecektir.

2023 perspektifini koruyarak 2020 senesinde; daha fazla sayıda yurtdışı vatandaşımıza ulaşmak, onların hayatını daha fazla kolaylaştırmak, hak ve menfaatlerine olacak daha fazla kararın alınmasını sağlamak ve kendilerini daha gururlu ve huzurlu yapacak uygulamaları hayata geçirmek, yapılacaklar listemizin başında yer almaktadır.

Aynı şekilde Kardeş Topluluklarla kardeşliğimizi ve kardeşlik bilincimizi daha fazla pekiştirmek, bu toplulukların kalkınmalarına daha fazla yardımcı olmak, onların diasporalarıyla kendi diasporamız arasında daha yüksek seviyede bir iş birliği sağlamak ve Türkiye Mezunları Derneklerinin sayısını artırmak, öncelikli hedeflerimizdendir.

Ülkemize daha fazla sayıda nitelikli uluslararası öğrencinin gelmesi, gelen öğrencilerin daha başarılı mezuniyet ortalamalarına sahip olmaları ve mezuniyetlerinden sonra da kendi ülkeleriyle Türkiye arasındaki iş birliği imkânlarını artırmaları, dünya toprağına serpmekten gurur duyduğumuz en sağlam tohumlarımız olacaktır.

Diaspora:

Kültürel İletişim ve Var Olmanın Yansımaları

Yazı: Prof. Dr. Ali BÜYÜKASLAN
İstanbul Medipol Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

Diaspora kelimesinin sözlük anlamı, kelimenin kavramsal olarak tanımındaki değişikliği de ortaya koymaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde "1. Herhangi bir ulusun veya inanç mensuplarının ana yurtları dışında azınlık olarak yaşadıkları yer. 2. Herhangi bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu, kopuntu. 3. Yahudilerin ana yurtlarından ayrılarak yabancı ülkelerde yerleşen kolları, kopuntu." olarak tanımlanan diaspora kelimesi, Latince "saçılmak, tamamen yayılmak," anlamına gelmektedir. Sürgünde yaşayan ve Nazi katliamından kaçan/uzaklaşan/uzaklaştırılan Yahudilerle ilgili olarak kullanılan diaspora kelimesinin kabul gören güncel anlamının dışında kavramsal bir farklılığa uğradığı, en azından sadece Yahudiler kastedilerek kullanılan bir kavram olmaktan uzaklaştığı söylenebilir. Konuyla ilgili literatür, diaspora tanımlarını "Bir ulusun yurdundan ayrılmış, uzaklaşmış kolu" cümlesiyle ifade ederek formüle etse de yine aynı literatür, kavramsal olarak diasporanın tanımındaki değişiklikleri de zikretmektedir. Önceleri zorunlu sürgün sonucu yurdundan ayrılmış topluluklar için kullanılan diaspora kavramının artık, göçmenler, mülteciler için de kullanılmaya başlandığı görülmektedir.

Kavramsal bir bütünlük göstermesi bağlamında, diasporanın özellikleri açıklanırken şu ortak özelliklere vurgu yapılmaktadır:

1. İki ya da daha fazla yere dağılım
2. Ortak bir anavatan mitolojisi
3. Göç edilen ülkeden yabancılaşma
4. Anavatana dönme isteği
5. Anavatanla devam eden ilişkiler

Diaspora kavramının özellikleri sıralanırken 'anavatan', 'yabancılaşma', 'dağılım', 'dönme isteği', 'anavatanla devam eden ilişkiler' gibi bazı ifadelerden, diaspora kavramının sürgünde olma, uzak kalma, uzaklaşma anlamına gelmeyeceğini ortaya koyduğunu görüyoruz. Ahmet Kutsi Tecer'in ilkokul sıralarında hemen hepimizin öğrendiği ve tekerleme olarak da dillerimize pelesenk olmuş bir şiiri vardır:

"Orda bir köy var, uzakta
O köy bizim köyümüzdür.
Gezmesek de, tozmasak da
O köy bizim köyümüzdür.
..."

Şiir "gidip gelinmese de ait olunan, aidiyet bağıyla bağlandığı dile getirilen" yerler olduğunu vurgular.

20
21

Bugün göçle ya da başka sebeplerle de olsa anavatanından uzaklaşmış olan ve anavatanına uzak diyarlarda yaşayan insanların yaşadıkları ülkelerdeki varlığının, yaşanan coğrafyaya ve zamana göre farklılıklar göstereceği açıktır. Bu farklılıkların yaşanan coğrafyayla bire bir ilgisi olduğu gibi, o coğrafyada yaşayan diasporanın tutumuyla da alakası vardır. Nitekim güncel anlamıyla göç edenlerin de diaspora bağlamında değerlendirildikleri düşünüldüğünde, diasporayı oluşturan koşulların, diasporanın yaşanılan ülkedeki tutumundan bağımsız değerlendirilemeyeceği de ortadadır.

Ekonomik veya başka gerekçelerle anavatanından uzaklaşmış kimselerin ortak bir düşünce etrafında bir araya gelerek oluşturulmaya çalıştıkları birliktelikler ile Yahudi diasporası ya da örneğin bir başka ülkedeki ortak etnik kimliğe, ortak aidiyet hislerine sahip başka grupların bir araya gelişlerinde, düşünce birliği ve ortak hareket etmelerinde, tavrı belirlemelerinde benzerlikler olduğu söylenebilir mi?

Bugün Avrupa'da bulunan ve işçi göçü sonucu oraya yerleşmiş Türklerin bir arada olma arzuları ve anavatanla olan ilişkileri, onları bilinen anlamda diaspora tutumu olarak adlandırılacak aktivitelerin içerisinde gösterir mi?

Öğrenci hareketliliklerinin oldukça arttığı ve gidilen ülkelerin çoğaldığı bir ortamda, eğitim öğretim amacıyla bir ülkeye gelen insanların, yaşadıkları ülkelerde bir araya gelip, memleketleri ve yaşadıkları ülkeyle ilişkile-

rinde ortak bir tutum almaya yönelik davranışları yine diasporanın tanımı içerisinde adlandırılabilir mi?

Bu ve benzeri sorulara, Yahudilerin sürgün sonrası yaşadıkları yerlerdeki bulunuşlarının ötesinde diaspora kavramına yüklenen anlamlar söz konusu olduğunda ve diasporanın genel özellikleri düşünüldüğünde, "evet" cevabını vermek mümkündür.

Diasporanın Kültürel Kimlik Aidiyeti ve Temsili

Birden çok yerde, anavatandan uzak yaşayan insanların zihinlerinde yer etmiş bulunan anavatan duygusunun, üçüncü kuşaktan itibaren ilk kuşağın zihninde yer alan anavatan duygusuyla aynı olmadığı söylenebilir. Üçüncü kuşaktan itibaren eğer anavatanla ilişkiler kesintisiz devam etmiyor ya da edemiyorsa, dillere yansıyan anavatan kavramının muhayyilede olan anavatan kavramından öteye geçmesi çok da mümkün olmasa gerek. Ancak muhayyilede de olsa yaşayan bir anavatan duygusu, kendini temsil etme ihtiyacı hissedecektir. Bu temsilin hangi şartlarda, ne şekilde olacağı muhayyilede anavatana ayrılan duygu yoğunluğuyla ilgisidir. Bu temsil bazen aynı muhayyileyi besleyenlerle bir araya gelerek kendini göstereceği gibi, kimi zaman da fert fert benzer tutum ve davranışların sergilenmesiyle ya da gruplar ve daha büyük topluluklar halinde ortak davranışların ortaya konmasıyla görünür hale gelir.

Avrupa'da bir şehirde rastlayacağınız bir düğün konvoyu size bu temsilin en küçük bir örneği olarak görünürken; araç camına yazılan yazılarda, anavatandakiyle aynı olmasa da benzerlerinin yapılmasına özen gösterilen düğünlerde, kermes ya da benzeri etkinliklerde bir araya gelindiğinde anavatanın muhayyiledeki temsillerinin çok açık bir şekilde sergilendiği görülür. Anavatanla ilişkilerin devam etmesi sadece fizikî anlamda bir devamlılığın ortaya konması şeklinde olmaz, bu ilişkiler anavatanın derdiyle dertlenmeyi, sevinciyle sevinmeyi de doğurur. Sevinç ve üzüntülerin ortak kültürel aidiyetlerin bir temsili olarak yaşanan coğrafyada sürdürülmesi "var olmanın", varlığından haberdar etmenin dışavurumu olarak da değerlendirilebilir. Kültürel aidiyetin temsili, bir Arap düğününde yöresel kıyafetleriyle düğüne katılanlarda, bir Türk düğününde takı merasiminde, bir grup Afrikalının yöresel giysiler içinde ana dillerini konuşarak bir etkinlikte buluşmalarında da kendini gösterebilir.

Bir Kültürel İletişim Ortamı Olarak Diaspora

21. yüzyıl, coğrafi sınırların varlığını sürdürse de etkisini önceki yüzyıllardaki gibi sürdür/e/mediği bir yüzyıldır. İletişim araçlarıyla ve internetin artan etkisiyle genişleyen ve yaygınlaşan sınır ötesi ilişkilerin ve sınırları aşan iletişim etkinliklerinin, gelecek yıllarda diaspora kavramında yeni bağlam ve anlam farklılaşmalarına yol açacağı söylenebilir. Diasporanın genel özellikleri arasında yer alan ve 'göç edilen ülkeden yabancılaşma'

olarak zikredilen durumun, örneğin Avrupa'da yaşayan Türkleri düşündüğümüzde asimilasyon, entegrasyon süreçlerini de kapsadığını söylemek mümkündür. Ancak bugün gelinen noktada iletişim ve bilişim teknolojilerinin sunduğu imkânlarla 'yabancılaşma'nın, anavatanla olan ilişkilerde artış olmasıyla daha farklı bir yönelim içerisine girdiğini de söyleyebiliriz.

Bu yönelim ilk kuşaklara oranla uzaklaştığı, uzakta yaşadığı anavatanına kendini daha yakın görmeye başlayan kuşakların oluşmasına da yol açmıştır. Özellikle sosyal medyanın ve yeni iletişim ortamlarının etkisiyle başka bir görüntü ortaya çıkmaya başlamış; anavatanla ilişkisini daha da ileri noktalara götüren yeni diaspora üyelerinin oluşmaya başladığı görülmüştür. Zihinlerde yer alan, muhayyilede işgal ettiği duygu kadar anavatanla ilişkisi olan diaspora üyeleri, bu duygunun daha görünür olmasını sağlamaya başlamışlardır.

Bir Afrikalının ülkesinde izlediği Türk dizileriyle, Türkiye'de yaşayan bir Afrikalının ya da Avrupa'da yaşayan bir Afrikalının kendi ülkesine ait sosyal medya kanallarını ya da internet üzerinden televizyonları izlemesi diaspora kavramının bağlam ve anlamında farklılıklar oluşturacaktır. Kültürel aidiyet hissedip hissetmemek bir yana, yaşanılan ülkede kendi ülkesinde yaşıyormuşçasına bir hayatın içinde kendini bulan grubun üyesi, yaşadığı ülkeyle bağlarını kendi ülkesinin gerçekleriyle iç içe sürdürmeye, bir çift körlülük, bir çift aidiyetlik ortaya koyarak yaşamaya başlayacaktır.

Diaspora bireyleri, kültürel iletişimi, kimi temsillerle ortaya koymaktan öteye taşıyarak sanal bir mecranın gerçek bir mecrada temsilini ortaya koyan eylemlerin içerisinde olacaktır. Grubun üyeleriyle bir araya geldiğinde ancak 'temsillerle kendini ortaya koyan üyeler' birlikte ya da ayrı ayrı anavatanla sürekli iç içe olmanın temsilini ortaya koymaya başlayacaklardır. Bu temsil zaman zaman görünür olmakla birlikte muhayyilede her zaman canlı bir anavatan olgusunun bulunmasını sağlayacaktır.

Diasporanın Yeni Üyeleri Öğrenciler (mi?)

Sınır ötesi hareketliliklerde eğitim öğretim ya da araştırma amaçlı olarak kurulan ilişkiler, elbette sadece gidilen ülkelerde eğitim alınıp ülkeye dönme şeklinde sürmemiştir. Bu ilişkiler eğitim amaçlı başlayan bir göç sürecini de oluşturmuştur. Öğrenci hareketliliğinin kapsamı günümüzde daha da büyümüş, sadece kapsamı büyümekle kalmamış, bu hareketliliğin ivmesi de artış

göstermiştir. Önceleri belirli alanlarda gerçekleşen hareketlilik, modern toplumun artan ihtiyaçları ve bunun getirdiği sorunlarla birlikte daha farklı alanların oluşmasına, bu alanlarda eğitim öğretim hareketliliğine yol açacak kimi süreçlerin oluşmasına da yol açmıştır. Bugün, örneğin Türkiye'de, dünyanın değişik ülkelerinden çevre ya da enerji sorunlarına çözüm bulma amacıyla okumaya gelmiş birçok öğrenciye rastlamak mümkündür. Her biri aynı zamanda birer gönüllü kültür elçisi olarak da görülebilecek bu öğrencilerin, buldukları ülkede birer diaspora üyesi olma yolunda da çaba gösterecekleri açıktır. Bu çaba elbette Yahudi diasporasının temel tutum ve davranışlarıyla çok örtüşmese de 21. yüzyılın diaspora tanımı içerisinde kendine bir yer bulabilecektir. Bu çabanın, kültürlerarası iletişim ve varlığını gösterebilmenin, temsil etmenin ve aynı zamanda bir kültürel aidiyet, kültürlerarası bir buluşma, tanışma çabası olarak da görülebileceği aşikârdır.

FOTOĞRAF AA / ABDÜLHAMİD HOŞBAŞ

Bir güç birliği, bir varoluş çabası, bir kültürel aidiyet temsili olarak bir araya gelme etkinlikleri diaspora davranışları oluştursa da zorunlu sürgün ya da ekonomik gerekçelerle gerçekleşen göç veya mültecilik kavramlarının ötesinde, yepyeni bir ilişki ve iletişim biçimi sunması açısından da sınır ötesi öğrencileri diasporanın yeni üyeleri olarak görmek mümkündür. Ülkelerin diaspora üyeleriyle ilişkileri, onları anlama, onlarla yaklaşım insanlığın ortak sorunlarına çözüm bulma ve gönül köprülerine sağlam ayaklar oluşturma noktasında çabalarla desteklendiğinde; diaspora kavramı, muhayyilede yer eden anavatan kavramına yüklenen anlamın da farklılaşmasına, yeni anavatan aidiyetlerinin gönüllerde yer etmesine imkân sağlayacaktır.

Zihinlerde yer etmeye başlayan bu yeni "vatan"ın üyeleri, kültürel aidiyet temsilleriyle birbirleriyle tanışan, temsillerin yepyeni anlam dünyaları oluşturacağı bir yeni dünyanın fertleri olarak, farklılıkların zenginliğe dönüşeceğinin, dönüştürülebileceğinin gösterildiği bir dünyada bir arada yaşamının mümkün olacağını gözler önüne sermeye başlamışlardır. Kültürel kimliğin hangi etkiyle olursa olsun kendine yer bulacak temsillerle görünür olması, diasporaların anavatan aidiyetlerini güçlendirecek ve özlemlerini pekiştirecektir.

DÜNYA SENİN VATANIN MI YURDUN MU?

Yazı: Muhammed BERDİBEK

Neşet Ertaş
BOZKIRIN TEZENESİ

1938'de Kırşehir'in Kırtıllar köyünde bir çocuk dünyaya gelir. Doğduğunda göbeğinin üstüne bir saz koyarlar ki o da büyüyünce saz çalsın isterler. Babası gelenek pekişsin diye bebeğine güzel bir saz çalar. Zira o da Orta Anadolu bozlak geleneğinin en önemli temsilcilerinden Muharrem Ertaş'tır. Bu saz bebeğin kulağına öyle işlemiştir ki Neşet Ertaş, dünyaya geldiği günden itibaren babasının çaldığı bu sazı unutamaz. Adeta o günkü nağmeler kulağından kalbine işlemiştir.

Ertaş, büyüdüğünde durum değişmez. Çocukluğu babası Muharrem Ertaş'la köy köy dolaşarak şarkı söylemekle, saz çalmakla geçer. Karşılığında da bir öğün yemek, un ya da buğday alıp geçinir giderler.

Neşet, büyümeye başladığında bir kıza tutulur. Bu kız onu öyle etkiler ki yaşadığı aşk adeta onu Kerem'e, Mecnun'a benzetir. Bir süre sonra, sevdiği kıızı istemek için babasını kızın ailesine gönderir. Kızın ailesi çok yüksek miktarda başlık parası ister; fakat Ertaş'ın verecek parası yoktur ve sevdiği kıızı alamaz. Aslında başlık parası, bir nevi Ertaş'ın ailesini reddetme biçimidir. Asıl sebep, Neşet'in çalgıcı yani abdal oluşudur. Böylece Neşet, kaderine küser ve Kırşehir'den ayrılarak Ankara'ya göç eder. Zamanla, şöhretli bir adam olur. Başta babası Muharrem Ertaş olmak üzere, Çekiç Ali, Hacı Taşan gibi usta isimlerin âşıklık ve gariplik geleneğini en yüksek perdede icra eder. Anadolu'da gezdiği köyler ve bu köylerdeki "kara yürekliler" onun esin kaynağı olur. Kara yüreklilerden kastettiği şey ise kendi deyimiyle "Bizleriz: İtilmiş, horlanmış, dışlanmış, içine kapanmak zorunda kalmışlar... Abdal denip kız verilmeyenler, insan yerine konulmayanlar. Acı çeken, içine attığı için yüreği yananlardır."

Sonra bir gün Kara yüreklilerden Neşet'in yolu gurbete düşer. En içli türkülerinden birini çıkarır:

“

“Bir anadan dünyaya gelen yolcu
Görünce dünyayı gönül verdin mi?
Kimi büyük kimi böcek kimi kurt
Merak edip hiçbirini sordun mu?

Garip bülbül gibi feryat ederiz
Cehalet elinde küs mü kederiz
Hep yolcuyuz böyle gelir gideriz
Dünya senin vatanın mı yurdun mu?”

”

Ulu Camii - Bursa

Kardeş Şehirler: ÜSKÜP VE BURSA

Yazı: Furkan ŞABAN

“Bir şehrin gözlerinin içine bakıp kaybolduğunuz oldu mu hiç?” sorusuna cevabınızın ne olduğunu bilemem fakat itiraf etmeliyim ki benim oldu. Belki de bir şehir ile dost olmanın ilk adımı onda kaybolmaktır.

Bazı şehirlere kalbimle de adımlar attığım için unutulmaz hatıralar biriktirim. Bundan dolayı benim gönül dünyamda çok değerlidirler. Yağmur, sabâ rüzgârı ve ezanlarıyla gönlümü her zaman fetheder bu şehirler. Açıkçası bu şehirleri ben, hayatımda çok az insan için kullandığım “dost” kavramıyla özdeşleştiririm. Sorularımın cevabını bu güzel şehirlerde bulurum. Birbirimizi yolsuz ve yolcusuz bırakmayız. Ne mal, ne de süs ile mütevazı hâlimizi değiştiririz. Şehri ziyaret etmeyi bir “ahde vefa” olarak görürüm. Ziyaret etmezsem rüyalarım girer, hatıralarım canlanır. Öyle alışırım ki şehre, bırakmak istemem onu, onun beni bırakmak istemediği gibi. Ne kadar uzaklaşsam bile dönüp dolaşıp yine orada bulurum kendimi. Bedenen olmasa da ruhumla oradayımdır. İşte hissettiklerimin müsebbibi iki güzel şehir Üsküp’üm ve Bursa’mdır.

“Üsküp” (Makedonca; Skopje, Arnavutça; Shkup) ismi, bir İliir kabilesinin yerleştiği Skupi’den gelmektedir. Balkan yarımadasının tam ortasında bulunmaktadır. Günümüzde Kuzey Makedonya’nın başkentidir. Antik çağlarda ismi “Prusya” olan Bursa ise Osmanlı Devleti’nin başkentlerinden biri olmuştur. Günümüzde de Türkiye’nin önemli şehirlerinden biridir.

Bu güzel şehirleri kuşbakışı görebileceğimiz Üsküp’ün Vodno Dağı ve Bursa’nın Uludağ’ında şehrin “bakışlarını” görürüm. Hayranımdır bu peyzaja. Öyle güzeldir ki gözleri, gözlerinin birinde ben, yaşamayı tercih etmişimdir. Bu iki şehir ortak bir tarihi, dini ve kültürü paylaşmaları bakımından birbirine sınıksız bağlıdır. Ayrıca Üsküp ve Bursa’nın çok uzun süre aynı gönül coğrafyasında yer alıyor olmaları önemlidir.

Vardar Nehri - Üsküp - Makedonya

Kalbimin attığı adımları izleyelim biraz. Üsküp'ü fetheden ve şehri imar eden Paşa Yiğit Bey'in, İsa Bey ve oğlu İshak Bey'in, Şair Âşık Çelebi'nin, İshak Çelebi'nin, Ataullah Efendi'nin, Fettâh Efendi'nin, İdriz Efendi'nin ve Yahya Kemal'in annesinin kabirlerini, eserlerini ziyaret ettikçe ve hayatlarını okudukça Üsküp'ün bir ruhu olduğunu anlamaktayım. O yüzdendir ki "Şehirlerin ruhu dururken şehrin anatomisini yapın demeyin bana" derim içimden. Her şehrin bir ruhu, bir kalbi vardır elbette. Üsküp'ün olduğu gibi Bursa'nın da Osman Gazi'si, Orhan Gazi'si, Yıldırım Beyazıt'ı, Emir Sultan'ı, Üftâde'si, Molla Fenârî'si, İsmail Hakkî'si, Somuncu Baba'sı vardır. Nitekim Evliya Çelebi Bursa'yı "üzerinde nur dolaşan ruhâniyetli bir şehir" olarak tarif etmiştir. Bursa'ya "evliyalar şehri" de denilmiştir.

Üsküp ve Bursa gibi ruhu olan şehirlerin tarihi eserlerini, güzel mekânlarını ziyaret ederek, bu iki şehir için önemli şahısların hayatlarını öğrenerek ruhumda unutulmaz izler nakşolur.

Bu izlerle Üsküp ve Bursa'nın sokaklarında kendimi bulmaya, tanımaya, ruhumu dinlemeye çalışırım. Bir nebze de olsa bu fâni dünyanın girdabına kapılmaktan kaçırım.

"Bir şehrin gözlerinin içine bakıp kaybolduğunuz oldu mu hiç?" sorusuna cevabınızın ne olduğunu bilemem fakat itiraf etmeliyim ki benim oldu. Belki de bir şehir ile dost olmanın ilk adımı onda kaybolmaktır. Hissettiklerimi Cahit Koytak mısralara ne güzel dökmüş:

*"Bu şehrin tadını çıkar,
Şehri tanımaya çalış,
Onun altını, üstünü,
İnsanların güzelliğini,
Uğultusunun rengini, büyüsünü...
Şehre dokun, bir çiçeğe,*

*Bir kitaba, bir çalgıya,
Ya da iyileşmiş bir yaraya
Dokunur gibi,
Üsküp'e dokun!
Gözlerinin içine bak,
Yanak yanağa kucaklaş,
Sevgi sözleri söyle ona,
Sonra da sokaklarında kaybol,
Kaybol ki, dost olasın onunla."*

Eski ve yeni Üsküp'ü birbirine bağlayan Vardar nehrinin üzerindeki Taşköprü'de yürümekle köprüyü inşa eden Sultan II. Murat'ı hatırlar gibiyiz. Günümüzde olmayan Burmalı Camii'nin de hayali gözümüzün önünde. Tarihi Türk Çarşısı'na ve Üsküp Kalesi'ne adım atılması ve şehrin birçok yerinde camilerin, hamamların, çarşıların bulunması sanki Bursa'da olduğumuzu hissettirir.

Sultan II. Murat Camii ve Saat Kulesi, Üsküp Beyi olan İshak Bey'in inşa ettiği Alaca, İsa Bey'in inşa ettiği İsa Bey, Mustafa Paşa, Rufai Dergâhı, Yahya Paşa, çarşının merkezinde bulunan Murat Paşa gibi camileri gördükçe Bursa'nın güzel camileri hatırıma gelir. Nitekim Bursa'nın I. Murat Hüdevendigâr Camii ve Türbesi, Emir Sultan Camii ve Türbesi, Orhan, Yıldırım, Ulu Cami'si bunlara örnek verilebilir.

Eskiden ilim merkezleri olan medreselere baktığımızda ise Bursa'da bu yapıların çoğunun cami külliyelerinin içinde yer aldığı görülür. Bunlara örnek olarak Yeşil, Muradiye, Yıldırım medreseleri verilebilir. Günümüze ulaşmamış olmakla birlikte Üsküp'te İshakiye, Meddâh, İsa Bey, Mustafa Paşa, Yahya Paşa gibi medrese ve mektepler bir zamanlar Balkanlar'ın ilim merkezi olmuştur. Bu medreselerde birçok ilim adamı yetişmiştir.

Ulu Camii - Bursa

Hanlara baktığımızda ise Üsküp'te Kapan Han, Kurşunlu Han, Sulu Han ve yanındaki Çifte Hamam gibi yapılarda hissettiğimiz duyguların aynısını Bursa'nın Koza Han, Kapan Han, Fidan Han, Balibey Han, Emir Han, Piriç Han vs. gibi mekânlarda hissederiz. Üsküp'ün Bit Pazar'ındaki kalabalık, Bursa'nın Kapalı Çarşı'sında karşımıza çıkar.

Üsküp ve Bursa'nın bir diğer ortak yanı her iki şehrin sularıdır. Nitekim Evliya Çelebi Bursa'nın çeşmelerinden, pınarlarından, sıcak sularından bahsettikten sonra

şu meşhur sözü söylemiştir: "Ve'l-hâsıl Bursa sudan ibarettir." Çelebi aynı şekilde Üsküp suları hakkında bilgi verdikten sonra "Bu su(lar) billur gibi bir âb-ı hayat suyudur." ifadesini kullanmıştır.

Üsküp ve Bursa camileri, hanları, türbeleri, medreseleri, dergâhları, çeşmeleri ve bahçeleriyle güzelleşen şehirlerdir. "Bu hayalde uyur Bursa her gece; Her şafak onunla uyanır güler." diyor Ahmet Hamdi Tanpınar. Aynı şekilde, Arif Nihat Asya "Çınarların elinden öp, Saygıyla geç avluları: Bu kemerler, bu kubbeler tarihin kapıları..."

Gökten yere inmiş, uyur, uluların uluları" mısralarıyla Bursa'nın tarihine temas ediyor.

Üsküp'te kaybolan eserler olmakla birlikte İslâm'ın ve Osmanlı medeniyetinin kalbini, ruhunu, güzelliğini, mimarisini, ihtişamını Bursa'da olduğu gibi bu şehirde de görebileceğimizi ifade edebiliriz. Bu yüzdendir ki bu iki güzel şehirde yaşamam ve hatıralar biriktirmemle bunları bir bütün olarak görmekteyim. Benim duygularıma tercüman olan Üsküplü Yahya Kemal Beyatlı'yı şu muhteşem mısralarıyla hatırlayalım:

*"Üsküp ki Yıldırım Beyazıt Han diyârıdır,
Evlâd-ı Fâtihân'a onun yâdigârıdır.
Firûze kubbelerle yalnız bizim şehrimizdi o;
Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyla biz'di o.
Üsküp ki Şar Dağ'ında devâmıydı Bursa'nın.
Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın..."*

Hak İhlalleri Bağlamında Batı Trakya Türkleri

Yazı: Erkan GİRİŞİT

Yunanistan'da halihazırda Katolikler, Yahudiler ve diğer dinî inanç sahiplerinin dinî liderlerini seçme hakkına sahip olmasına rağmen; uluslararası anlaşmalardan kaynaklı haklara sahip olan Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığına Yunan makamları aynı hakkı tanımamakta ve böylece Müslüman cemaat arasında çift başlılığa yol açılmaktadır.

"Türkiye Cumhuriyeti sınırlarınının 783 bin kilometrekareden ibaret olmadığı" sözü, pek çok mecrada pek çok kişi tarafından dile getirilen ve tarihimizden kaynaklanan bir gerçekliktir. Bu gerçekliğin, dünya üzerinde pek çok unsuru bulunmaktadır. Balkanlar, Ortadoğu, Afrika gibi bölgelerde, Osmanlı İmparatorluğu döneminden bu yana ilişkilerimizin bulunduğu, kültürel ve örfi adetlerimizin benzeştiği hatta aynı olduğu soydaşlarımız ve akraba topluluklara mensup kişiler yaşamaktadır. Bu anlamda gerek coğrafi yakınlık gerekse anayurtlarına göç edenlerin sayısı bakımından en çok bilinen topluluk, Balkan Türkleridir. Her ne kadar coğrafi olarak yakın olsa da ve hâlihazırda ülkemizde pek çok sayıda mensubu yaşasa da; kimlikleri, verdikleri mücadele ve karşı karşıya kaldıkları zorluklar bakımından ülkemizde pek de farkındalığı bulunmayan Batı Trakya Türkleri Balkanlar'da yaşayan soydaş bir topluluktur. Tarih boyunca kahir ekseriyetle günümüz Yunanistan'ının doğusunda yer alan bölgede yaşayan Batı Trakya Türkleri, yüzyıllarca anılan bölgede ikamet etmiştir. 14. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilen bölge, 1913 Balkan Savaşları'na kadar Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde yer almıştır.

1923 yılında imzalanan ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki savaşı bitiren Lozan Antlaşması'na eklenen bir sözleşme ile; Ortodoks dinine mensup Osmanlı tebaası ile Yunanistan'da yaşayan müslümanlar mübadele sonucu yer değiştirmiştir.

FOTOĞRAF AA / SALİH BARAN

Bu mübadeleden sadece İstanbul'un Yunan sakinleri ve Batı Trakya'da yaşayan Türk ve Müslüman soydaşlarımız muaf tutulmuş olup; halihazırda hayatlarına Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde devam eden soydaşlarımız 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması ve Yunanistan'ın taraf olduğu diğer uluslararası anlaşmalardan kaynaklı azınlık haklarına sahip bir topluluk olarak vatandaşları olduğu ülkede yaşamlarına devam etmektedir.

Her ne kadar yukarıda zikredildiği üzere Batı Trakya Türk Toplumu azınlık haklarına sahip olsa da, Yunan makamlarınca yıllar içinde şiddeti artan düzeyde hak ihlallerine maruz kalmaya devam etmektedir. Bu noktada öne çıkan başlıklara bakacak olursak; Türk etnik kimliğinin tanınmaması, dinî özerkliğe müdahale ve azınlık eğitimindeki özerkliğe müdahale başlıkları öne çıkmaktadır.

Türk Etnik Kimliğinin Tanınmaması

1970'li yılların başlarına kadar Yunan makamlarının Batı Trakya'da "Müslüman Azınlık" ve "Türk Azınlık" terimlerini birbirlerinin yerine kullandığı, okullarda ve diğer kurum/kuruluşlarda Türk kelimesinin geçmesinden dolayı herhangi bir rahatsızlık duymadığı görülmektedir. Ancak, 1974 yılında ülkemiz tarafından gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekati'na giden süreçte, iki ülke arasında yükselen tansiyon nedeniyle Yunan makamları Batı Trakya'daki Türk toplumunu ilgilendiren pek çok konuda olduğu gibi, etnik kimliği tanıma noktasında da sert politikalar izlemeye başlamıştır. Bu noktada Yunan makamları ilk olarak 1972 yılında azınlık ilköğretim ve ortaöğretim okullarının resmi isimleri ve tabelalarındaki "Türk" terimini "Müslüman" veya "azınlık" terimiyle değiştirmiştir. Bu sürecin devamında; 1988 yılında Yunanistan Yargıtay'ı isimlerinde "Türk" kelimesi geçen ve Batı Trakya Türk toplumunun tarihi

olarak da en eski derneklerinden olan İskeçe Türk Birliği (1927), Gümölcine Türk Gençler Birliği (1928) ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği'ni (1936) resmî olarak kapatmıştır. Bahsi geçen dernekler hâlihazırda de facto olarak faaliyetlerine devam etse de tabelaları sökülmüş ve hukuki olarak varlıkları Yunan makamlarınca tanınmamaktadır.

1988 yılında Yunan makamlarınca gerçekleştirilen bu adıma Batı Trakya Türk Toplumu sert bir tepki göstermiş ve 29 Ocak 1988 tarihinde mevzu bahis düzenlemelere karşı tepkisini göstermek için yollara dökülmüştür. Anılan gösteriden iki sene sonra, 29 Ocak 1990 tarihinde düzenlenen anma etkinlikleri sırasında Batı Trakyalı soydaşlarımız saldırıya uğramış, dükkanları yağma edilmiş ve pek çok gözaltı gerçekleştirilerek sindirilmeye çalışılmıştır. Batı Trakya Türk Toplumu gerek hukuki gerekse siyasi alanda "Türk" kimliğinin Yunan makamlarınca tanınması için mücadelesini

sürdürmekte ise de Yunan makamları AİHM tarafından verilen kararları (AİHM, 2008 yılında İTB'yi haklı bulmuştur) dahi tanımamakta ve geçmişteki tutumunu sürdürmeye devam etmektedir.

Batı Trakya Türk Toplumu'nun Dinî Özerkliğine Müdahale

1913 Atina Anlaşması'na göre; Batı Trakya'da bulunan Müftüler dinî görevlerinin yanı sıra Müslüman cemaat arasındaki miras ve aile hukuku alanlarındaki ihtilaflara ilişkin yargılama yetkisini de elinde bulundurmaktadır. Yine aynı anlaşmaya göre Batı Trakya'daki müftülerin seçiminin de bir yasal prosedüre bağlandığı görülmektedir. Buna göre müftüler; "ulusal seçimlerde oy kullanmak hakkı olan ve müftülerin hizmet edeceği illerde ikamet eden Müslümanlar tarafından doğrudan seçilecektir. Seçimler devlet tarafından örgütlenecektir ve medrese mezunları aday olabilir."

FOTOĞRAF AA / AYHAN MEHMET

1985 yılına kadar, Yunanistan'da müftülerin seçilmesinde herhangi bir tartışma olmamış ve bu tarihe kadarki uygulama şu şekilde olmuştur: Batı Trakya'da yaşayan Müslüman cemaatin liderleri; bahsi geçen topluluğun en çok yaşadığı iki bölge olan İskeçe ve Rodop bölgelerinde müftülük görevini icra edecek adayları Yunan makamlarına sunar ve Yunan makamları bu listelerden seçim yapardı. Ancak 1980'li yıllarda Rodop ve İskeçe Müftülerinin vefat etmesinin ardından "atanmış/seçilmiş müftü" sorunu başlamıştır. Müftülerin vefatı nedeniyle her ne kadar her iki bölgeye de geçici müftüler atansa da uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan hakları bulunan Batı Trakya Türkleri, İskeçe ve Rodop'ta müftülere dair seçim yapılması için harekete geçmiştir. Yunan makamlarının buna cevabı 24 Aralık 1990 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile olmuştur. Bu kararname, müftülerin Müslüman cemaat tarafından seçilmesi hususunu ortadan kaldırmış ve Yunan makamlarınca atanması yöntemini güçlendirmiştir. Batı Trakya Türkleri bu gelişmeye karşılık 28 Aralık 1990 Cuma günü, Cuma namazının ardından camilerde bir seçim düzenleyerek İbrahim Şerif'i Rodop Müftüsü olarak seçmiştir.

1990 yılından günümüze kadar olan süreçte yukarıdaki tarihsel kesitten kaynaklı olarak Batı Trakya Türklerinin dinî hayatında iki başlılık mevcuttur. "Atanmış/seçilmiş müftüler" olarak adlandırılan bu durumda; Yunan makamlarınca atanan ancak Müslüman cemaatte bir karşılığı olmayan müftüler bir yanda, Müslüman cemaat tarafından seçilen ve cemaatte karşılıkları bulunan İskeçe Müftüsü Ahmet Mete ve Rodop Müftüsü İbrahim Şerif diğer yandadır.

Yunanistan'da halihazırda Katolikler, Yahudiler ve diğer dinî inanç sahiplerinin dinî liderlerini seçme hakkına sahip olmasına rağmen; uluslararası anlaşmalardan kaynaklı haklara sahip olan Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığına Yunan makamları aynı hakkı tanımamakta ve böylece Müslüman cemaat arasında çift başlılığa yol açılmaktadır. Yunan makamlarının Azınlığın dinî haklarına müdahale etmesi; Azınlık toplumunun gelecekteki varlığını tehlikeye atmakta; kültürlerini, dinlerini ve dillerini korumalarına ve yaşatmalarına engel olmaktadır.

Eğitim Alanında Yaşanan Hak İhlalleri

Lozan Antlaşması'nın, diğer birçok alanda olduğu gibi, eğitim alanında da Batı Trakya Türk Azınlığına özerklik sağladığı görülmektedir. Bu özerklik, Yunanistan ile Türkiye arasında 1968'de imzalanan Kültürel Protokol ile de taçlandırılmıştır.

Bu anlamda Yunanistan, ülkesi içinde bulunan tüm eğitim kurumlarına maddi destek sağlamakla yükümlü iken, Lozan Antlaşması ve azınlık rejimini ilgilendiren

diğer uluslararası anlaşmalardan kaynaklı olarak azınlık eğitimi hususunda Batı Trakya Türk toplumuna daha fazla yardım sağlamakla yükümlüdür. Bu hususlara rağmen, günümüzde Azınlığa ait ilkökul, ortaokul ve medreseler, Yunan devlet okulları ile fiziksel olarak ve öğretmen/eğitmen kalitesi açısından karşılaştırılamayacak bir düzeydedir. Azınlık okullarında kullanılması zorunlu tutulan kitaplar çağdaş niteliklere sahip olmaktan uzakken, Yunanca eğitimi de iyi düzeyde verilememekte ve bu durum soydaşlarımızın yaşadıkları ülkede iş bulmalarına kadar varan süreçte kişisel yaşamlarını etkilemektedir. Bunların yanı sıra; soydaşlarımız tarafından yıllardır talep edilen "Çift Dilli Anaokulu" talebi Yunan makamlarınca yok sayılmakta ve küçük yaşta soydaşlarımız Azınlık haklarına sahip olmalarına rağmen ana dillerinde anaokulu düzeyinde eğitim alma imkanından yoksun bırakılmaktadır. Bunlara ek olarak Yunan makamları, iki dilli müfredat içeren bir eğitim sistemine sahip olan azınlık eğitiminde, yıllar içinde Türkçe derslerin sayısını azaltıp Yunanca derslerin sayısını artırarak üstü kapalı bir asimilasyon politikası izlemeye devam etmektedir. Yunan makamlarının yıllar içerisinde izlediği politikardan kaynaklı olarak öğrenci sayısı azalan azınlık ilkökulları kapatılmakta ve köylerde yaşayan öğrenciler tek bir okulda birleştirilmektedir. Bu anlamda 2019 yılına kadar 133 azınlık okulu Yunan makamlarınca kapatılmıştır.

Sonuç olarak, Lozan Barış Antlaşması ve diğer uluslararası anlaşmalardan kaynaklı olarak Azınlık Haklarına sahip bir topluluk olan Batı Trakya Türkleri, Yunan makamlarının politikaları sonucunda yukarıda zikredilen ve zikredilmeyen birçok alanda, pek çok hak ihlaliyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu cihetle, hukukî ve siyasî alanda mücadelesine devam eden Batı Trakyalı soydaşlarımızın, bu haklı mücadelelerine başarıya ulaşip olumlu sonuçlar elde etmeleri en büyük temennimizdir.

TÜRK SİNEMASINDA GÖÇÜN KISA HİKÂYESİ

Yazı: Muhammet SAĞLAM

Türklerin Almanya serüveni, 31 Ekim 1961'de Türkiye ile Federal Almanya arasında imzalanan anlaşma ile başlamış oldu. 1961'de Sirkeci'den München Hauptbahnhof'a kalkan ilk trenler umudu, bilinmeyi, sılayı ve hasreti de beraberinde taşıdı.

Türk göçmenlerin içinde buldukları koşullar, yaşam biçimlerini doğrudan doğruya etkilemiş oldu. Bir yandan yeni topluma ayak uydurmaya çalışan "gurbetçiler", diğer yandan Türkiye ile bağlarını koparmama gayreti içine girdiler. Bu yeni durum, çeşitli yönleriyle sanat ve kültür dünyasını da etkisi altına aldı. Gurbette yakılan türkülerden, yazılan mektuplardan, edebiyat eserlerinden sonra nihayet sinema dünyası da bu yeni duruma kayıtsız kalamadı. 1960'ların sonlarına doğru Türk sineması yeni bir alanda eserler kazanmaya başladı: gurbetçi filmleri ile "Gurbet mi Sıla mı?" ikilemi sinema diliyle yeniden biçimlendirilerek insanlara aktarılmaya çalışıldı.

Yurtdışında Almanya'ya ilk gidenlerin hikâyeleri özelinde başlayan göç temalı filmlerin geçmişi yarım yüzyılı aşmış durumda. Bu tür filmlerin ilk örneği 1969'da Halit Refiğ'in Bir Türk'e Gönül Verdim filmi olmuştur. Daha ilk filmde başlayan geri dönüş hikâyesi ve etrafında gelişen hikâyeler "burada" ve "orada" yaşayanların yaşadıkları sıkıntılar, korkular ve umutlar üzerinde kurgulanmıştır.

Gurbet sızısı, çekilen onca hikâyenin laytmotifini oluşturmaktadır. İki dünya arasında kalmış insanlarımızın karşılaştıkları zorluklar, hangi film türü olursa olsun, bu sıkıntıları çekenlerin gözünde bir damla yaş olmaktan, acı bir hatıra olmaktan kurtulamamıştır.

Dış göç temalı filmler zaman içerisinde farklı ülkelerle yürütülen ortak yapımlarla da devam etmiştir. Göçün başlamasından sonra ilk on yılda ortaya konan filmler, daha sonra çekilecek filmler için bir izlek niteliğinde olmuştur. Türk sinemasında dış göçü, işçi göçünü anlatan ve iz bırakmış filmlerin hikâyelerini kısaca şöyle sıralayabiliriz:

FOTOĞRAF AA / CEM SÜRMENLİ

FOTOĞRAF AA / SERCAN KÜÇÜKŞAHİN

Bir Türk'e Gönül Verdim, Halit Refiğ (1969)

Bir Türk'e Gönül Verdim filminin hikâyesi kabaca şöyledir: Göçmen bir işçi olarak Almanya'ya çalışmaya giden İsmail, burada Eva isimli bir Alman kadınla birlikte olur, sonrasında onu terk edip Türkiye'ye geri döner.

Bu birlikteliklerinden bir çocuğu olan Eva, iki sene sonra çocuğunun babasını bulabilmek için Türkiye'ye gelir. İsmail'i yaşadığı Kayseri'de bulur, fakat İsmail ne Eva'yı ne de çocuğunu kabul etmek ister. Zira İsmail geri döndükten sonra Türkiye'de ikinci kez evlenmiş ve burada bir yuva kurmuştur. Ancak Eva çocuğuyla tek başına bilmediği bu ülkede ve kültürde yapayalnız kalmış olsa da pes etmez. Köyde yaşayan şoför Mustafa genç kadına yardım etmek ister ve onun yardımlarıyla Eva yaşadığı yere alışmaya başlar. Böylece Alman kadının Türkiye'ye entegrasyon süreci başlamış olur. Mustafa ve Eva evlenmeye karar verince düğün gecelerinde trajik bir olay kapılarını çalar ve Mustafa öldürülür. Yaşanan bunca sıkıntıya rağmen Eva Almanya'ya gitmeyi tercih etmek yerine kocasının ailesinin yanında kalarak Müslüman olur.

Dönüş, Türkan Şoray (1972)

Bulunduğu topluma giderek yabancılaşmaya başlayan gurbetçi bir adam ile onun köyünde terk ettiği karısı Gülcan'ın hikâyesini gözler önüne serer Dönüş filmi. Gülcan, kendisi gibi bir köylü olan İbrahim ile evlenmiştir. Bir de oğulları olan bu mutlu çiftin sonunun hazin bitecek olması, bu filmin bir dram olarak nitelendirilmesine sebep olan unsurdur. Kendi toplumuna giderek yabancılaşan İbrahim, önce karısının itirazlarına karşı koyamaz ve erteler ama toplumun yabancılaşması dayanılmaz bir hâl alır ve Almanya'ya işçi olarak gider.

Gülcan, tarlasında ırgatlık yaptığı Reşit'in teklifini reddedip İbrahim ile evlenmiştir. Fakat Reşit, Gülcan'ın peşini bırakmaz ve ondan intikam alabilmek için her türlü yola başvurur. Reşit, çifti borçlandırarak zor duruma düşürür. İbrahim düşüğü darboğazdan kurtulmak için Almanya'ya gitmek zorunda kalır. İbrahim'in yokluğunda Gülcan, Reşit'in eziyetlerine katlanmaya çalışır. Bir süre sonra İbrahim, Almanya'dan gelir. Gülcan'ı yanına aldıracağını söyleyerek geri döner. Ancak İbrahim'den haber alamayan Gülcan için hayat gittikçe zorlaşacaktır.

Almanyalı Yârim, Orhan Aksoy (1974)

Murat Sanat Enstitüsü'nü bitirdikten sonra çalışmak için Almanya'ya gider. Orada Maria adlı bir kızla tanışır ve birbirlerini severler. Maria, II. Dünya Savaşı'nın ünlü komutanlarından Wellman'ın kızıdır. Wellman, kızının Murat'la ilişkisine karşı çıkar. Sözü dinletemeyince bu kez başka bir şey dener. Murat'ı önce işinden attırır, arkasından onu sınır dışı ettirir. Buna karşı Maria da Murat'la Türkiye'ye gelir. Türkiye'de Maria Müslüman olur, Meral adını alır ve Murat'la evlenir. Ama babası peşindedir.

El Kapısı, Orhan Elmas (1978)

Elvan ile Emrah birbirlerini çok seven bir çifttir. Emrah, geçimlerini sağlamak için köyün ağası Reşo'dan toprak satın alsın da tarladan istedikleri verimi alamazlar, toprak verimsiz çıkmıştır. Tarlanın borcunu ödemek için Elvan ve Emrah gurbet ellere çalışmaya gitmeye karar verir. Ancak Elvan'a göz koyan Reşo, çifti ayırmak için hain bir plan yapar. Emrah'ı bacağından vurunca onun Elvan ile Almanya'ya gitmesine engel olur. Tek başına Almanya'ya giden Elvan, Emrah'ın tedavisi için gereken parayı toplamaya çalışır. Emrah ile Elvan, birbirlerine gönderdiği mektuplara Reşo'nun el koyması ile sıkıntılı günler yaşar.

Almanya Acı Vatan, Şerif Gören (1979)

Güldane, Almanya'da göçmen işçi olarak çalışan binlerce gurbetçi Türk vatandaşından biridir. Tek derdi para kazanmak olan bir fabrika işçisine dönüşen Güldane'nin hikâyesidir bu, Almanya'dan köyüne iznini geçirmek üzere gelen Güldane Mahmut'la tanışır. Almanya düşleriyle yaşayan Mahmut, para ve arazi karşılığında Güldane'ye evlenme teklifi eder. Mahmut'un amacı böyle bir formalite evliliği sayesinde Almanya'ya yerleşmektir. Evlenip birlikte Almanya'ya giderler. Almanya'ya vardıklarında Güldane Mahmut'u terk eder. Mahmut tek başına yabancı bir ülkede kalırken, Güldane çalıştığı fabrikada giderek robotlaşır.

Gül Hasan, Tuncel Kurtiz (1979)

Gül Hasan, Tuncel Kurtiz'in 1979 yılında İsveç'te yaşarken ilk kez uzun metrajlı bir film için kamera arkasına geçtiği yapımların tarihine geçmiştir. Filmin kahramanlarından Erol, Hakan, Recai ve Özcan İsveç'te Türk işçileri dolandırmak için sahte bir film şirketi açarlar. Oyuncu olmak isteyen işçilerden para toplayarak boş kamerayla sahte film çekmeye başlarlar. Hasan adında bir bulaşıkçıdan yüklü bir miktar para alırlar. Recai, diğer ortaklarından gizlice film satın alıp gerçekten çekim yapmaya başlar. Ancak, dört arkadaş daha önce paraları alıp kaçmak için anlaşmıştır. Hasan tüm işçileri toplayarak dolandırıcıların peşine düşer. Çok dilli olarak çekilen film (Türkçe, İsveççe, İngilizce) bu alanda özgün yapımlar arasında yerini almıştır.

Isfahan Ulu Camii - İran

İRAN'DA SELÇUKLU MİMARİSİ VE TÂRİHÂNE CAMİ MİNARESİ

Yazı: Dr. Turgay ŞAFAK

Türklerin İran coğrafyasına hâkimiyeti Gazneliler ile birlikte başlamış ve Kaçar hanedanının yıkılışına kadar devam etmiştir. Bu hanedanlar hâkimiyetleri altındaki bölgelerde çeşitli imar faaliyetlerine girişmiş ve ihtiyaca göre kervansaray, cami, kümbet, kule, kale ve minareler inşa etmişlerdir. Bu hanedanlar arasında imar faaliyeti açısından en üretken hanedanlardan olan Selçuklular'dan bugüne kadar pek çok eser ulaşmıştır.

Bunlar ülkenin muhtelif şehirlerine dağılmış durumdadır. Bir kısmı halen kullanıma açık olmasına rağmen bir kısmı bakımsızlıktan harabeye dönmüş haldedir. Selçuklular tarihi ve eserleri hakkında bir derleme çalışması olan kaynaklara baktığımızda şu eserlerin ön plana çıktığını görürüz: İsfahan Ulu Camii, Save Ulu Camii, Kazvin Kümbet-i Karegan, Gunabad Ulu Camii, Furumad Ulu Camii, Erdistan Ulu Camii, Kazvin Ulu Camii, Kirman Melik Camii, Barsiyan Ulu Camii, Serahs Ribat-ı Şerif, Bistam Minaresi, Neyriz Ulu Camii, Urumiye Ulu Camii, İsfahan Sin Ulu Camii, Kazvin Haydariye Camii, Zevvare Ulu Camii, Abyane Ulu Camii, Simnan Anuşirvan Kervansarayı, Gümbed-i Kabus, Kaşan Ulu Camii, Simnan Minaresi, Sebzevar Ribat-ı Zaferiyan, Pir-i Takistan Türbesi, Meraga Kümbet-i Müdevver, Kirman Hoca Atabek Türbesi, Erdebil Ulu Camii, Gurgan Ulu Camii Minaresi.

FOTOĞRAF AA / FATEMEH BAHRAMI

Burada ismi sıralanan tarihi yapılar günümüze kadar ulaşmış olmasına rağmen bugün ilgisizlikle karşı karşıyadır. Ayrıca yapılacak saha araştırmaları ile tarih kitaplarında ismi zikredilen ancak günümüze kadar ulaşmamış veya artık merkezden uzak çöllerin ortasında kalmış eserlerin de gün yüzüne çıkartılması gerekmektedir. Böyle bir çalışma ile Türk mimarlık ve sanat tarihinin kayıp halkası bulunmuş olacaktır.

Târîhane Cami ve Minaresi

İran coğrafyasındaki ilk camilerden biri olan bu caminin, İslam coğrafyasında Târî/Tanrı Evi şeklinde nitelenen muhtemelen tek cami olan Abbasi Devletinin ilk dönemine ait olduğu düşünülmektedir. Araştırmacılar burada cami yapılmadan önce Sasani döneminden kalma bir Zerdüş tapınağının bulunduğunu, mescidin onun kalıntıları üzerine inşa edildiğini belirtmektedirler. Târîhane hiçbir tezyinatın bulunmadığı sade bir binadır. Basit bir plana sahip olan bina, bir avlu ve bir ana binadan teşekkül etmiştir. Üç taraftan revaklarla çevrili avlu ile irtibatlı ana ibadet mekânı, ortada bulunan ve diğerlerinden daha geniş ve yüksek olan yedi nişten oluşmuştur.

Mescidin adı olan "Târîhâne" iki kelimeden oluşmuştur; Tanrı anlamında Târî ve ev anlamına gelen hâne. Müslümanlar tarafından fethedildiği sırada ateşler içinde kalması sebebiyle buranın önce "Nârîhane"

şeklinde söylendiği, daha sonra ise "Târîhane" şeklini aldığı iddia edilmektedir. İçinde çok sayıda sütun bulunması sebebiyle kırk sütun anlamına gelen "çihil-sütun" adıyla da anılmaktadır.

Târîhâne'nin ilk kez ne zaman inşa edildiği veya camiye dönüştürüldüğüne dair elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Mirâtü'l Büldan gibi bazı eserler mescidin Hz. Ali'nin emri ile yapıldığını iddia etmektedir. Yapılış tarihi ile ilgili olarak hicri 150 ile 170 yılları arası tahmin edilmektedir. Temel yapısı günümüze kadar bozulmadan gelmiş olan Târîhâne mescidinin güney kubbeli avlusu yıkıldıktan sonra tekrar yapılmış ve tamir gören revakın elips yapısı daha keskin bir hale dönüştürülmüştür.

Mescidin alanının uzunluğu 26,72 metre, genişliği ise 25,72 metre olup etrafı revaklarla çevrilidir. Mescidin müdevver sütunları 160 cm. çapındadır. Bu sütunların zeminden kemerlerle birleştiği yere kadar olan mesafe 286 cm., kubbelerle arasındaki mesafe ise 6 metredir.

Mescidin batı bölümünde yer alan ancak günümüze kadar ulaşmayan kısımlar vardır. Târîhâne, İran'daki mescitler minaresi ilk kez yapılmış mescitlerden biridir. İlk yapılan minare yıkılmış olup bugün hala ayakta olan minare ise daha sonra Selçuklular döneminde Bahtiyar b. Muhammed adındaki emir tarafından yaptırılmıştır.

Minarenin kûfi hatla yazılmış bir kitabesi bulunmaktadır. Şu an 26 metre yüksekliğe sahip olan minarenin içinde 86 basamak vardır. Zemine yakın yerde 13 metre çapında olan minare yükseğe çıktıkça daralmakta ve 6,8 metreye kadar düşmektedir. Minare tamamen tuğlalardan örülmüş olup tuğlalar 22 cm. uzunluğundadır. Hiçbir süsleme unsurunun kullanılmadığı Târîhâne caminin sütunlardan ve kemerlerden oluşan yapısı sadeliğin güzelliğini göstermesi açısından olağanüstü bir yapıdır.

Selçuklular Dönemi Minareleri ve Târîhâne Cami Minaresi

Selçuklular döneminde inşa edilen ve bugünkü İran coğrafyasında hâlâ ayakta kalabilmiş olan yaklaşık 30 minare bulunmaktadır. Selçuklular döneminde yapılan bu minarelerin tezyinat, süsleme ve yapıları itibara alındığında mimarî ve süsleme sanatları alanında çok önemli değişimlerin meydana geldiği görülmektedir.

İran'da tarihî minareler arasında tuğla ile örülmüş altı minare bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla Save Ulu Cami ve Meydan Camii, Kaşan Ulu Cami, Simnan Ulu Cami, Târîhâne Cami ve Damgan Ulu Cami minareleridir. Bu minarelerin çoğunun ortak özelliği ana geçiş güzergâhlarının yakınında olmalarıdır. Minareler, hem kendi asli işlevleri olan ezanın duyurulması için hem de kervanlara güzergâhı göstererek kılavuzluk etmeleri için kullanılmıştır.

Minare yapılması için emir veren emir Ebu Harb Bahtiyar b. Muhammed, aynı bölgede yer alan Simnan Ulu Cami ve Pir Alemdar Kulesini de yaptırmıştır. Damgan bölgesinin imarına büyük katkı sağlayan bu emir, önemli kaside şairlerinden Menuçehri-yi Damgani tarafından kasidelerinde övülmüştür.

Minarenin yapılış tarihi olarak iki farklı tarih öne sürülmüştür. Bazılarına göre Tuğrul Bey zamanında 450/1085 yılında inşa edilmiştir. Diğer bir iddiaya göre 418-420/1026-1029 yılları arasında yapılmıştır. Minarede kullanılan geometrik desenler oldukça dikkat çekicidir. Özellikle astronomik öğeler, yıldızlar, bitki motifleri ve kûfi yazılar minarelerde süsleme unsuru olarak kullanılmıştır. Burada, tuğla gibi kübik bir malzeme ile müdevver bir yapıya sahip minarelerin mükemmel bir şekilde uygulanması, minareyi yapan ustaların geometri bilgisini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Minare boyunca tek bir desen kullanılmamış, farklı ve ara desenler kullanılarak yapıya dinamik bir şekil kazandırılmıştır.

Bugünkü İran coğrafyasında Selçuklu döneminden günümüze ulaşmış olan tarihi eserlerin mimarî, süsleme sanatları, dönemin sanat ve estetik anlayışı ve kültür tarihi açısından incelenmesinin günümüz mimarisine pek çok katkısı olacaktır.

4 Soruda Bulgaristan'dan zorunlu göç

Bulgaristan'da 1944-1989 yıllarında 45 yıl iktidarda kalan komünist rejimin ülkedeki Türk ve diğer Müslümanlara uyguladığı asimilasyon kampanyasının üzerinden 30 yıl geçti

Ülkede asimilasyon kampanyasına karşı Müslümanların direnişinde 24 kişi hayatını kaybetti

BULGARİSTAN'DAN ZORUNLU GÖÇ NEDİR?

Bulgaristan'dan zorunlu göç, 1984-1989 arasında Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığa yönelik ülkedeki komünist rejimce uygulanan asimilasyon ve baskı sürecinin sonunda 360 bin Türk'ün Türkiye'ye göçüdür

GÖÇ SÜRECİ NASIL YAŞANDI?

Türkler, 29 Mayıs 1989'da komünist lider Jivkov'un açıklamalarıyla göç etmeye zorlandı. Yaşanan sürecin en başından itibaren soydaşının yanında olan Türkiye, Bulgaristan Türklerine kapılarını açtı

Haziran-Temmuz-Ağustos 1989 döneminde yoğunlaşan göç trafiği 1 yılda 345 bin 960 kişinin Türkiye'ye gelmesiyle sonuçlandı. 1990 yılının ikinci yarısında yaşanan göç hareketiyle de toplamda yaklaşık 360 bin soydaş Türkiye'ye geldi

TÜRKLERİ GÖÇ ETMEYE İTEN SEBEPLER NELERDİ?

Türkler isim değiştirmeye zorlandı, Türkçe konuşanlara para cezaları kesildi. Türklerin dini vecibelerini yerine getirmesi engellendi, Türk kültürüne ait unsurların kullanımı yasaklandı. Bu uygulamalara direnip milli kimliğine sahip çıkan Türkler işkence adası olarak bilinen Belene'ye gönderildi

TÜRKAN BEBEK KİMDİR?

Türkan bebek, 26 Aralık 1984'te Bulgaristan'ın Kırcaali iline bağlı Killi bölgesinde isim değiştirme uygulamasını protesto etmek için toplanan Türk ahalinin içinde annesinin kucağında bulunuyordu

Bulgar kolluk kuvvetlerinin kalabalığın üzerine rastgele açtığı ateş sonucunda henüz 18 aylıkken şehit olan Türkan bebek, Bulgaristan Türklerinin direnişinin sembolü haline geldi.

Türkan bebek, her yıl 26 Aralık'ta Bulgaristan'daki kabri başında anılıyor

YTB'NİN GÖÇÜN 30. YIL DÖNÜMÜNDEKİ FAALİYETLERİ

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Bulgaristan'dan göçün 30. yıl dönümünde, Kocaeli, Bursa ve İstanbul'da anma programları ve sempozyumlar düzenledi

YTB ayrıca 30'uncu yıl kapsamında göçe dair içerik sunan Türkçe, İngilizce ve Bulgarca internet sitesini de hayata geçirdi

Acınızı Paylaşıyoruz...

İsimler değişmeye başladı, baskılar başladı. Sünnet yapmayacaksın, camiye gitmeyeceksin, ibadet etmek yasak, Türkçe konuşmak yasak, kurban kesmek yasak. Evinin tavan arasında kurban kesenler oldu. Eşyalarımızı bile alamadık, evlerimiz öylece kaldı. Çocuklarım küçüktü. Kızımın ayakları çıplaktı. "Kızım ayakkabıların nerde?" dedim. "Köyde kaldı baba" dedi. Yalın ayak Türkiye'ye geldi. O telaş ile çocuğun o halinin bile farkında olamadık. Ekmek, su hiçbir şey yok. Orada demir yollarında çalışıyorduk. Tazminat vs. hiçbir hakkımızı vermediler. Anılarımız, hayatımız Bulgaristan'da kaldı."

1989 Bulgaristan Zorunlu Göç Tanıkları

"İsim değişikliği başladığında belediyede nüfus müdürlüğünde çalışıyordum. Sabah 4 sıralarında kapıya askerler geldi, adımın Sülbiye olup olmadığını sordular. Ben olduğumu söyleyince beni belediyeye götürdüler. Belediyeye gittiğimizde herkesin doğum ve evlilik kütüklerini istediler. Hava aydınlanmaya başlayınca askerlerin zoruyla köyden insanlar birer birer gelmeye başladılar. İsim değişikliği esnasında halk tarafından yapılan itirazlara silahlı bir müdahale oldu. Bu baskılar başladığında sokakta ve kamu dairelerinde Türkçe konuşmak yasaklandı, gelenek ve göreneklerimizde olan şalvar ve başörtüsü yasaklandı. Ben devlet dairesinde çalıştığım için benim etek giyip giymediğimi kontrol etmek için işyerine gelirlerdi. Aynı şekilde sünnet ettirmek de yasaklandı. Babam başka bir şehirden cerrah getirmişti üç tane çocuğu sünnet ettirmek için. Sünnet ettirdiği için mahkemede yargılanmıştı. Oysa o gün sünnet gizli saklı yapılıyordu, pencerelerde battaniye vardı ama birisi gidip şikayette bulunmuş. Babamın o gün gidişini hiç unutamam. Annemle vedalaştı, "Mahkemeye gidiyorum, herhalde dönüşüm olmayacak" dedi ve gitti. Bu olaylar böyle böyle birikti, isim değiştirmek de son acı nokta oldu halkın üzerinde." 1989 Bulgaristan Zorunlu Göç Tanıkları

KIRIM TATAR SÜRGÜNÜ

75. YIL DÖNÜMÜ

Sovyetler Birliği Lideri Stalin'in kararı ile bir gecede tren vagonlarında toplanarak, vatanlarından sürgün edilen Kırım Tatarlarının yaşadığı acılar hala devam ediyor.

- **1774**
Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırım Hanlığı Osmanlı Devleti'nden ayrıldı.
- **1783**
Kırım Tatarları, Rusya'nın Kırım'ı işgali sonucu Osmanlı Devleti'nin farklı bölgelerine göç etti.
- **1939-1944**
Kırım Tatarlarının yurtlarından tamamen sürülmesi için Sovyetler Birliği yönetimine Kırım Tatarları aleyhinde raporlar sunuldu. **Ve Stalin'in gizli kararnamesi ile Kırım Tatarları'nın topraklarından ayırıp, Orta Asya'ya sürgün edilmesi kararı alındı.**
- **1954**
Stalin'in ölümünden sonra Kırım Tatarlarının özyurdu olan Kırım, **Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne hediye edildi.**
- **1944**
250 bine yakın Kırım Tatarı 18 Mayıs'ta başlayan ve 3 gün süren sürgünde, Orta Asya'ya sürgün edildi. Hayvanların taşındığı vagonlarla sürgün edilenlerin bir kısmı kötü ve ağır şartlar sebebiyle yolda, bir kısmı da sürgün edildikleri bölgelerde hayatını kaybetti.
- **1965**
Kırım Tatarlarının sürgün edildikleri yerlerde öz vatanlarına dönüş çalışmalarına başlandı.
- **1991**
Kırım Tatarları'nın vatani; Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, **Ukrayna'ya bağlı Kırım Özerk Cumhuriyeti olarak ilan edildi.**
- **2014**
Kiev'de oluşan meydan olayları sebep gösterilerek **Rusya, Kırım'ı yasa dışı ilhak etti.**

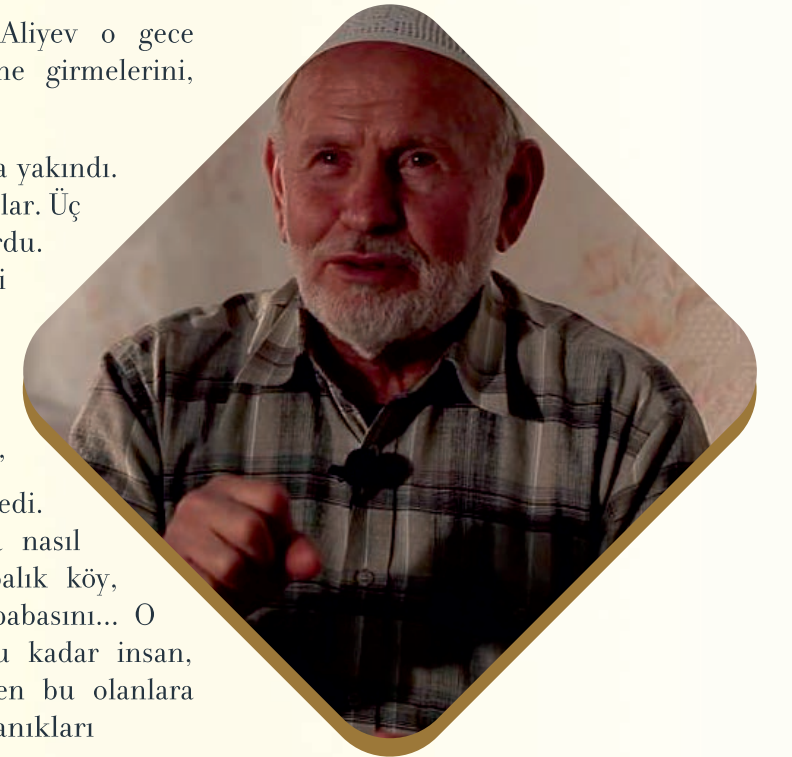

1939 senesi Karasubazar doğumlu olan Şamsi-ye Bekirova, o sürgün telaşına rağmen annesinin evdeki Kuran-ı Kerim'i almayı unutmadığını anlatıyor:

“O zamanlar kardeşlerimin hepsini arabaya çıkardılar, o sırada herkesin evine girdiler. Sabah ezanında, sabahleyin... Sonra rahmetli annem bir şey aldı, arabaya çıkardı. Sonunda kendisi de arabaya bindi. Elinde bir şey vardı ama ne? Onu, koynuna koydu. Çıkıp oturdu. Sonra bir asker geldi. O Kur'an-ı Kerim'i aldı, baktı. Arabanın üstünden savurdu attı. O Kur'an-ı Kerim' ne mi oldu? Darmadağın oldu, saçıldı. Sonra o asker başka arabaya gittiğinde annem arabadan indi. Kur'an-ı Kerim'in, o saçılan nesi varsa hepsini bir araya getirip topladı. Yine arabaya çıktı.”
“Hâlâ saklarım, o rahmetli anamın Kur'an-ı Kerim'ini.” 1944 Kırım Tatar Sürgünü Tanıkları

1930 senesi Aluşta doğumlu olan Bekir Aliyev o gece yaşadıkları zulmü, askerlerin silahla evlerine girmelerini, bütün köyün yaşadığı korkuyu anlatıyor:

“Bize geldiklerinde saat dört, beş suları sabaha yakındı. Babamlar anlamış, tez çıkmış. Bizi uyandırmadılar. Üç çocuk uyuyorduk. Sonra asker geldi, kapıya vurdu. Annemle babam kapıyı açtı. Annem geldi bizi uyandırdı. Bir sandık vardı. Asker, babamı sandığa oturttu, silah elinde babamı kıpırdatmıyordu. İkincisi de çabuk hazırlanın on beş dakika süre, saatine bakarak “On beş dakika süre hazırlanın, çıkın!” dedi. Birkaç kez odaya gidip geldi. Giyin, dedi. Giyindim. Dışarı çıkınca ne göreyim, bunu nasıl söylerim bilmiyorum. O köyün içi, o kalabalık köy, insanlar, hayvanlar... Birisi annesini, birisi babasını... O hayvanlar, köpekler, sığırlar bağlı hepsi. Bu kadar insan, hayvan, cehennem gibi... O an onları görsen bu olanlara dayanamazsın.” 1944 Kırım Tatar Sürgünü Tanıkları

Ahıskalı Türkler 75 yıldır vatan hasreti çekiyor

AHISKA SÜRGÜNÜ 14 Kasım 1944

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından 1944'te vatanlarından sürülen Ahıska Türkleri, ana vatanlarına dönecekleri günü bekliyor.

Hava soğuk, kış!
Yavrumu külde ısıtmaya çalışıyorum...
Dayanamadı yavrum, soğuktan öldü.
Bir tane de kız çocuğum oldu ki ay
yüzlüydü... O da orada kaldı.
Şimdi kabirleri nerededir
bilmiyorum...

1944 Ahıska Sürgünü Son Tanıkları

Anneme, babama dediler ki
"Eğer kendinize Türk dersiniz,
sizi dilinizden asarız!".
Bizi hep Azerbaycanlı
olarak kaydettiler.
Ah, nasıl bir karmaşa doğdu...
Ninemiz Türk,
annem-babam Azeri,
ben Türk...

1944 Ahıska Sürgünü Tanıkları

Sesini Yutmuş Şehir... Kahire

Yazı: Ali IŞIK

Tepeden bakınca geçmişimize doğu uzanan yolu görürüz. Karşınızda Kahire'yi bir bıçak gibi ikiye ayıran Nil varsa, sadece kendimizin geçmişi değil tüm insanlığın geçmişi önümüze serilir. Nil, boylu boyunca hiç uzanamayacağımız çok uzun yılları katlayarak görebileceğimiz bir hâle getirir. Bu, ihtiyar ama coşkun nehre kulağımızı biraz uzattığımızda bize Hz. Asiye, Hz. Musa ve Hz. Yusuf'un kıssalarını fısıldamaya başlar. Hz. Ömer'i anlatır. Vaktimiz varsa onun da anlatacakları çoktur. Uzun uzun dinleyebiliriz.

Nil'in üzerindeki köprüler uzun insanlık tarihini dönemlere ayırmak için inşa edilmiş gibidir adeta. Yolculuğumuzu yüzyılları atlayarak yaparız. Çöle hayat taşıyan Nil'in gürül gürül sessizliğinde saatlerce oradan oraya savruluruz. Ne demişti profesör? "Nil varsa Mısır var, yoksa o da yok." Nil'i doyaya içimize çektiysek şehre inmeye hazırızdır.

Bir şehre girdiğimizde orada neyi görmek istersek onu görürüz. Nasibimizin açık gözleri belirler bunu. Kahire de bu şehirlerin başında geliyor. Bitirilmesi aylar sürececek bir kitaba başlar gibi iniyorum Kahire sokaklarına. Gördüğüm her yer ağzına kadar dolu. Üst üste katlanmış insanlık tarihi. Şehirlerin annesi Kahire. Yorgun. Suratı kırışmış. Makyajsız üstelik. Şehri gezdikçe tozun toprağın, sıvasız binaların ve kalabalığın oluşturduğu karmaşadan dolayı söylenmeye başlıyorum. Her fani gibi. Kısa bir süre sonra tartışmaya başlıyorum. Kendimle. Oryantalist bir bakış açısının içinde buluyorum kendimi. Utanıyorum. Düzenli şehirlerle kıyasladığım için bir anda şehre nereden baktığımı, daha doğrusu hangi gözle baktığımı düşünüyorum.

Baktığım yerden çöl sıcaklığının kavurduğu, biraz ilerisi çöl olan şehri anlamadığımı, böyle bakmaya devam ettikçe de anlamaktan yoksun kalacağımı düşünüyorum. Ortalıkta dolaşan tozlar kulaklarımı dolduracak ve şehrin sesini duymamı engelleyecek derecede havalanmış durumda.

Mehmet Akif'ten Necip Mahfuz'a kadar pek çok insanın kahve yudumladığı, 1773 yılından bu yana ayakta olan Fışhawi Kahvesi, Han Halili'nin Hz. Hüseyin Camii tarafında, dar bir ara sokaktadır.

Gözlerimdeki çapakları temizlemeseydim şehrin sokaklarında bir yabancı olarak gezmeye, yürümeye devam edecektim. Şehir şimdi daha net ve berrak görünmeye, sesler daha yakından gelmeye başlamıştı.

İnsanlığın tarih boyu geçirdiği bütün evreler bir hafıza olarak Kahire'de toplanmış dense abartılmış olmaz. Dünyanın en eski şehirlerinden olan Kahire'nin oldukça yorgun olması da bununla alakalı olmalı. Çarşığı bir baştan bir başa saran buhur, baharat, nargile ve tütsü kokusu egzotik bir atmosfer oluşturuyor. Sürmeli kadınların şamataları kenarda köşede Kur'an okuyanların mırıltılarına karışıyor. Çarşıya çıkan herkes kendini bir kaosa bırakıyor ama bu hengâme kısa sürede kendi içinde yeni, renkli bir düzen oluşturuyor. Şehrin çok renkli, heyecanlı, sürükleyici atmosferi içine çekiyor. Bir yandan şehrin damarlarına daha fazla karışma duygusundan kurtulamıyorsunuz. Öbür yandan da ayrıntılara yoğunlaştıkça şehrin bütünlüğünün dağıldığını hissediyorsunuz. Nobel ödüllü Mısırlı yazar Necip Mahfuz, bu sokaklara bakarak "Midak Sokağı" için şunları söylemişti: "Sokak benim için bütün bir dünyanın sembolüdür, dünyayı nasıl görüyorsam sokağı da öyle biçimlendirdim." Mahfuz mu kitabındaki sokakları biçimlendirdi yoksa bu sokaklar mı Mahfuz'un sokak düşüncesini biçimlendirdi bilinmez, ama bu sokakların her biri farklı dünyalara açılıyor. Vitrinlerinde Kur'an sayfalarından ayetlerin nakşedildiği yaldızlı olanları ile piramit ve hayvan başlıklı firavun tasvirleri işlenmiş papirüslerin birlikte sergilendiği mağazaya girip, papirüsün nasıl yapıldığına dair kısa bilgiler alıyoruz. Usta keyifle anlatıyor. Çarşıda tanıdık bir yer görene kadar önümüze çıkan her kapı bilinmezliğe açılıyor. (Tanıdık bir yer: ikinci kez gördüğümüz ve ilki üzerinden bir güzergâh bulabileceğimizi düşündüğümüz yer.)

Kahire'nin en kadim ve merkezi caddesi olan; Fâtımî, Memlûk ve Osmanlı eserlerinin iç içe geçtiği Muizz Caddesi tam bir karnaval meydanı gibi. Ezher'i karşımıza alarak yüksekçe bir yerden meydana baktığımızda İslâm kültür mirasının yüzyıllar boyunca bir nehir gibi akışını izlememiz mümkün. Muizz Caddesi'nin hemen berisinde, Hz. Hüseyin Camii'nin çaprazında yer alan Ezher, eski dönemlerden bu yana kültür ve eğitim merkezi olarak işlev görüyor. Günümüzde de mekân on bin kilometre kareden büyük. Her köşesinde farklı bir sohbet halkası kuruluyor. Eskiden beri İslam ülkelerinden gelen öğrencilere ev sahipliği yapan camii 970'li yıllarda inşa edilmiş, yıllar içinde genişletilmiş. Eğitime 35 âlimle 989 yılında başlanmış. Dünyanın en eski ilim merkezlerinden olan El Ezher Üniversitesi 1961 yılına kadar sadece İslami ilimlerle meşgul olmuş. Daha sonraki yıllarda üniversiteye tıp, mühendislik, sosyal bilimler ve diğer bölümler de açılmış. Bu bölümleri okuyanların temel seviyede de olsa İslami ilimler derslerine katılmaları gerekiyormuş. O gün bugündür eğitim devam ediyor. Ezher'in avlusuna oturup buralardan gelmiş geçmiş bütün alimleri düşünmeye kalksanız uzun bir süreye ihtiyacımız olacaktır. Avluda, caminin köşelerinde yüzyıllardır konuşulan, tartışılan meselelere kulağımızı uzatsak ömrümüz yetmez.

Muizz Caddesi Şii mezhebine mensup bir topluluk olan Fatimiler tarafından imar edilmiş deniliyor. Hz. Hüseyin Camii ve Türbesi de caddenin en görülen yerinde. Hüseyin Camii'nde gürültülü bir ayine rastlıyoruz. Şii esintisi olan sözler yükseliyor. Sesler caddenin ritmini artırıyor. Giriş oldukça kalabalık. Hz. Ali'ye, Hz. Hasan ve Hüseyin'e selam gönderip ayrılıyoruz.

Mehmet Akif'ten Necip Mahfuz'a kadar pek çok insanın kahve yudumladığı, 1773 yılından bu yana ayakta olan Fışhawi Kahvesi, Han Halili'nin Hz. Hüseyin Camii tarafında, dar bir ara sokaktadır. Kahve iki küçük oda ve uzun dar bir koridordan oluşuyor. Sokağa sağlı sollu yerleştirilmiş ve hepsi dolu yirmiden fazla masa var. Her masada ayrı bir cümbüş. "El Fışhawı" yazan tahta levhanın altına oturuyoruz. Naneli çay içmeyi teklif ediyorlar. Önce Türk kahvesi istiyoruz. Kahveye oturur oturmaz Mehmet Akif Ersoy'un Mısır'da yaşadığı dönemde sık sık buraya geldiğini anlatıyorlar bize.

Bir mektubunda "Ne olduysa bizim şairliğimize oldu. Korkuyorum Aruz'u küstüreceğiz. Dört yılda on iki mısra! Neyse, Allah beterinden saklasın." diye yazmış. Şiir yazamamanın yorgunluğu olsa gerek. Kahvede otururken uzun uzun Mehmet Akif Ersoy üzerine konuşuyoruz. Kahire'de yaşayanlar Akif'in burada geçirdiği yıllarla ilgili kısıtlı bilgilerini paylaşıyorlar. Akif'in Mısır'daki en büyük zevki Mısırlı bir edip ve Türkolog olan Abdulvehhâb Azzâm'ı ziyaret etmek ya da Azzâm'ın onu ziyaret etmesiymiş. Hilvân'ın sokaklarında onunla dolaşmaktan keyif almış. Konuşa konuşa şehrin dışına varır, yine konuşa konuşa dönerlermiş. Dönüşte de ya onda ya kendi evinde çay içer, dinlenirlermiş. Kahire Üniversitesi Edebiyat bölümünde Türk Edebiyatı dersleri vermesine de Abdulvehhâb Azzâm vesile olmuş.

Çaylar küçük çaydanlıklarda geliyor. Desenli küçük bardağın içine sadece Nil deltasında yetiştiği belirtilen taze nane konuluyor. Masalardaki kahkahalar birbirini tetikliyor. Masanın biri gülmeye görsün, sırayla bütün

masalardan kahkahalar yükseliyor. Sohbeti devam ettirmek için Kahireli arkadaşlardan biri Kahire'nin seslerini anlatmaya başlıyor. Camilerde Abdüssamed, sokaklarda Ümmü Gülsüm, çölde rüzgâr sesi... Sonra, Mısır'ın dördüncü piramidi olarak nitelendirdiği Ümmü Gülsüm'den kısa bir parça mırıldanıyor. Yaygın kanaate göre onun sesinin taklit edilemez, kadın ve erkek sesi arasında bir ses olduğunu söylüyor.

Her masadan ayrı bir müzik yükselirken nane kokusu iyice yayılıyor. Tempo tutulup yüksek sesle söylenen şarkıların ardı arkası kesilmiyor. Ümmü Gülsüm'ün sesi Fışhawi'nin masalarından yükselen gürültüden uzaklaşıyor. Rafa dizilmiş rengarenk nargile şişeleri, garsonların elinde sarı tepsilerdeki çivit mavisini çaydanlıklar da müziğin ritmine uyarak renk cümbüşünü ayaklandırıyor.

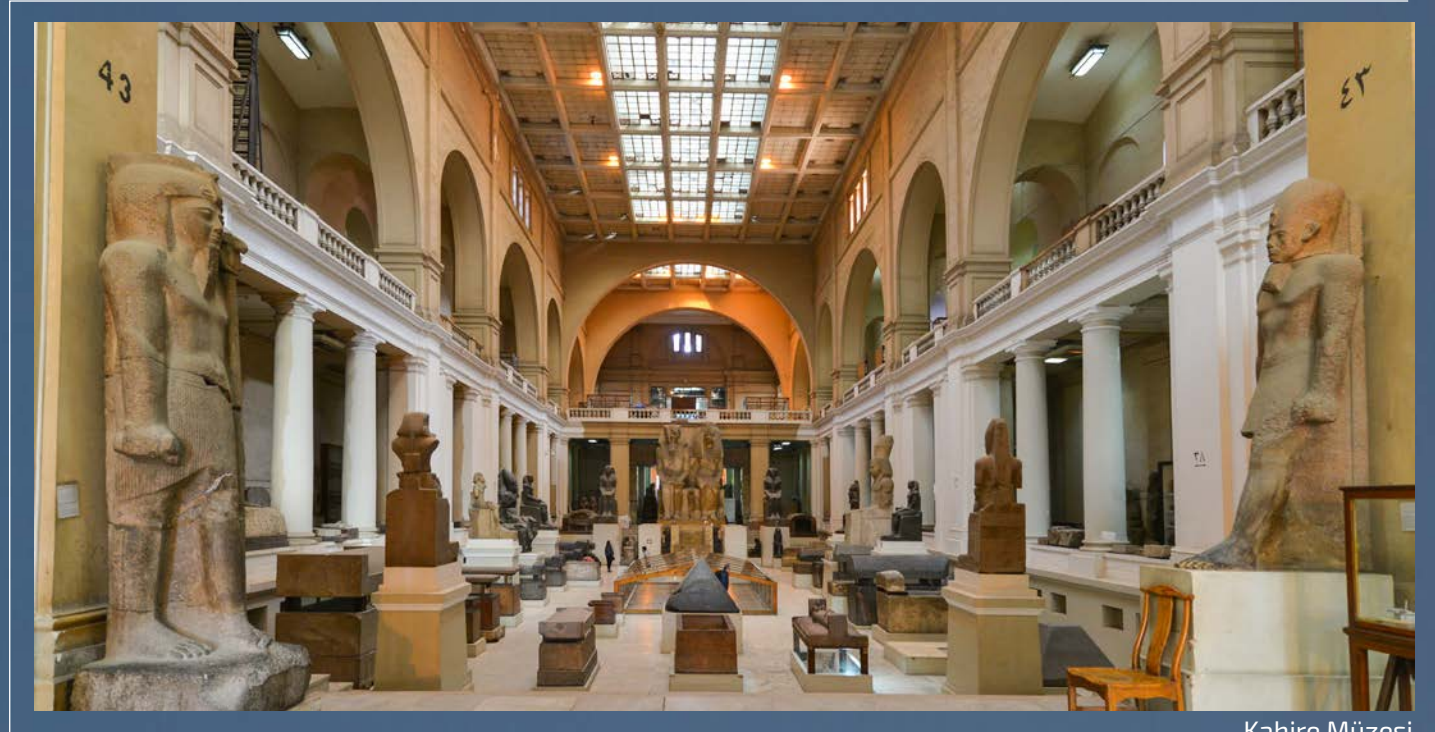
Bir söyleşisinde Kahire için; "Kahire her zaman Mısır'ın kültürel kalbi oldu. Tüm ülkenin nabzını bu şehir belirliyor. Bizimkisi benzersiz bir başkent. Modern Mısır'ın tarihi bu sokaklarda biçimlendi. Mısırlıların hayatlarına dair her ne varsa; yoksulluk, kalabalık, gelişme ve ilerlemeye yönelik fikirler, yabancıların istilasına direniş, hepsi Kahire'de toplanıyor. Kahire'nin öykülerime fon oluşturması çok doğal." diyen Necip Mahfuz tüm ömrünü Kahire'de geçirdi. Onun izlerine Kahire'de birçok yerde rastlamak mümkün. İsminin verildiği kafeyi arayıp bulduk. Aslında ararken, kalabalığın aktığı yeri takip edince karşımıza çıktı. Kapısında "x-ray cihazı" bulunan mermer bir mekân. Şair ve Patron'u yazmıştı Halil İnalcık. Şimdi bir sözcük daha eklenmeli bu başlığa. Şair, Patron ve ... Artık her neyse. Birçok şehirde yazarların isimlerinin yazdığı kafelerle beraber anıldığını biliyorum. Mekânlara yazarın isimlerinin verildiğini de biliyorum. Ama yemek yemeden, bir kahve içmeden sadece girmenin ve bir süre orada bulunmanın paraya dönüştürüldüğünü görmemişim. Girmek elli dolar, dedi. Girmedik, çöle gittik.

İnsanoğlunun binlerce yıllık sırlarını saklayan piramitlerin karşısına geçip, hayata beş dakika ara vererek bu devasa yapıların neden yapıldığını düşünüyorum. İnsanı hayattan koparan bir soru bu. İkinci soruyu da eklemek gerekiyor: Bu devasa yapıların inşaatında kimler çalıştı? Kulağınızı biraz yaklaştırdığınızda çığlıklar geliyor. Mumya, ölümsüzlük ihtirası.

Piramit ve mumya tarihten süzülüp geliyor ve kabuk değiştirmiş iki sözcük olarak karşımda duruyor. Geniş düşünceler geniş mekanlara, yeni düşünceler yeni mekanlara ihtiyaç duyarsa çöl bu denklemin neresindeydi? Çölden geniş mekân mı var? İnsan başlı, aslan gövdeli dev heykel büyük Sfenks'in çok uzun yıllardır firavunların mezarını beklerken ulaştığı ufku üzerine düşünüyorum. Firavun dönemi, Tolunoğulları, Memlükler, Fatımiler, Eyyûbiler, Abbasiler, Osmanlı, Bizans, Romalılar, İskender... Çöl uzadıkça uzuyor. Tarih laboratuvarına dönüşüyor.

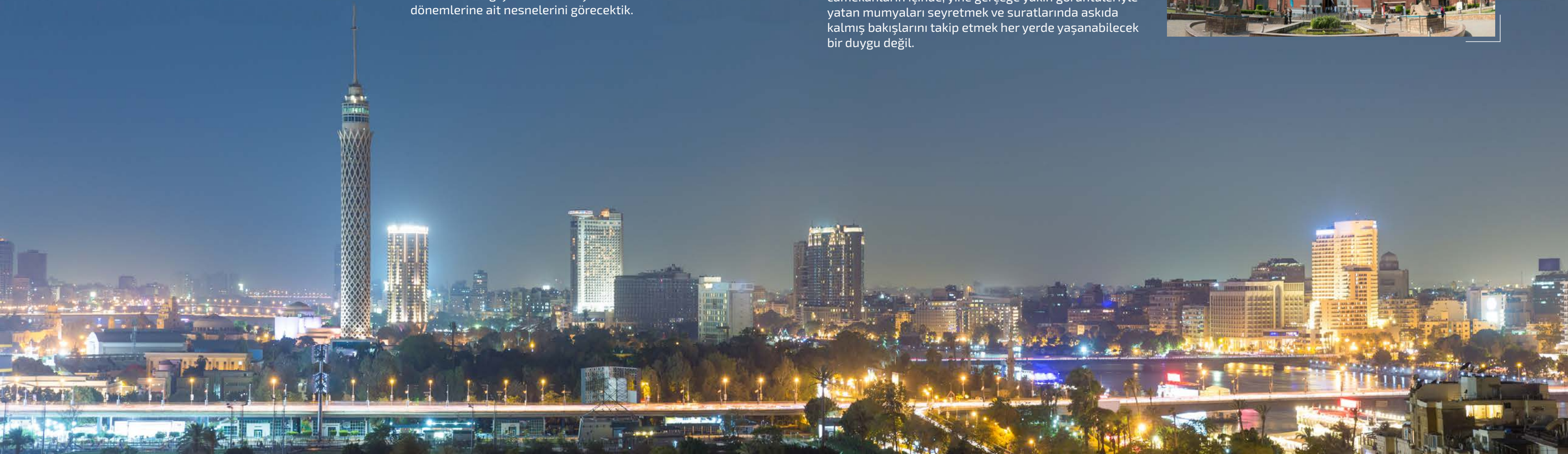
Mezar Şehir'de kabirlerin üzerlerindeki tek veya iki katlı yapılarda üç milyona yakın insan yaşıyor. Mezarlıkta yaşamının bizde yarattığı duygunun Kahirelilerde pek bir karşılığı yok. Mezarlıkta yaşamak bir ihtiyaçtan kaynaklansa da anormal karşılanmaması, kabullenilmesi kültürel kodlara da dayanıyor. Mısır kültüründe hayatını kaybetmiş bir akrabanın mezarına yakın olmanın dünyevi veya uhrevi ödülleri olacağı inancı, bu durumu oldukça normalleştirmiş. Burada zamanla birkaç katlı binalar da inşa edilmiş. Sosyal ihtiyaçların giderilmesi için ihtiyaca yönelik dükkanlar ve sosyal kurumlar da kurulmuş.

Kahire'de birbirine en uzak iki meydan, Tahrir ve Rabia. Kahire müzesine giderken Tahrir Meydanı'ndan geçtik. "Tahrir Meydanı'nda özgürlük için ayaklanan kitlelerin çığlıklarını hissettim" demişti biri. Biz hissetmedik. O anda, sıcaklığına söylenmiş sözlerin yıllar içinde değiştiğini, olaylar soğudukça ortaya çıkan sonuçların daha berrak ve gerçek olduğunu düşünüyorduk herhalde. Müzeye baktık uzaktan, tarihin katlanıp derdest edildiği yere. Binlerce yıllık Mısır tarihinin farklı dönemlerine ait nesnelere ait görecektik.

Kahire Müzesi

Dünyanın en zengin ve en düzensiz müzelerinden biri Kahire müzesi. Müzenin geniş bölümünü hep bir yerlere yaslanan heykeller kaplamış. İnce işçilikleriyle heykellerin gözleri özellikle çok etkileyici. Gözbebeklerine kadar hissediliyor. Bazı heykellerin kafasındaki yarıkları, yüzlerindeki kırılmış parçaları gördüğümüzde içiniz sızlıyor. Gerçeklik hissi yaşatacak kadar ince işçilikleri var. İki mumya bölümden birinde, camekanların içinde, yine gerçeğe yakın görüntüleriyle yatan mumyaları seyretmek ve suratlarında askıda kalmış bakışlarını takip etmek her yerde yaşanabilecek bir duygu değil.

İki katlı müzenin giriş katında krallığa ait bulgular, çeşitli büyük tabutlar, taş oymaları, papirüs ve madeni paralar; tavanın yüksek olduğu kısımda devasa heykeller, yanlara açılan odalarda belli dönemlere ait eşya ve heykeller sergileniyor. Üst katta mumyaların bulunduğu odalar; orta, eski ve yeni krallığa ait gündelik eşyalar, heykeller, mücevherler, Tutankhamun'un altın maski ve ince işçilikli terlikleri ve daha birçok eser bulunuyor. Bir süre sonra çağlar birbirine girmeye başlıyor ama heykellerin ve mumyaların yüzlerindeki askıda kalmış bakışların etkisi sizi müzeyi terk edene kadar bırakmıyor. Eski Mısırlıların her şeyi yazıya dökmeleri ayrıca üzerinde düşünmeye değer bir durum.

Akşam Nil'de tekne turuna çıkıyoruz. Etrafımızda renkli gezi vapurları, Binbir Gece Masalları'nı çağrıştıran cümbüşler. Yanımdaki bir arkadaş Mursi'nin bir konuşmasını aktarıyor heyecanlı: "Sizleri, çocuklarımızı; bizden sonra gelecek evlatlarımızı korumak istiyorum. Kızlarımız, geleceğimizin anneleri! Onlar çocuklarına anlatacaklar, 'Adamlardı' diyecekler." Diğeri kendini toplayarak konuşanı susturuyor. Ciddi konular konuşulmaya başlayınca gözetleniyoruz, dinleniyoruz telaşı sarıveriyor arkadaşları. Yanımdaki arkadaş kulağıma eğilip sessizce "İnsanlar bu şehirde seslerini yutmuşlar." derken etrafımızdaki renkli gezi vapurlarından gürültüler yükseliyor. Nil'in bakışları çöle uzanıyor. Cümbüş devam ediyor.

Gelen herkese aynı cümleleri kurduğu söyleyiş biçiminden belli olan, birkaç saat bizimle beraber olacak arkadaş Kahire'nin seslerini anlatıyor. Camilerde Abdüssamed, sokaklarda Ümmü Gülsüm, çölde rüzgâr sesi... sonra Mısır'ın dördüncü piramidi olarak nitelendirdiği Ümmü Gülsüm'ü anlatıyor uzun uzun. Ümmü Gülsüm'ün sesini "kadın ve erkek sesi arasında bir ses" olarak tarif ediyor. Ümmü Gülsüm bu ülkenin sesini açtı diye tamamlıyor. Her masadan ayrı bir müzik yükseliyor.

Ana Dil Bir Oksijen Çadırı Onu Teneffüs Edemezsem Nefessiz Kalırım

Güzide Ertürk

Yaklaşık on yıldır Amerika'da yaşıyor Güzide Ertürk. Önce Teksas'ta şimdilerde Portland'da sürdürüyor hayatını. Düşüş, Rüzgargülü Çamlıca, Öbür Dünya Öyküleri, Kaplumbağa Gölgesi ve Loretta adlı beş kitabın yazarı. Ana dil ona göre bir oksijen çadırı. Onu teneffüs edemediğinde nefessiz kalacağını, Türkiye'yle arasındaki en önemli bağın konuştuğu dil olduğunu düşünüyor. Yurt dışında yaşayan Türkleri de Türkçenin bir araya getirdiğini dile getiriyor.

Güzide Ertürk'ün Kaplumbağa Gölgesi adlı kitabı bir evsizin bakışını, dünyanın, savaşın, insanlığın, mülksüzlüğün can alıcı damarlarına taşıyan ve Portland sokaklarıyla Midilli kıyılarını, oradan Halep'i de sınırlarına dahil eden uzun soluklu bir öykü kitabı.

Kitabın başlığı için "Evini bir gölge gibi sırtında taşıyan insanların öyküsünü anlattığım için ismini 'Kaplumbağa Gölgesi' olarak seçtim." diyor Ertürk. Son kitabı Loretta ise okuyucunun alışılmadık olaylarla karşılaşmasına rağmen anlatılanlara bütün kalbiyle inandığı bir öykü kitabı. Kısa öykülerden oluşan ve on yılda tamamlanan kitap, Loretta isimli doksan yaşındaki kadının bir gece yataktan düştüğü öyküyle başlıyor.

Güzide Ertürk'le son iki kitabını merkeze alan söyleşimizde özellikle yurt dışında yaşayan Türklerin edebiyat, sanat ve düşünceyle ilişkilerini, diasporada yaşayan bir yazar olarak gurbet, göç, ana dil, sınır kavramlarını, modern Türk ve Amerikan edebiyatını konuştuk.

Söyleşiyi Yapan: Ali IŞIK

Yurtdışında yaşayan bir yazar, içindeki yabancıyı daha derinlerde ve daha yoğun hissediyor. Fakat bu durum öyle bir hal alıyor ki yabancı dediğiniz dosta dönüşüyor.

Yurt dışında yaşayan insanların kahir ekseriyetinde bir arada kalmışlık psikolojisi var. Ne yaşadıkları toplumun ana unsuru olabiliyorlar ne de vatanlarının ana parçası. Mesela Almanya'da yaşayanlar için Almanya'da "yabancı", Türkiye'de "Almanca" denir. Son dönemlerde kavramlar biraz daha nazik bir dile bürünmüş olsa da bu arada kalmışlık durumu bitmiyor. Yurt dışında yaşayan ve oradan yazan bir yazar olarak bu durumun sizdeki karşılığı nedir? Bu durum size de zaman zaman bir kimlik bunalımı yaşattı mı?

Arada kalmışlığın sadece bir başlangıç olduğunu düşünüyorum. Her insan ona kendince bir son yazıyor. Peyami Safa, Fatih ve Harbiye arasında kalmıştı. Hayri İrdal, geçmişin ve değişen Türkiye'nin arasında. Raskolnikov, suçunun ve cezasının arasında. Kimilerinin kaderinde de iki ülke arasında kalmak vardır.

Benim hikayem henüz yirmi bir günlük yeni doğmuş bir bebekken başlıyor. İstanbul'dan Cidde'ye annemin kucağında gidiyorum. 1980 senesinde babam, bir grup öğretim görevlisiyle birlikte Cidde'de King Abdulaziz Üniversite'sinde çalışıyor. Belki henüz bir bebekken Türkiye'den ayrıldığım için yahut ailemde yurt dışında yaşayan üçüncü kuşak olduğum için arada kalmışlık bana hayatın ta kendisiymiş gibi gelmişti. Yalnız, ailemin yurt dışı tecrübelerinin altında "eve mutlaka geri dönmek" fikri yatardı. Dedem, babaannem, babam bir müddet yurt dışında yaşayıp Türkiye'ye dönmüşler ve hayatlarına kaldıkları yerden devam etmişlerdi.

Dört yaşındayken Türkiye'ye temelli geri dönüş yaptık. Fakat Arabistan, çocukluk rüyalarımın arasında var olmaya devam etti. Babam, farklı bir ülkede yaşamaya duygusal anlamlar yüklemeydi. İş icabı farklı ülkelere gider, bize oradan fotoğraflar getirirdi. Babamın arkasında duran heybetli binaların içini merak ederdim.

Gurbetin acı tatlı hikayelerini annemden dinledim. Cidde'deyken yaşadıklarını bir masal gibi anlatırdı. Annem farklı bir ülkede yaşamının zorluklarından bahsederken, güzelliklerini atlamazdı. Seyahatnameler, hatıratlar, yurt dışında kaleme alınan romanlar da rehberim oldu. Türk ve Dünya edebiyatı bu konuda çok zengin. Bazı soruların cevaplarını da kitaplarda buldum.

"Ben kimim?" sorusunu hayatımızda en az bir kez olsun sormalıyız. Yurt dışında yaşamak sorduğumuz sorunun cevabını bulmamızı zorlaştırabilir. Ama biraz gayretle bütün sorunların üstesinden gelinir.

Marguerite Duras yazma gerekçesini anlatırken "İnsan, içinde bir yabancıyı barındırır; yazmak, işte o yabancıya ulaşmaktır." diyor. Bu içindeki yabancı yurt dışında yaşayan bir yazarın içinde daha mı derinlerde oluyor?

Yurt dışında yaşan bir yazar, içindeki yabancıyı daha derinlerde ve daha yoğun hissediyor. Fakat bu durum öyle bir hal alıyor ki yabancı dediğiniz dosta dönüşüyor. Yazar içindeki yabancıya daha sıkı sarılıyor. Onun sandığı kadar yabancı olmadığını anlıyor.

Diasporada yaşayan bir yazar olarak gurbet, göç, ana dil, sınır vb. kavramların sizde uyandırdığı anlamlar nelerdir?

"Hoşça kalın, Norveç" öyküsündeki Betül karakteri, "Kanada neresi?" diye soruyordu. İnsan, sınırları unuttur. Ama dış etkenler, aşılın sınırları ona mutlaka hatırlatır. Bazen şehre yağın kar, bazen bir kahve kokusu, bazen de dilini bilmediğiniz bir grubun içinde tek başına kalmak. Yine de sınırların esneyip genişleyebileceğini düşünüyorum.

Ana dil, bir oksijen çadırı. Onu teneffüs edemezsem nefessiz kalırım. Yaklaşık on yıldır Amerika'da yaşıyorum, Türkiye'yle aramdaki en önemli bağın konuştuğum dil olduğunu gördüm. Yurt dışında yaşayan Türkleri de Türkçe bir araya getiriyor. Bazen kalabalık ve gürültülü bir ortamda, kulağıma çalınan bir kelime şimşek gibi zihnimde parıltıyor. Çok uzaklarda bir yerde, yüzünü görmediğim bir baba oğluna, "Oğlum gel buraya," diye sesleniyor. Bir grup arkadaş kendi aralarında konuşurken tarhana çorbasının nasıl yapıldığından bahsediyor. Kütüphanede çalışırken telefonum çalıyor. Ben "Merhaba," diye Türkçe konuşmaya başladığımda karşımdaki masada oturan kadın mutlulukla gözümün içine bakıyor. Sanki telefonun ucundaki arkadaşına "Merhaba," demiyorum da ona diyormuşum gibi gülümseyip, "Siz Türk müsünüz?" diye soruyor. Farklı şehirlerde doğup büyümüş olmamıza rağmen, bir anda konuştuğumuz dil sayesinde birbirimize yakınlaşıyoruz.

Gurbet ve göç, bana daha çok bir masaldan kopup gelmiş görünüyor. Masaldaki büyü ve olağandışılık öyle bir ilgimizi çeker ki içinde barındırdığı hüznü, ayrılıkları görmezden geliriz. Gözlerimiz, perinin sihirliliğünde kenetlenirken yaşanan acılar silinip gider.

Yurt dışında yaşayan Türklerin edebiyat, sanat ve düşünceyle ilişkilerini gözlemlerinizi yola çıkararak anlatabilir misiniz?

Ülkeler ve şehirler, oradaki Türk gruplarının yapısını da değiştiriyor. Amerika'nın bazı eyaletlerinde Türk mahalleleri var. Benim yaşadığım Oregon eyaletindeyse Türkler yoğunlukta değil. O sebeple, sanatsal faaliyetler ve okumalar genellikle bireysel oluyor. Edebiyat ve sanatla ilişkinin Türkler arasında güçlenmesi gereken bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

Türk Edebiyatının klasiklerinden ve çağdaş edebiyattan oluşan küçük bir kütüphanem var. Arkadaşlarım kimi zaman çocukları için kimi zaman kendileri için gelip kütüphanemden kitap ödünç alıyor. Bazen Türkiye'ye giden bir arkadaş yanında kitaplarla geliyor. Elektronik sayesinde birçok Türkçe kitaba kolaylıkla ulaşabiliyoruz.

Edebiyat ve sanata merak Amerika'ya göçen ailelerin ikinci kuşağında daha yoğun bir şekilde ortaya çıkıyor. Onlar derin bir ilgiyle kendilerini sanatın içinde bulabiliyorlar.

Modern Amerikan edebiyatını yakından takip ediyorsunuz. Edebiyat programlarına katılıyorsunuz. Ursula Le Guin, Chuck Palahniuk gibi dünyaca tanınmış yazarlarla röportaj yaptınız. Modern Türk edebiyatını da takip ediyorsunuz. Bir karşılaştırma yapma imkânınız olur mu?

İki kültürü karşılaştırmaya başladığımızda genellikle farklılıklardan yola çıkarız. Bir değişiklik yapıp gözlemlediğim ortaklıklardan bahsedeyim ilk önce. Amerikan Edebiyatını ve Türk Edebiyatını takip ederken birbirimize ne kadar yakın olduğumuzu fark ediyorum. Dinlediğim konferanslarda, yaptığım röportajlarda ilk fark ettiğim şey "insanlığın ortak dili" oluyor. Öyle bir an geliyor ki hangi dilde konuştuğunuzun önemi kalmıyor. Anlam değer kazanıyor. Tabii bu anlamı yakalayabilmek de bir çaba gerektiriyor. Amerika'daki katı yayıncılık kuralları kimi zaman kitabın ruhunu öldürüyor. Ortaya ruhsuz eserler çıkıyor. Bunların arasından dokusu bozulmamış eserleri bulmak da okuyucuya düşüyor.

Bu ortaklıkların yanında çok büyük farklılıklar da var tabii ki. Dünyaya iki farklı pencereden bakıyorsunuz. İki pencere de farklı sokaklara, farklı seshlere açılıyor. Ama hangi yolda yürürseniz, hangi pencereden bakarsanız bakın dönüp dolaşıp omuzlarınızın birbirine değdiğini görüyorsunuz. Türkiye'de yaşarken bilim-kurgu türüne daha mesafeli yaklaşıyordum. Belli başlı eserler dışında ilgimi çok fazla çekmiyordu. Fakat Amerika'da yaşamaya başladıktan sonra kültürü anlamanın ana unsurlarından birinin de bilim-kurgu türünden geçtiğini fark ettim. Kültürel kodları anlayabilmek için bir okuyucu olarak bilim-kurguya daha fazla yaklaştım.

Klasik veya modern Türk edebiyatını okurken kendimi evimde hissediyorum. Sınırları aşan bir birliktelik ortaya çıkıyor.

Amerika'da edebiyat, sanat ve düşüncenin birbiriyle ilişkisi nedir? Birbirini besleyen alanlar mı yoksa her biri kendi yatağında mı akıyor?

Edebiyat, sanat ve düşünceyi birbirinden ayırırsak anlamlarını yitirirler. Düşüncesiz sanat, sanatsız edebiyat birer "şey" olmaktan öteye gidemez. Sadece Amerika'da değil, dünya genelinde maalesef bir çözümlenme söz konusu. Düşüncesiz sanat, sanatsız edebiyat insanlığı kuşattı. Bundan kurtulmanın tek yolu ise düşüncenin sanatla, sanatın edebiyatla birleştiği alanlar oluşturabilmekten geçiyor.

Şeyleri konunun dışında tutarsak edebiyat, sanat ve düşüncenin yavaş ve derinden de olsa birbirlerini beslediğini düşünüyorum.

Amerika'da Türkçe yazan başka yazarlar var mı? Birlikte yaptığınız ya da yapmayı düşündüğünüz edebiyat çalışmaları var mı?

Amerika, uzak mesafelerin ülkesi. Türkçe yazan yazarlar varsa da henüz ben tanışmadım. İleride böyle bir imkân doğarsa memnuniyet duyarım.

Ursula K. Le Guin ile yaptığınız bir söyleşide "Hayal gücü hayatımı dengede tutuyor. O olmadan gerçeği nasıl kavrayabilirim?" diyor. Peki sizce hayal gücü ile gerçeklik arasında nasıl bir bağlantı var? Bu bağlantı ülkeden ülkeye değişir mi?

Hayal gücünden mahrum bir gerçeklik topal kalır. Gerçeklikten mahrum bir hayal gücü kendi sınırlarını aşamaz. Katı gerçeklik, hayal gücüyle esner, istediğimiz kalıba girme imkânına sahip olur. Hayallerse gerçeğe buluştuklarında elle tutulur bir kıvam alır. İkisi de birbirine muhtaçtır. Hayalle gerçekliği dengeleyebilen şanslı azınlık daha hızlı ilerler, daha güçlü bir verim elde eder. Bu bağlantı ülkeden ülkeye değil, insandan insana değişir. Bizi biricik kılan kendine özgü hayallerimiz ve gerçeklerimizdir.

Ülkeler söz konusu olduğunda hayal gücünün ve gerçekliğin özünde değiştiğini sanmıyorum. Ancak farklı kılıklara girerler, farklı kelimelerle kendini yansıtırlar.

Yurt dışında var olan ya da var olmaya çalışan bir Türk edebiyatından bahsedebilir miyiz?

Ben sadece küçük bir bölgeden, yaşadığım şehirden bahsedebilirim. Türk edebiyatının varlığı genellikle kendini çeviri kitaplarda belli ediyor. İngilizce yazılmış kitaplar da buna dahil. İlerleyen zamanlarda Türk edebiyatının yurt dışındaki varlığının giderek belirginleşeceğini düşünüyorum.

Amerika'da bir süre Teksas'ta yaşadınız. Ve uzun yıllardır da Portland'da yaşıyorsunuz. Loretta'daki 'Eflatun'un Sonu' öykünüzde soruyorsunuz ya: 'Pardon bu hikâye nereye gidiyor?' diye. Biz de şöyle soralım: Amerika'da yazdığınız öykülerle nerelerde karşılaşıyorsunuz? Sizi oralarda öykü yazmaya iten sebepler nelerdi?

Yaşam beni sürekli sonunu bilmediğim hikayelere doğru sürüklüyor. Sayfalardaki öykülerle, yaşanan hikayeler arasında büyük bir uçurum var. "Bu hikâye nereye gidiyor?" sorusunun içinde barındırdığı belirsizlik ve merak beni heyecanlandırıyor. Cevabı otobüsteki teyzenin cümlelerinde gizli, "Bunu kim bilebilir?"

Öykülerle hiç tahmin etmediğim yerlerde karşılaşıyorum. Karşılaştığım şeyin bir öykü olduğunu uzun süre fark etmiyorum. Öykü, zihnimin bir köşesine yerleşip bekliyor ve zamanı geldiğinde beni yazmaya mecbur bırakıyor. Ondan kaçamadığım gibi görmezden de gelemiyorum. Nereye gidersem gideyim, öykü de peşimden gelip zihnimin bir köşesine yahut ruhumun derinliklerine kurulup beni yazmaya mecbur bırakacak. Yaşadığım ülke, yürüdüğüm sokak bu öykünün sadece küçük bir parçası.

Öykülerinizin Amerikan edebiyatından etkilendiğini düşünüyor musunuz? Amerika'nın havasından suyundan öykünüze karışıyor mu? Türkiye'den uzakta yaşamak kaleminizi besliyor mu yoksa zarar mı veriyor?

Edebiyatın, zamana ve mekâna meydan okuyan bir yönü var. İki yüzyıl önce Japonya'da yazılmış bir şiirden etkilenebiliyorum. Yaşadıkları toplumları ve çağları aşabilen eserlerin bıraktığı izin peşinden gitmek istiyorum. Bazen yan komşumuzla konuşurken iletişim güçlükleri yaşıyoruz. Ama Rusya'da yaşayan, yüzünü hiç görmediğimiz bir yazarla sadece metinleri üzerinden sıkıntı çekmeden anlaşabiliyoruz. Aynı korkuları, aynı hüznüleri hissedebiliyoruz. Birbirinden habersiz yüzlerce okuyucu aynı satırları okurken kahkahayla gülebiliyor. Bazen aynı cümlede herkesin gözü yaşıyor.

İçinde yaşadığım toplumu anlayabilmenin bir yolu da edebiyatını okumaktan geçiyor. O yüzden Amerikan Edebiyatıyla yakından ilgileniyorum. Ama beni ne kadar ve nasıl etkilediğini bilemiyorum.

Türkiye'den uzakta yaşamak, kalemi bir kenara bırakırsak alışılması zor bir durum. Yeni bir mahalleye, yeni bir şehre, yeni bir kültüre, farklı bir dile adapte olmak kolay değil. Buna "zarar" demek yerine "zorluk" demeyi tercih ederim. Bir de içimizde bir yerde zorlukların mutlaka aşılacağına dair bir umut kendini belli edip durur. Bana yazma ve yaşama gayreti veren de bu umut.

Son iki kitabınızı muhtemelen Amerika'da yaşadığınız yıllarda yazdınız. Kaplumbağa Gölgesi'nin ve Loretta'nın oluşum hikâyelerini anlatır mısınız?

Kısa öykülerden oluşan Loretta kitabını on yıllık bir zaman diliminde yazdım. Kitaba ismini veren ilk öyküm Loretta, doksan yaşındaki bir kadının bir gece yataktan düşmesiyle başlıyor. Öykülerin ele aldıkları konular ve yazılış tarzları birbirinden çok farklı. Bazı olaylar ve karakterler tamamen hayal ürünüyken, bazı hikayeler gerçeklere dayanıyor.

Öyküleri kaleme alırken birçok kez yer değiştirdim. İstanbul'da yaşadığım döneme denk gelen hikayeler de var, Houston'da yaşadığım döneme denk gelen hikayelerim de. Ama öyküleri Portland'da tamamladım.

Kaplumbağa Gölgesi, bir akşam Powells adında bir kitapçının masasında otururken başladı. Karşıma elinde kitap taşıyan bir evsiz oturdu. Etrafıma bakındım, kuytu köşelerde oturmuş başka evsizleri fark ettim. Kitapçıdan çıktım. Yanımdan battaniyeye sarılmış kendi kendine konuşan bir adam geçti. Bu insanlar nereden geliyordu? Kaldırım köşesinde uyuyanlar, çadırına sığınanlar derken bir hikâyenin içinde buldum kendimi.

Öykü, zihnimin bir köşesine yerleşip bekliyor ve zamanı geldiğinde beni yazmaya mecbur bırakıyor. Ondan kaçamadığım gibi görmezden de gelemiyorum. Nereye gidersem gideyim, öykü de peşimden gelip zihnimin bir köşesine yahut ruhumun derinliklerine kurulup beni yazmaya mecbur bırakacak. Yaşadığım ülke, yürüdüğüm sokak bu öykünün sadece küçük bir parçası.

Kaplumbağa Gölgesi farklı pencerelere açılıyor. Bunlardan biri de gurbet. Gurbette yaşayanın gurbeti anlatması daha mı kolay oluyor, yoksa bu bir içinden çıkamama durumu mu?

Gurbette yaşamasaydım, kitapçıdaki masaya oturmayacaktım. Karşımda kitap okuyan evsizi görmeyecektim. Dışarı çıktığımda yanımdan battaniyeye bürünmüş bir adam geçmeyecekti. Kaplumbağa Gölgesi adında bir kitap yazmayı düşünmeyecektim. Belki başka kitaplar yazacaktım ama hiçbirini Portland'daki evsizlere dair olmayacaktı.

Annemin anlattığı gurbet hikayeleriyle büyümüş bir çocuğum. Dedemi hiç görmedim. Ben doğmadan yıllar önce vefat etmiş. Babamın, dedeme dair anlattığı tek hikâye Amerika'da geçiyor. Dedem araba kullanırken farkında olmadan trafik kurallarını ihlal ediyor. Trafik polisiyle aralarında bir diyalog geçiyor. Babam bu gurbet hikayesini gülerek anlatırdı. Gurbet hikayeleriyle büyümüş bir çocuk olmama rağmen, gurbetin ne olduğunu gurbete çıktığımda anladım. Fakat yine de bunun içinden çıkılmaz bir durum olduğunu düşünmüyorum.

Kaplumbağa Gölgesi'nde mültecilere, ABD'deki evsizlerin hikâyelerine odaklanmışsınız. Yabancı olduğunuz bir ülkede her yere bir başka yabancılık yaşayan mültecilerin, ABD'deki evsizlerin hikayesine eğilmişsiniz. Onları yazmak zor olmadı mı?

Amerika'yı diğer ülkelerden ayıran bir özellik de Amerika'da yaşayan hatırı sayılır bir kesimin "yabancı" olması. Oturduğum mahallenin büyük bir kısmı Meksikalı. Aralarında İngilizce bilmeyen aileler var. Bir kısmı Arap. Onların arasında da İngilizce bilmeyenler var. Portland'ın merkezinde yaşayan Amerikalı bir arkadaşımın büyük büyük dedesi Alman göçmeni. Amerika'nın en temel sorunlarından biri de Amerikalının kim olduğu. Bu sebepten dolayı, Amerika'da yabancı olmak normal kabul ediliyor.

Evsizlik ve mültecilik git gide büyüyen bir sorun. Sorunları görmezden gelerek yok edemeyiz. Onların hikayesini yazarken sürekli kapatmak istediğimiz bir perdeyi sonuna kadar açmak istedim. Toplumun büyük bir kısmı evsizlerin çevreye verdiği zarardan bahsediyor ama kimse onları sokağa sürükleyen sebepleri konuşmak istemiyor. Yakın bir gelecekte, mültecilik sorunu iklim değişikliğiyle birlikte daha da büyük bir hal alacak. Bizlerden çok uzakta yaşadığını zannettiğimiz mültecilere bir adım daha yaklaşacağız.

"Annen öldü, hangi dilde söylenir?" diye soruyorsunuz Kaplumbağa Gölgesi kitabınızda. Sahi hangi dilde söylenir?

Sanırım hangi dilde söylenirse söylensin ağırlığını kaybetmez.

'Mira ve Lolo için Amerika, bir tabeladan ibaretti. Oraya varmak, başka tabelaları geride bırakmak demektir.' Diye başlıyor Loretta'daki 'Hoşça Kalın, Norveç' öykünüz. 'Amerika'ya Hoş Geldiniz' tabelasıyla 'Hoşça Kalın, Türkiye' tabelasının arkasında siz nelerinizi bıraktınız?

Uçup gideceğini bilsem de yeryüzünde güzel izler bırakmayı diliyorum.

Öykü yazmak sadece bir dil ve sanat işi midir? Güzide Ertürk neden yazar, bize neden hikayeler anlatır?

Dil ve sanat, öykü yazmanın vazgeçilmez unsurlarıdır ama öykü bunlardan ibaret değildir.

Dünyaya geldiğimiz andan itibaren bedenimizdeki uzuvlar çalışmaya başlıyor. Doktorlar, yeni doğan bebekleri kontrol ederken anneler telaşla bekliyor. "Umarım görme sorunu yoktur, duyabiliyordur, koklayabiliyordur," diye endişelenirler. Kimse "yazmıyorum," diye endişelenmez. Ama ben dünyayı yazarak algılayabiliyorum. Dünyayı görebilmem, duyabilmem ve ona bir isim verebilmem için yazmam gerekiyor.

Nefes

Yazı: Münire Eslem BOZKURT

Küçükken "memleket nere?" sorusunun, "adın ne?" ya da "nasılsın?"dan önce gelmesine şaşırırdım. Artık sıralama değil, sorunun kendisi düşündürüyor beni. "Hangi şehirde öyle şeyler yaşadın ki, sana memleket oldu?" diye sorasım geliyor daha çok. Yahut "memleketin kim?" diyesim geliyor. "Kim sana nefes oluyor?"

Küçük evlerde hayatın döndüğü bir yer vardır. Kışın mesela, sobanın olduğu odada olup biter her şey. Baba televizyonu o odaya kurmuştur, anne yemeklerini hızlıca yapar, çocuk tuvalete adeta koşarak gidip gelir. Kapı da daima kapalıdır. Girip çıkmak için en fazla iki saniyeniz olur. Üçüncü saniyede evin dedesinin, olmadı babasının sesi zaten kapıyı kapatacak şiddette yankılanır. Yazları da tam aksine kapılar yedi yirmi dört açıktır, sonucu komşularla iç içe yaşamak olsa da... Sinekliklerin yegâne varoluş sebebi budur, kapıları gün boyunca açık tutabilmek. Yaz gelince evin merkezi balkona taşınır. Bu sefer her şey orada olup biter. Neden mi? Çünkü rüzgar eser, nefes olur.

Bizim oralarda balkon denmez, dambeş denir. Dam başından türemiştir diye düşünürdüm hep, doğru mu bilmiyorum. Köye senede bir, bilemedin bir buçuk aylığına da gitsek, yaz gelince bizim de hayatımızın merkezi o küçük evlerdeki gibi dambeşlere taşınırdı. Neden mi? Çünkü gurbette rüzgar esmez, çarpar. Çünkü memleket nefestir gurbetçiye.

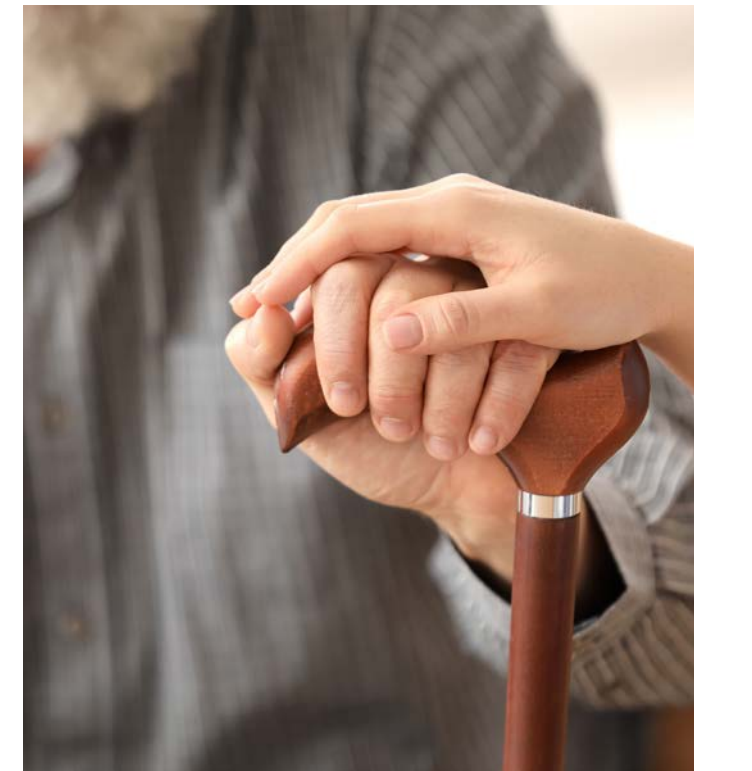
Ve ben, annemle babamın nefes alışını izlerdim. Her sene bir, bilemedin bir buçuk ay boyunca nasıl da nefes aldıklarını.

Köyde "Almanci", Almanya'da "yabancı", benim nezdimdeyse sadece gurbette bir küçük evdik biz. Sene boyunca bir göz odayı dolduran hayatımız, yaz gelince memlekete taşıyordu, o kadar.

Küçükken "memleket nere?" sorusunun, "adın ne?" ya da "nasılsın?"dan önce gelmesine şaşırırdım. Artık şaşırıyorum. Artık sıralama değil, sorunun kendisi düşündürüyor beni. "Hangi şehirde öyle şeyler yaşadın ki, sana memleket oldu?" diye sorasım geliyor daha çok. Yahut "memleketin kim?" diyesim geliyor. "Kim sana nefes oluyor?"

Dedemlerin evinde "arka oda" diye tâbir edilen bir oda vardı. Yazları çok sıcak olduğu için pek kullanıldığını görmedim. Yapılan yufkaların, ekmeklerin depolandığı iki divanlı, duvarlarında bolca fotoğraflar olan, çoğunlukla sadece namaz kılmak için uğranan, küçük bir oda. Kışın da mı hep böyle boş kalıyor bu geçmiş kokan dört duvar diye merak ederdim hep. Benim için orası "fotoğraf odasıydı". Dedemin askerliğinden benim fotoğraflarıma kadar uzanan bir galeri. Kaç kuşak saklıdır o albümlerde, kim bilir...

Fotoğraf odasını ilk keşfettiğim günü hiç unutmuyorum. Yedi sekiz yaşlarındayım, dedemi orada namaz kılarken buluyorum. Girer girmez dedemi neden aradığımı unutup, odayı keşfetmeye koyuluyorum. Sayısız siyah beyaz fotoğrafların arasında, etrafı rengârenk balonlarla süslü, küçük, taştan bir çerçevede duran fotoğrafa takılıyor gözlerim. Ellerimde papatyalar, üzerimde geçen bayram giydiğim kareli elbisem ve utangaç bir ifadeyle gülümserken, ben. O anki mutluluğumu, bir on beş yıl daha geçse, yine unutmam.

68
69

Bu evin bir parçasıyım demiştim kendi kendime. Ben bu evin bir parçasıyım.

Dedem namazını bitirip, "bak bu anneannenin gençliği" diye başlayarak diğer resimleri anlatırken, benim gözlerim hâlâ o rengarenk balonlu çerçeveye gidiyordu. Sonra elimdeki leblebileri görüp, dedemi neden aradığımı hatırladım.

Elimi yumruk halinde dedeme doğru uzattım: "Tek mi, çift mi?"

"Ah" dedi, "bugün daha oynamadık, değil mi?" Gülümsedim. "Tek!" dedi.

"Eveet!" deyip, avucumdaki leblebileri dedeme verdim.

"Bu da böyle kuru kuru gitmiyor ki, hadi bir sarı su koy gel, öyle oynayalım" dedi.

Ve koşarak dedemin sarı suyunu getirmeye gittim. Sarı su, yani fanta. Şeker hastası olduğundan çay bardağıyla içerdi sarı suyunu, tam keyif fantası yani. Birkaç sene sonra da tamamen bıraktı. Buzdolabını açınca, gözümün o sarı rengi arayacağını hiç düşünmezdim.

"Tek mi, çift mi?" oynamanın da eski tadı yoktu artık. Dedem bilse de, bilemese de ben yiyordum çünkü leblebileri. O artık çiğneyemediğinden leblebi tozuna terfi etmişti. Leblebi tozuyla da oynamıyordu ki.

Hem pratik zekası yüksek hem de becerikli adamdı dedem. Elinden her türlü iş gelirdi. Bizim o meşhur

dambeşin köşesinde yatıp pazar yerini izlediği bir divanı vardı. Güneşten korunmak için de yağ tenekelerinden mekanizmalı bir gölgelik yapmıştı kendine. Eminim o yağ, zeytin ve peynir tenekeleri dünyanın hiçbir yerinde bizim evdeki kadar çeşitli amaçlarla kullanılmamıştır. Anneannemin dambeşdeki çiçek, fesleğen ve yeşil biberden oluşan küçük bahçesi de hep o tenekelere ekilirdi mesela. Keskin olan kenarları da ya bir şekilde bükülür ya da zımparalanır. Yanlış anlaşılmasın, insan için değil. İnsan elini kesmemeye dikkat edebilir, ama güvercin edemez. Güvercinler içindi o zahmet. Ayaklarını acıtıp, küsmesinler diye.

"Geri gelmezler yoksa" derdi anneannem. Davetli olduklarını bilsinler isterdi. Teneke saksıların hemen ötesinde güvercinler için bir kap su dururdu o yüzden. Kap yine tenekeydi ve sabitlemek için dibinde birkaç küçük taş olurdu. Güvercinler kabın kenarına konduklarında taşlar tenekenin içinde hareket ederdi. Bu taşlı, tenekeli sesi çok severdim. Gelişleri de gidişleri de duyulurdu.

Bundan üç sene önce, anneannem telefonda "deden güvercin oldu, uçtu kızım." demişti. Ve bugüne kadar hala dambeşden duyulan her taşlı, tenekeli güvercin sesinde "deden geldi," der.

Dedemin memleketim dediği köy, gurbetiydi artık. Ve o, nefes almak için değil, bize nefes olmak için misafir oluyordu bu gurbete, insanın asıl memleketinden.

Hatırlamadığım En Güzel Anı...

Sırf aileleri rahat etsin diye
gitmişlerdi gurbete. Yaban ellerde
toz duman içinde çalışmışlardı.

**“Ben dedemi hiç tanımadım”
Ama ben onu hep yaşadım.**

Yazı: Seyyid YILDIZ

Sabah erkenden evden çıkışını, geç vakitte yorgun eve dönüşünü hiç görmedim. Bir fotoğrafımız bile yok dedemle. Varsa da ben hiç görmedim veya hatırlamıyorum. Tek bir anı var aklımda kalan. Korkunç bir sessizlikle andığım bir anı. O hasta yatağında son nefeslerini alıp veriyordu. Ben ise halaoğluyula hastane direklerinin etrafında koşarak oyun oynuyordum. Birden gülüşlerimizin ardındaki kara bir sessizlikte akan gözyaşları bozdu oyunumuzu. Durduk. Tavanda asılı duran lamba cızırtılarının arasında gelen hıçkırık seslerinde boğuldu gülüşümüz. Nefes almaktan korkar olmuştum. Dedem ise nefes almıyordu artık.

Dedem o gün vefat etti. Ben de ne olduğunu anlamadan öylece bakıyordum. Odaya koştum. Babamın yere çökmüş bir şekilde ellerini başının arasında gördüm. Ağlıyordu babam. İlk defa ağladığını gördüm. Dağ gibi babamın üzerine koca bir gökyüzü çökmüş, dünyası kararmıştı. Dedemin gözleri kapalıydı. Yanı başında duran aletleri toparlıyordu hemşire. Üzüntüyü her öttüğünde katlandırın alet sesleri kesilmişti artık. Halam yaşlı gözlerle çıkardı beni odadan. Kapıyı kapattı. Son defa gördüm dedemi orda. Bir daha da hiç görmedim. Üç gün yemek yemedi babam. Ne konuştu ne de ağladı. Ağladıysa da ben görmedim. Tek gördüğüm, merakla yanına gittiğimde birden düşmesiydi. Anneme koştum.

-Anne babam düştü, babam düştü.

Telaşla ambulansı aradık. Tedavi ettiler. Annemin o gün gözlerindeki o korku hala aklımdadır. Hiç unutmam. Dedemin hastalığı neydi bilmiyorum. Ama çok acı çektiği belliydi. Babamın duası kulaklarımda çınlar hala. "Ya Rabbi! Ya şifa ver iyileştir, ya da yanına al artık babamı!" Hastalığından dolayı bir gözü kapalıydı dedemin.

Onca sene ailesi için geldiği gurbette çalıştığı yerin kırı tozu söndürmüştü gözünün nurunu. Dünyanın pisliğini, adaletin yokluğunu tek bir gözü ile görüyordu. Belki de iyiydi bu. Ama torunlarını da sadece tek bir gözü ile görmüştü.

Dediğim gibi, hatırlamam dedemi. Elini öptüğümü, başımı okşadığını hatırlamam. Ama severdi der büyüklerim. Torunları için yapmayacağı şey yoktu. Ben de onu çok sevdim. Hem de hiç tanımadan.

Dedemi hiç unutmadık. Her ayın ilk pazar günü toplanırdı herkes. Amcalarım, halalarım, çocukları. Hep birlikte Kur'an okur dualar ederdik dedem için. Sonrasında beraber kahvaltı eder, ayda bir kere de olsa herkes birbirini görmüş olurdu. Hasret gideriyorduk böylece. Dedem yoktu. Yine de o topluyordu bizi bir araya. Bir fotoğrafı vardır babaannemin oturma odasında. Sağ tarafta babaannem, sol tarafta dedem vardır. Mavi bir gökyüzünden izler bizi arkasındaki kuşlarla birlikte. O fotoğrafla hatırlıyorum sadece dedemi. Babaannemin oturma odasındaki rafta yıllardır duran o tebessümüyle. Bazen o fotoğrafa bakar, hayal etmeye çalışırım onu.

Babaannemin yanında oturduğumu, tebessümle hiç görmediği torunlarını izlediğini getiririm gözümün önüne. Ben de koşturmuşumdur kesin bu oturma odasında. Hayal ettiğim gibi de izlemiştir dedem beni. İnsan en çok çocukluğunu sever değil mi? Onu da yarım yamalak hatırlarız zaten. Belki de bu yüzden seviyoruz. Benim çocukluğum hep camilerde geçti. Hafta sonları ve tatillerde hep kurslara katılırdım. Çoğu zaman yatılı, bazen de günlük. Bir seferinde bir hoca, cuma akşamları ölen akrabalarımızın bizden dua beklediklerini ve bizi izlediklerini söylemişti. Ben de cuma akşamları Kur'an okuduğum zaman dedemin bir pencereden hep beni izlediğini hayal ederdim. Beni izlediğini görürdüm. Bir seferinde hatta mescitte oturuyordum. Başta pencerede hayal etmişim onu. Sonra ama dışarıyı soğuk diye mescidin bir köşesine aldım dedemin hayalini. Çocuktum işte. Ama hep hayal ederdim. Rafta duran fotoğraftaki tebessümü ile.

Ben dedemi hiç tanımadım.

Ailesi için gurbete taşınmak nedir hiç bilemedim. Öyle 200 300 km değil. Arasına ülkeler giren bir gurbet. Aileyi belki de yılda sadece bir kere görebilmek. Dedem ailesini Almanya'ya getirmeden önce yazdan yaza görüşürlermiş. Bazen kendi sesini kasete çekip yolları. Herkes toplanır dinlermiş o kaseti. Bazen gülerek, bazen de gözyaşlarıyla. Sonra yerleşmişler Almanya'ya. Babam üç yaşındaymış. Ailesine kavuşmuş dedem böylece. Mutlu ve neşeli günleri olmuş.

Babamın evlendiğini de gördü dedem tabi. Dede olduğunu da. Ama büyümemizi göremedi.

Kahramanmaraş

Torunlarının büyümesini bırakın, çoğunun doğuşunu dahi göremedi dedem. Onların büyüdükten sonra evlenip çocuk sahibi olmalarını, kendi çocuklarının bazısının evlenmesini bile göremeden ayrılmıştı aramızdan. Dedem bunları göremezken, biz bu günlerde yakınlarımızın en mutlu günlerinde bile yanında olmuyoruz.

Bazen uzakta oluyoruz. Bazen imkanlar el vermiyor belki. Ama bazıları telefon ile aranıp hayırlı olsun bile denmiyor. Halbuki akrabaya ve dostluğa çok önem vermiş dedem. Evinden misafirin hiç eksik olmadığını hep duymuşumdur. Yedirip içirmesini çok severmiş. Şimdilerde ise bazen kimin hangi durumda olduğunu bile bilmiyoruz. Ayda bir kere görüşürsek iyi. O da zaten dedemin hatırına.

Dedemin dürüstlüğünü de duydum hep. Birisinden borç aldığı zaman hep vaktinde ödermiş dedem. Gerekirse başkasından borç alır, ama borcunu hiç geciktirmezmiş. Ne yapar eder ödermiş işte. Bugün paylaşmasını bile bilmediğimizden dolayı bazı büyüklerimizin elini öpemez olduk. Herkes dünya telaşında. Gittikçe uzaklaşıyoruz birbirimizden.

Kahramanmaraşlıyızdır biz. Göksun ilçesinin Yiricek köyünden. Mehmet Çavuşun torunlarındanızdır. Bilenler çoktur. Dedem orayı hiç unutmamış. Hatta oradadır mezarı. Ablamın yanı başında. Her çarşıya gittiğimizde oradan geçer, Fatıha okuruz. Arabaya buruk bir sessizlik çöker. Oraya yaklaşırken lafı olan yarıda keser veya çabucak bitirir. Sonrasında eller açılır ve dua ederiz. Ne kadar doğrudur bilmem ama köydeki caminin minaresini dedemin yaptırdığını söylerler. Ben de çocukluğumdan beri bir minareye çıkıp ezan okumayı her zaman çok istemişimdir. Bir bayram cuması nasip oldu da çok şükür. Hem de dedemin yaptırdığı o minarede. Çıktım. O ufacık köyü gördüm. İlk defa çıkıyordum bir minareye. Birkaç tane kuş geçti üzerimden, gökyüzü arkamda. Babaannemin oturma odasındaki fotoğrafta dedemin bizi izlediği gibi izliyordum köyü. Ufak bir tebessümle. Camiye koşturan çocukları gördüm. Kovalamaca oynayarak geliyorlardı dedemin geçtiği sokaklardan. Bu küçük köyü belki de dedemle ben. Anılarımız kadar sokaklar, onu hatırladığım kadar sessizdi. Okumaya başladım. Nefesimi çok iyi kontrol ettiğim söylenemez. Ama o an hayatımda okuduğum en uzun ezanı okudum belki de. Gözlerim doldu. Sesim titredi hatta birkaç defa. Sanki dedem o an orada kendi nefesini katıyordu nefesime. Köyü izliyordum okurken. Tepelerden yankılanıyordu sesim. Köyü terk etmek istemiyordum sanki.

Pencerelerden meraklı bakışlar yükselmişti bana doğru. Aldırış etmeden devam ettim. Sonra bitirdim ezanı. Ayaklarım titreyerek indim merdivenleri. Heyecandan elim ayağım boşalmıştı. Bir rüya gibiydi sanki. Minareden ezan okumuştum. Dedemin minaresinden. Ama o görememişti. Hüzne kapılmış bir mutluluk vardı içimde. Mescide girdim. Namazı kıldık. Bitirdikten sonra beni Ali'nin torunu diye cemaate tanıttılar. Herkesin gözleri parlıyordu adeta. Biri gözlerimden, biri alnımdan öpüyordu. Bir amcanın gözleri dolmuştu hatta. Almanya'dandı o amca da. Küçüklüğümde ailecek onu ziyarete gittiğimizi hatırlarım. Dedemin yakın dostlarındandı. O da yok artık bu dünyada. Geçen sene kaybettik.

Sırf aileleri rahat etsin diye gitmişlerdi gurbete. Yaban ellerde toz duman içinde çalışmışlardı. Kimi zaman da aşağılanmışlardı. Bütün bu zorluklara rağmen direndiler. Hiçbir zaman vazgeçmediler. Sırf benim dedem değil. Yüzbinlerce kişi yaptı bunu ailesi için. Onlar geldikleri bu yerlerin dilini ve kültürünü bilmedikleri halde camiiler, dernekler kurdular. Gurbet elde birbirimize sahip çıkalım, dinimizi, dilimizi unutmayalım diye. Peki biz ne olduk? Belli değil.

Vatanımızda 'Almancı' dediler, yaşadığımız yerde 'Yabancı'. Ne doğru düzgün Türkçemiz var ne de doğru düzgün Almancamız. Evet biliyorum, hiç tanımadım ben dedemi. Ama hatırlayamadığım anıları hep vardır içimde.

Ben dedemi hiç tanımadım.

Ama ben onu hep yaşadım.

Memleket Hasreti

Yazı: Ecem Tuba HIZARCI

Kız kardeşim mutfak masasının üstünde duran poşetten bir kruvasan çıkarınca aklıma babamın anlattığı bir anı geldi. "Baba, dedem de size hep kruvasan alıyordu, değil mi?" diye sordum. Gözlerini bana çevirdi ve hüzünlü bir gülüşle cevap verdi. "Evet. Her sabah."

"Dedem hiç..." Sözümü bitirmeden telefonu çaldı ve cevap verebilmek için mutfaktan çıktım. İç geçirdim. Hep böyle oluyordu. Seneler geçse bile tanıyamadığım rahmetli dedem hakkındaki anılar uzun sürmüyordu. Dedemin fotoğraflarını görmek bile ailemi üzüyordu. Çocukluktan beri kısa anıları toplamış, aklımın bir köşesindeki hazineye saklamıştım.

Babam çok genç yaşta baba kaybıyla yüz yüze gelmiş. Yakın bir zamanda babaannem de rahmetli olunca, ince ipliklerle tutulan yaralar açılmış, kanamış ve çoğalmıştı. Acı kaybolmuyordu.

Babamın bakışlarından bunu anlıyordum. Azalır mı? Bilmiyordum. Sanki sadece acının önüne bir süreliğine kırmızı bir perde çekip, anılarda boğulmak gerekiyordu.

Dedem otuz iki yaşında bir sinirle memurluktan istifa edip, trenle tek başına Fransa'lara gelmiş. Ailesine, bize, daha güzel bir gelecek sunabilmek için standart hayatından vazgeçmiş, kendisini yoksulluğun kollarına atmış. Onun gibi başka eşler, başka babalarla küçücük, her şeyin sayılı olduğu, hasret kokusunun duvarlara sindiği odalarda kalmış. Zor geçmiş ama dayanmış. Yanına alması gereken bir eşi ve çocukları varmış. Halamın doğumunu görememiş. Amcalarımdan biri menenjitte yakalanmış, doktor teşhisi geç koyunca küçük yaşta dünyayı duymayı kesmiş ve sesini kaybetmiş amcam.

Dedemin sevdikleri için yaptığı fedakârlıklar... Babaannemin oğlunun başına gelenlerin acısını Türkiye'de tek başına çekerken, dedeminkileri uzaklarda, oğlunun sancısına sağır olduğu Fransa'da hissetmesi... Çok ağır şeylerdi bunlar. Bu olaylardan kısa bir zaman sonra babaannemi ve üç çocuğunu Fransa'ya getirebilmiş dedem. Yeni, anca sığabildikleri ama beraber oldukları bir eve yerleşmişler.

Onlar gibi vatan ve aile hasreti çeken Türk, Cezayirli ve Faslı komşularla yeni bir aile kurmuşlar. Paylaştıkları acıdan sevgi ve birlik doğmuş.

Havalar ısınınca babaannem sacda bazlama pişirir, Türkiye'den getirdikleri testi peynirini de o bazlamaların arasına koyup komşulara dağıtırmış. Bu yeni aileyle bir dernek ve küçük bir cami kurmuşlar. Ayaklarının altına yeni bir zemin katmışlar. Güçlü bir zemin. Dedemler bunu o kadar az bir Fransızcayla yapmışlar ki... Hep beraber Fransa'nın en büyük demir-çelik fabrikalarından birinde çalışmışlar. Dedemin arkadaşları, ailesi, teker teker akciğer kanserinden ölmüş. Bir gün sıra dedeme de gelmiş. Dört yıl mücadeleden sonra uçup gitmiş ve hasreti öylece sona ermiş. "Daha yeni emekli olmuştu hastalığı öğrendiğimizde." derdi hep babaannem. "Onu çağıran topraklara döndü." diye eklerdi.

Bizi çağıran toprakların sesleri güçlüydü. Bu, her aklıma geldiğinde kalbim sıkışıyor. Dedemi tanıyamadım ama ikimizin paylaştığı bir sır vardı; biz yürüdüğümüz toprağa, sadece bizi çağıran toprağa geri dönmek için ayak basıyorduk.

Dedemler Türkiye'ye sadece dört senede bir gidebiliyorlarmış. Trafik kazasında bir kolunu kaybettikten sonra özel bir arabayla, tek kolla, yine ailesiyle gitmiş Türkiye'ye dedem... Hasretin büyüğü bu olsa gerek. Bense istediğim zaman bir uçağa atlayıp Türkiye'ye gidebiliyorum. O zamanki imkansızlıklarda dedemin öyle bir şansı yokmuş. İnsan şimdi bunları düşününce şükrediyor, teşekkür ediyor.

Dedem Fransa'dan hiç ev almamış. Sadece kiralamış. Çünkü hayali Türkiye'de ev sahibi olmakmış. Bir gün oraya hep beraber döneceklermiş. Maalesef Fransa, dedemin dileğini umursamamış ve onun mezarı olmuş. Çok ağır şeylerdi bunlar.

Dedem çok ama çok yalnız hissetmiş kendini. Karşısında yepyeni bir dünya, farklı şeyler... Düşünüyorum da dedemin her gün getirdiği o kruvasan, acaba hasretin buruk tadını kırmak için miydi? Birkaç dakikalığına ailesiyle beraber memleket hasretini tatlandırmak mıydı asıl amacı?

Türkler artık eskisi gibi birbirine bağlı değildi Fransa'da. Herkesin ailesi yanındaydı. Herkes istediği an ülkesine ayak basabiliyordu. Ben dedemin çektiği acıların yarattığı zeminde ayakta duruyordum. Hasret benim kanımda da akıyordu ve tenimi yakacak kadar sıcaktı. Dedem hep hilale tutunmuştu. Çocukları da... Verdiği emekler boşa gitmemişti, bugün çocukları onun hayal ettiğinden de başarılıydı. Hasreti hepimizde akmaya devam ediyordu. Biz hilale tutunmaya devam edersek o da bizi bırakmazdı.

Çayımdan bir yudum içip kruvasanımı bitirdim. Tadı farklıydı sanki... O an babamın eve getirdiği o sıcak kruvasanlar gözümde daha bir değerlendi.

2020 TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ: HİVE

Yazı: Vügar NOVRUZOĞLU

FOTOĞRAF TÜRKSOY / SAİDAZİM FAZİLOV

Orta çağ Türk uygarlığının kendine özgü izlerini günümüze kadar ulaştıran HIVE, âdeta açık hava müzesi olarak varlığını sürdürmektedir. Şairler, edebiyatçılar, büyük âlimler ve şeyhlere ev sahipliği yapmış, tarihî Büyük İpek Yolu güzergâhındaki önemli siyasi ve kültürel merkezlerden biridir.

TÜRKSOY Daimî Konseyi'nin 30 Kasım 2019 tarihinde Oş'ta gerçekleştirilen toplantısında TÜRKSOY Üyesi Ülkeler Kültür Bakanları Daimi Konseyi'nin ortak kararıyla Özbekistan'da yer alan; Orta Asya Türk mimarisinin incilerinden olan ve görüntüsüyle zamana meydan okuyan 2500 yıllık HIVE şehri "2020 Türk Dünyası Kültür Başkenti" ilan edildi.

2500. yılını 1997 yılında kutlayan ve koruyup günümüze kadar sakladığı mimarî yapılarıyla "su duruluğu" güzelliğine sahip HIVE şehrinin kuruluş tarihi de suyla ilgilidir. Rivayetlere göre HIVE, ismini kentte bulunan

"Heyvak" olarak adlandırılan su kuyusundan almaktadır. Bir rivayete göre Nuh peygamberin oğullarından Sam, diğer bir rivayete göre ise çölde yaptığı uzun yolculuktan sonra susayarak kente gelen seyyah, kuyudan içtiği lezzetli suyla rahatlayarak "hey-vah!" demiş ve bu kelime kentin isminin belirlenmesinde temel oluşturmuştur. Tatlı suyu ile ünlü ve rivayetlere konu bu kuyular HIVE'nin iç kenti olan İÇ KALE'de (İÇ KALE) bulunmakta, eski önemini ve güzelliğini korumaktadır.

FOTOĞRAFLAR TÜRKSOY / SAİDAZİM FAZİLOV

Tarihin Tanığı Masalsi Şehir HIVE

Arkeologlar, çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapan, sayısız savaşlara tanıklık eden Hive'nin kuruluş tarihini milattan önce 5. yüzyıla dayandırmaktadır. Tarihte birçok Türk devletinin kurulduğu Harezmi'nin önemli kentlerinden olan ve geniş Avrasya kıtasına yayılan Oğuz Türklerinin en doğudaki şehri Hive, 712'de Arapların fethinden sonra Orta Asya'nın diğer kentleri ile birlikte İslam dünyasının bir parçası hâline gelmiştir. Amu-Derya nehrinin suları altında kalan Gürgenç'in başkentlik vasfını kaybetmesiyle 1598 yılında Harezmi devletinin başkenti olan Hive, tarih boyunca Büyük İskender, Emeviler, Cengizhan, Nadir Şah ve Timur'un ordularına karşı durmak zorunda kalmış, birçok defa talan edilse de ayakta kalmayı başarmıştır. Çeşitli dönemlerde Gazneliler, Selçuklular, Ebuşteginler ve Şeybaniler devletinin bir parçası olan Hive, belirli dönemlerde yeniden inşa sürecine girse de 18 ve 19. yüzyıllarda kurulan medrese ve minareleri, inşa edilen mimari yapıları, mescit ve kapıları ile ün kazanmıştır.

Açık Hava Müzesi: İçankale

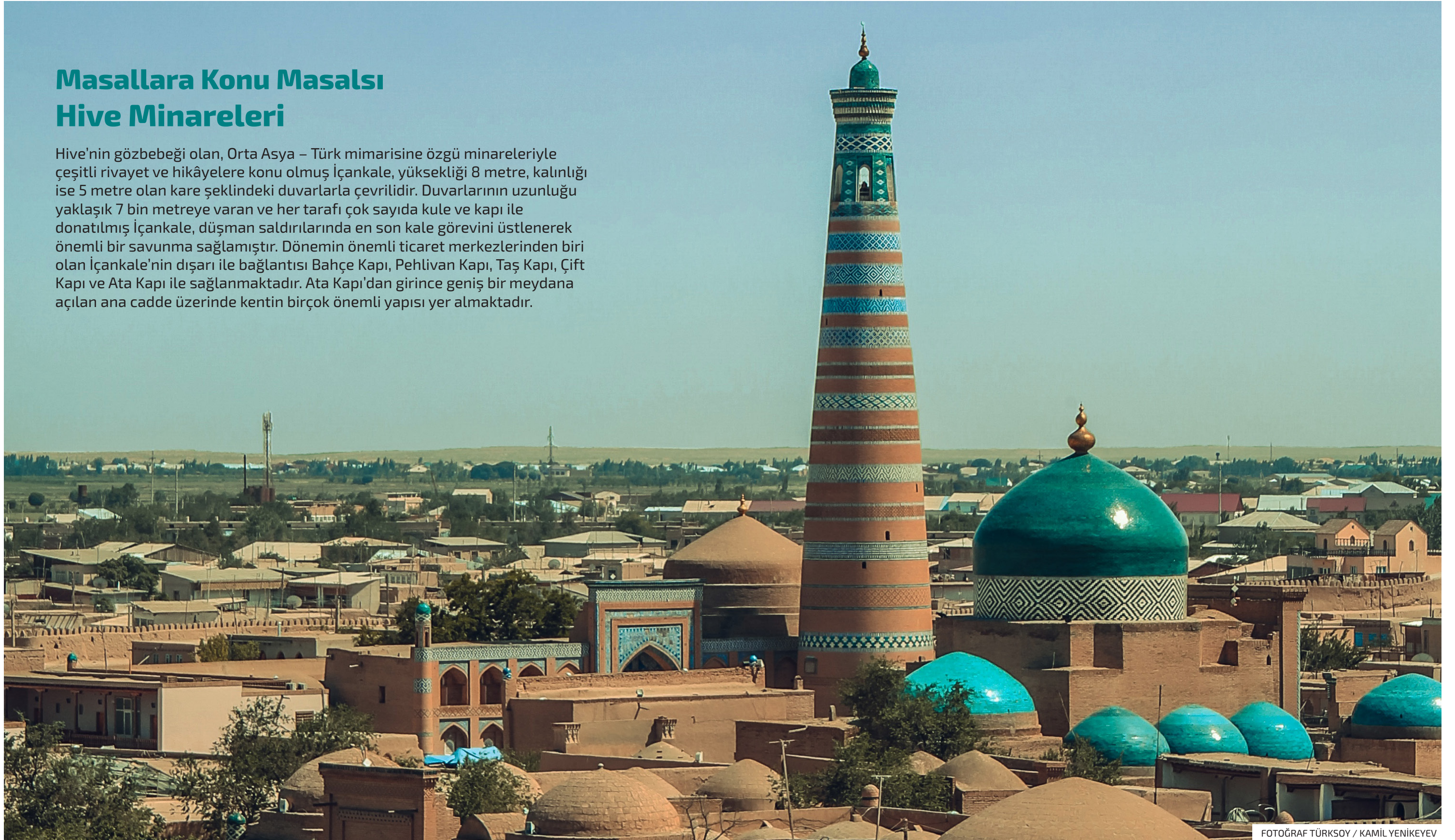
Orta çağ Türk uygarlığının kendine özgü izlerini günümüze kadar ulaştıran Hive, âdeta açık hava müzesi olarak varlığını sürdürmektedir. Şairler, edebiyatçılar, büyük âlimler ve şeyhlere ev sahipliği yapmış, tarihî Büyük İpek Yolu güzergâhındaki önemli siyasi ve kültürel merkezlerden biridir. Ender mimarî yapısı ve âdeta şehir içinde bir iç şehir olma özelliği ile, dünyadaki çok az sayıda şehirle birlikte "şehir-müze" statüsünde bulunan İçankale'yi (İçkale) bünyesinde bulundurmaktadır.

Hâlen yaklaşık 3 bin kişinin tarihle iç içe yaşadığı kalede, 54 tarihi mimari yapı ve 360 ev, zamana ve çağlara meydan okuyan ilk günkü şeklini korumaktadır. Kentin taşlarla döşeli sokakları, dönemin taşlıklarının bıraktığı tekerlek izlerini ve o dönemin tarihi dokusunu günümüze taşımaktadır.

Masallara Konu Masalsı Hive Minareleri

Hive'nin gözbebeği olan, Orta Asya – Türk mimarisine özgü minareleriyle çeşitli rivayet ve hikâyelere konu olmuş İçankale, yüksekliği 8 metre, kalınlığı ise 5 metre olan kare şeklindeki duvarlarla çevrilidir. Duvarlarının uzunluğu yaklaşık 7 bin metreye varan ve her tarafı çok sayıda kule ve kapı ile donatılmış İçankale, düşman saldırılarında en son kale görevini üstlenerek önemli bir savunma sağlamıştır. Dönemin önemli ticaret merkezlerinden biri olan İçankale'nin dışarı ile bağlantısı Bahçe Kapı, Pehlivan Kapı, Taş Kapı, Çift Kapı ve Ata Kapı ile sağlanmaktadır. Ata Kapı'dan girince geniş bir meydana açılan ana cadde üzerinde kentin birçok önemli yapısı yer almaktadır.

FOTOĞRAF TÜRKSOY / KAMİL YENİKEYEV

Cuma Camii - Hive

İlim ve İrfan Kenti Hive

Hive aynı zamanda çok sayıda cami ve medresesiyle dönemin en önemli ilim ve irfan merkezlerinden biri olma özelliğini taşımaktadır. Bu medreselerden Muhammed Emin Han Medresesi ve yanındaki Matniyaz Divan Beyi Medresesi, bereketi simgeleyen nar motifleri, güvercin kanadını temsil eden desenler ve badem motifleri ile süslü seramiklerle oldukça dikkat çekicidir. İçankale'deki Şergazihan Medresesi, en eski tarihi binalardan biri olmakla birlikte çok sayıda bilim insanı ve ulema yetiştirmesiyle ün kazanmıştır. Ünlü Türkmen şairi Mahtumkulu'nun da bu medresede okuduğu biliniyor.

Ahşap İşleme Sanatının Nadir Örneği Cuma Camisi

10. yüzyılda inşa edilen ve Orta Asya'daki en eski cami olan Cuma Camisi ise Hive'de bulunan camilerin en önemlisidir. Geniş alana yayılı cami tavanını ayakta tutan ve ahşap işleme sanatının en güzel örnekleriyle çeşitli usullerle işlenen 212 adet ahşap sütunu ile âdeta bir sütunlar ormanını andıran cami, 47 metre yüksekliğinde bir minareye sahiptir. Mimarisinin, camide ibadet edenlerin buldukları her bir noktadan imamı görmesine olanak sağlayacak şekilde olması ise caminin bir diğer özelliğidir. Yapılan yağmurlar sırasında yangınlara da maruz kalan camideki sütunların bazıları yandığı bilinmekte, sağlam kalan sütunların bir kısmı ise 13. yüzyıl ile tarihlendirilmektedir.

TÜRKSOY tarafından "2020 Türk Dünyası Kültür Başkenti" ilan edilen Hive, 1990 yılında UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesine alınmıştır.

2019 YILINDA YURT DIŞI VATANDAŐLARA YÖNELİK SAĞLANAN *Kolaylıklar*

Yurt dışında yaşayan yaklaşık 6,5 milyon Türk vatandaŐın eğitimden ulaŐıma, hukuktan ekonomiye, sosyal alanlardan ticarete pek çok alanda, yaşadıkları ũlkelerde ve Tũrkiye'deki işlemlerini kolaylıkla tamamlayabilmesi için birçok yasal dũzenleme hayata geçirildi.

Ana vatanından ayrı dũŐen milyonlarca vatandaŐın oy verme, nũfus ve bankacılık iŐlemleri, Tũrkiye'ye geliş ve gidiŐlerde yaşanan sorunlar başta olmak ũzere pek çok alanda iyileŐtirmeler de hayata geçirildi.

Yurt dışındaki vatandaşların eğitim, ulaŐım ve resmi işlemlerini daha rahat ve hızlı yapabilmesi için hukuk alanlarda yeni adımlar atıldı. Yeni dũzenlemelerle artık vatandaşlar noter, diploma denkliği, adli sicil işlemlerini ve sınır kapılarındaki geçiŐleri daha rahat yapıyor.

NOTER İŐLEMLERİ

Yurt dışında yaşayan vatandaŐlara konsolosluklar aracılığıyla verilen noterlik hizmetleri kurumlar arası gerekli entegrasyonunun yapılmasıyla birlikte kolaylaŐtı.

Vatandaşlarımız yurt dışında yaptıkları noterlik iŐlemlerine ait belgeleri Tũrkiye'ye gŕndermelerine gerek kalmadan bir nũshasını doğrudan Tũrkiye'deki noterlerden alabilecekler.

DİPLOMA DENKLİKLERİNDE İTERNETTEN BAŞVURU İMKĀNI

EĞitim alanında hayata geçirilen dũzenlemeler kapsamında, yurt dışında yaşayan vatandaŐlara internet ũzerinden diploma denklik başvuru imkĀni sağlandı. Yeni dũzenlemeye gŕre, yurt dıŐından alınan yũksekŕğretim diplomalarının denklik baŐvuruları "e-Devlet" veya YŕK'ũn web sayfası ũzerinden yapılabilir. Gerekli tũm belgelerin sisteme yũklenmesinin ardından, başvuru sahibinden 15 gũnde evrakların aslı isteniyor, daha sonra başvuru sahibine randevu veriliyor. Belgelerin kontrolũnũn ardından belge asılları, başvuru sahibine veya resmi vekaletnamesi bulunan vekiline "gŕrũlmũŐtũr" kaŐesi vurulduktan sonra iade ediliyor.

YABANCI DİLDE ADLİ SİCİL BELGESİ ALMAK KOLAYLAŐTI

Hayata geçirilen uygulama ile artık vatandaşlar, yabancı dilde hazırlanmış adli sicil belgelerini doğrudan Tũrkiye'nin dış temsilciliklerinden alabiliyor. Dış temsilciliklerde Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Felemenkçe, Danca ve Portekizce olmak ũzere 8 yabancı dilde adli sicil belgesini alabilecekler.

GÜMRÜK REHBERİ YAYINLANDI

Vatandaşlarımızın ülkemize gelirken beraberindeki eşya limitleri ve diğer haklara ilişkin güncel bilgilerin yer aldığı "Gümrük Rehberi" kullanıma açıldı. Rehber www.gumrukrehberi.gov.tr adresinden ulaşabilirsiniz.

ŞİRKET ADINA KAYITLI ARAÇLARIN TÜRKİYE'DE KALMA SÜRESİ 90 GÜNE ÇIKARTILDI

Yeni düzenlemeye göre, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız tarafından Türkiye'ye getirilen ve şirket adına kayıtlı araçlara (otomobil, minibüs, arazi taşıtı, kamyonet ve motosikletlere) verilen 30 günlük süre 90 güne çıkartıldı. Şirket üzerine kayıtlı araçlar 90 gün, kişilere kayıtlı araçlar ise 730 gün Türkiye'de kalabiliyor.

TAŞIT ÖN BEYAN UYGULAMASI

Türkiye'yi ziyaret etmek isteyen vatandaşların, ana vatana geliş ve gidişlerinde gümrük kapılarındaki işlemlerini daha hızlı yapabilmeleri için çeşitli düzenlemeler yapıldı.

Ticaret Bakanlığınca hizmete konulan "Taşıtlı Ön Beyan Uygulaması" ile vatandaşların, Türkiye'ye gelecekleri tarihten 15 gün önce Ticaret Bakanlığının "www.ticaret.gov.tr" internet sayfasındaki "E-İşlemler" menüsünden araçlarının kaydını yaptırması yeterli oluyor. Kayıt işlemlerinde, araç sahibi araçta yoksa, vekaletle aracı getirenin pasaport bilgilerinin sisteme girilmesi gerekiyor.

YURTDIŞINDA YAŞAYAN ÇOCUKLARIMIZIN VATANDAŞLIK HAKLARI KORUNUYOR!

TBMM'de Kabul Edilen Yeni Kanun ile; Artık yurt dışındaki gençlerimizle vatandaşlık bağımız daha güçlü hale gelecek! 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nda yer alan ve "Anne-babası birlikte vatandaşlıktan çıkan çocuklar Türk vatandaşlığını re'sen kaybeder" hükmü artık tarihe karışıyor.

YURTDIŞINDAKİ PASAPORT İŞLEMLERİNİ KOLAYLAŞTIRAN ÖNEMLİ YASAL DEĞİŞİKLİK!

TBMM'de Kabul Edilen Yeni Kanun ile; Yurt dışında huzurevi, bakımevi, hastane ve hapisanelerde bulunan vatandaşlarımızın pasaport işlemlerinde büyük kolaylık sağlanıyor. Mecliste yapılan yasal düzenleme ile yurt dışında yaşlılık, hastalık ya da mahkûmiyet gibi sebeplerle hakkında vesayet kararı verilen kişiler bu karar için Türkiye'de tanıma ve tenfiz davası açmaya gerek kalmadan vasileri ya da velileri aracılığıyla pasaport işlemlerini yapabilecekler. Böylece prosedürlere takılmaktan kurtulacak olan vatandaşlarımız, yaşadıkları ülkedeki sosyal güvenlik, sosyal yardım ve ikamet hakkı gibi en temel haklarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmayacaklar.

SINIRSIZ KARDEŞLİK

Yazı: Veysel GÜNDÜZ

Sınırları içinde buldukları ulus devletlerin ve o bölgelerde politika geliştiren uluslararası güçlerin çıkarları arasında savrulan soydaş ve akraba topluluklar için güçlü bir Türkiye ihtiyacı bugün, dün olduğundan daha fazla hissedilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana, "Yurtdışı Türkler" ile ilgili meselelerde bir hiyerarşi izlenirken, Türk soyluluk ön plana çıkarılsa dahi bu topluluklara karşı eşit bir mesafe koyulamadığını görüyoruz. Fakat İmparatorluğun son zamanlarında başlayan ve kendince de zayıflık içeren bu görecelik, Türkiye'nin değişen dış politika söylemi ile yeniden biçimlendirmeye tabi tutuluyor.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ulus devlet kimliği oluşturma çabası ve özellikle soğuk savaş döneminde komşuların iç siyasetine karışmama politikası nedeniyle 1980'lerden sonra Bulgaristan'dan ve Irak'tan Türkiye'ye kabul edilen göçmenler dışında 'Türk soylu' gruplara mesafeli durulur. Ancak soğuk savaş döneminden sonra bahse konu gruplarla ilişkiler gelişmeye başlar.

Sovyetler Birliği'nin dağılması akabinde temas kurulan Türk soylu ve/veya Müslüman gruplarla birlikte Türk kimliği ve Türk Dünyası yeniden tanımlanır hale gelir.

Bununla birlikte, Türk dış politikasında ifade edilen ve ulaşılmaya hedeflenen 'muasır medeniyet' kavramı çoğu zaman dini ve tarihsel bütünlükten kopuk batı medeniyeti ile eş anlamlı olan ve yüzü batıya dönük bir kimliği ifade edebilir.

Türkiye, 2000'li yıllarda değişen konjonktürle birlikte, içe dönük politikadan sıyrılarak, dış politika vizyonu anlamında bir değişim, dönüşüm yaşarken, bölgesinde kaybetmiş görüldüğü hinterlandını tekrar yakalama ve eksenini oturtma çabasına giriyor.

Önceki dönemlerde, bölgeden bölgeye önem sırası güdülen, konjonktüre göre ivme kazanan soydaş akraba politikası, "Tarihin herhangi bir aşamasında kısa süre dahi münasebet kurduğumuz her topluluk, her millet bizim akrabamızdır" düsturu ile yerini aktif, olaylara seyirci kalmayan, uluslararası kuruluşların süreçlerine müdahil/aktif katılımcı, çevresinde ve Osmanlı'nın hinterlandındaki halkların sorunlarına eşit mesafede yakın bir dış siyasete bırakır.

Bu kapsamda son on yılda değişen periyotta Türkiye, Osmanlı'nın bakiyesi olan, hinterlandında bulunan Türk ve/veya Müslüman topluluklarla ve özellikle diasporasıyla tarihi ve kültürel özelliklerine daha yakın ve uygun gördüğü bir medeniyet anlayışı ve arayışı ile yakınlık kurmaya başlar.

Anavatanlarından uzakta yaşayan toplulukları ifade etmek için son yıllarda sıklıkla kullanılmaya başlanan "diaspora" kavramı kendi içerisinde hızlı bir eklemleme süreci geçirmektedir. Uzun yıllar boyunca sadece Yahudi toplumunun tüm dünyaya dağılımlığını ifade etmek için kullanılan Diaspora terimi, Simon Dubnov'un ifadesiyle "artık ne Yahudiler tarihi ne de dinler tarihiyle sınırlandırılabilir bir kavramdır."

Günümüzde anlamı hala tartışmalı olan Diaspora kelimesi, geçişliliğin hızlı bir şekilde arttığı ve global bir köy haline dönüşmekte olan dünyada ciddi bir kavramsal bunalımla iç içe görünmekte.

Dufoix'e göre "Diaspora kendi devletinden ya da yurdundan ayrılmış ve başka uluslararası dağılmış, ancak kendi ulusal kültürünü koruyan bir ulus ya da ulusun bir parçası için kullanılan bir terimdir."

Günümüzde, bu haliyle, diaspora kavramı birçok ülkenin bir dış politika enstrümanı olarak kabul ettiği, uluslararası ilişkilerde gittikçe daha fazla öneme sahip bir konuma yükseliyor. Özellikle 1990 sonrası dönemde, ülkeler kendi sınırları dışında yaşayan tüm yurtdışı topluluklarını ve onlar tarafından kurulmuş tüm yapıları diaspora olarak kabul etme ve buna yönelik bir strateji oluşturma eğilimindedir. Bu konuda çalışan bakanlıkların, ya da ulusal ofislerin birçok ülkede aynı dönemde faaliyete geçmiş olması ise tabii ki tesadüf değil.

Ülkeler, bu kurumlar aracılığıyla yurtdışındaki topluluklarının yaşadıkları yerlerde sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda yer edinmesi, siyasal katılımı, dernekleşmesi, ana dilde eğitimi, çifte vatandaşlık ve ticaret ağlarının geliştirilmesi gibi hususlarda politikalar üretmeye yöneliyorlar.

Bu sürecin bir diğer etkisi ise yurtdışında yaşayan toplulukların bir diaspora üyesi olarak anavatanlarıyla daha fazla diyalog içerisine girebileceklerini fark etmiş olmaları. Bu topluluklar hem yaşadıkları ülkelerde hem de anavatanlarında etkin olabilmeye ve uluslararası kamuoyunda dikkat çekebilme ve kendini dinletebilme gibi imkanları kullanabilmek adına kendilerini diaspora toplumu olarak tanımlamaya yönelmektedirler. Bununla birlikte ülkelerin diaspora kurumları ve diaspora stratejileri oluşturmaları aynı zamanda yurtdışında yaşayan toplulukları da tetiklerken 'diasporik bilinç' ivme kazanmakta.

20. yüzyıl öncesinde diaspora toplumlarını bir grup olarak var eden unsurlar; diaspora üyelerinin travmatik geçmişleri veya başlarına gelen sürgün ya da zorunlu

dağılıma gibi ortak bir felaket ve anavatanına geri dönüş miti etrafında şekillenmekteyken, günümüzde diaspora kavramı, hikayeleri ne olursa olsun, herhangi bir sebepten dolayı anavatanlarından uzakta yaşayan tüm yurtdışı toplulukların ve onlara ait yapılanmaların etrafında şekillenmekte. Eski mecrasında manevi bir rol üstlenen diaspora kavramı bugün daha işlevsel bir boyut kazanmış görünüyor.

Türkiye'nin diasporaya bakış açısı Uluslararası Göç Örgütü'nün (UGÖ) ortaya koyduğu yaklaşım ile büyük ölçüde benzerlik gösteriyor. UGÖ'ye göre diaspora; "Doğdukları ya da soylarının geldiği ülkelerin dışında geçici ya da kalıcı yaşayan ancak köken ülkeleri ile hala etkili ve esaslı bağları olan göçmen ve alt soylar"ı ifade ediyor.

Türkiye'nin yurtdışında altı milyondan fazla Türk kökenli vatandaşı yaşamakta ve bununla birlikte aralarında derin tarihsel ve kültürel bağların olduğu iki yüz milyon civarında soydaş ve akraba topluluk mevcut. Türkiye bu bağlamda, yurtdışında yaşayan vatandaşları ve soydaş ve akraba topluluklarla ilişkilerini güçlendirirken, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak daha yoğun irtibat halinde.

Türkiye'de diaspora kavramının işlenmesine, devletin resmî kurumları ve temsilcileri tarafından kullanılmasına yönelik bir beklenti olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Hal böyleyken, Türkiye'nin yurt dışındaki potansiyeline yönelik faaliyet gösteren ondan fazla kamu kurum ve kuruluşunun ortak bir diaspora söylemi ve buna yönelik bir diaspora stratejisi üretmesi 21. yüzyılın gerekleriyle ve Türkiye'nin dış politika perspektifiyle de örtüşüyor.

Yurt dışındaki vatandaşlarımızın, soydaş ve akrabalarımızın varlığı ülkemizin dış politikasının belirlenmesinde önemli bir unsur. Türkiye'nin 80 milyonluk nüfusuna karşın yurtdışında yaşayan vatandaşlarının sayısının 6 milyonu aştığını hesaplıyoruz. Bu rakam Türkiye nüfusunun yüzde 7.5'ine tekabül etmekte. 150'den fazla ülkede yaşamakta olan Türk vatandaşlarının birçok sektörde önemli konumlara yükseldiğini, birçok ülkede giriştikleri sivil organizasyonlarla Türk diasporasının temellerini attığını görüyoruz.

Türkiye aynı zamanda yukarıda da belirtildiği üzere tarihi-kültürel diasporaya da sahip bir ülke. Özellikle son yıllarda soydaş ve akraba topluluklarla olan ilişkilerin geliştirilmesi hedeflenirken buna yönelik faaliyetler de hız kazanmaya başladı. Kurulan yakın ilişkiler fiziki sınırların yalnızca toprak parçalarından ibaret olduğunu; toprağın ötesine geçen ortak tarih ve kültürün coğrafyanın çizgilerini aşabildiğini gösteriyor.

Devlet sınırları ve sınırların böldüğü halklar, her dönemde güncelliğini koruyan bir mesele. Son dönemde Ukrayna/Kırım'da ve özellikle Ortadoğu'da meydana gelen hadiselerle birlikte sınır kavramı, güvenliği, ihlalleri, antlaşmaları ve soydaş-akraba topluluklar meseleleri özellikle ülkemiz için de gündem haline geldi.

"Devlet" ve "egemenliğin" neşet etmesi ile neredeyse tarihin bütün evrelerinde var olan sınır ve antlaşma kavramı günümüzde önemini korumaya devam ediyor. Sınır ve antlaşmalar, sadece politik değil, Uluslararası Hukuk, Uluslararası İlişkiler gibi birçok disiplinin de ilgi alanı içerisinde.

Sınır, Yunanca "sinoron"dan geliyor ve sözlüklerde "devletlerin topraklarını ayıran çizgi, bir şeyin genişleyebileceği nihai çizgi," gibi ifadelerle tanımlanmış. "Hudut" ise Arapçadan geliyor, 'sınır, uç, son' anlamında kullanılıyor.

Sınır anlamını karşılayan diğer bir terim de sözlüklerde sınır boyu olarak ifade edilen "serhat"tir. Türk Dil Kurumu'na göre "serhat", Osmanlı devletinin komşu ülkelerle arasındaki sınır bölgesine verilen isim demek. Başka bir ifade ile hudut başı, iki devlet toprağının birleştiği sınır yerinde kullanılan bir tabir. Farsça olan bu tabirin Arapçası olan "sugur" da bu manada kullanılıyor. Sınır, hududun uzandığı geçiş bölgesini ifade ediyor.

Günümüzde bir ülke için optimum sınır, coğrafi şartlara bağlı olarak belirlenmekle birlikte bu sınırların oluşması kimi zaman medeniyetlerin yer değiştirmesi ile yumuşak, kimi zaman ise egemenliklerin savaşlarla el değiştirmesi sonucu sert geçişlerle gerçekleşmekte.

İster düşük düzeyli ister konvansiyonel güç çekişmeleri ile olsun sınırlar uluslararası alanda iki yöntemle belirleniyor. Bunlardan birisi uluslararası yargı ya da hakemlik, diğeri ise ikili antlaşmalar.

Vestfalya Antlaşması ile uluslararası sistemin yeniden şekillenmesi, devlet egemenliği, self-determinasyon kavramları ve yine Fransız İhtilali ile uluslararası literatüre giren milliyetçilik ruhu 19. ve 20. yüzyılda imparatorluklar üzerine adeta kara bir bulut gibi çöker ve uluslararası sistemde büyük savaşlar ve yeni paylaşımlar meydana gelir. Bu gelişmelerden payını alan Osmanlı İmparatorluğu dağılma sürecini yaşar ve bugün itibarıyla bünyesinden kırk üç farklı devlet ya da özerklik ortaya çıkar.

Bu büyük coğrafya içerisinde geçmişte aynı çatıda asırlarca yaşadığımız soydaş ve akraba topluluklar yeni sınırlarla, başka ülkelerin, milletlerin egemen sınırları içerisinde kaldılar veyahut kendi devletlerini kurup, sınırlarını çizdiler.

Yeni Türkiye Devleti'nin uluslararası sınırları da bu süreçte çizilirken bu sınırları belirleyen birçok antlaşma imza edildi. Türkiye'nin, 1920 yılından beri, diplomasi tarihimizin en önemli kaynakları olan, iki bin dolayında antlaşma yaptığı ifade edilmekte.

Özellikle, Osmanlı Devleti'nin Birleşik Krallık ile 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros'ta "Silah Bırakışması Sözleşmesi"ni imzalamasıyla başlayan ve 1926 Ankara Antlaşmasına kadar devam eden süreçte, bir bakıma Türkiye'nin sınırlarının tespit edildiği temel uluslararası antlaşmalar imzalanır.

Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarımızı şekillendiren Lozan Antlaşması ve öncülleri, doğu ve Kafkas sınırlarımızı biçimlendiren Gümrü, Kars ve Moskova Antlaşması ile güney sınırlarımızı şekillendiren Ankara Antlaşması bu aralıkta imzalanır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla etrafa saçılan soydaş akraba topluluklar, son yüzyılda, kimi Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu bu antlaşmalarda, kimi farklı ülkelerin kendi aralarında gerçekleştirdiği uluslararası antlaşmalarda kendilerine yer bulmaya çabalarlarken, azınlık psikolojisi içerisinde kolektif ve bireysel haklar kazanımında uluslararası sistemin ve hukukun terazisinde yer kapmaya çalışırlar.

Ancak, hem Balkan, doğu, Kafkas ve güney sınırlarımızdaki toprak paylaşımı hem de paylaşım sonucu farklı topraklarda kalan soydaş akraba topluluklar masaya yatırıldığında, Milletler Cemiyeti'nin idealizm ile şekillenen ilkeleri hayata geçirilmeye çalışılırken, gelişen ve değişen durumlar neticesinde uygulamanın kendisini realizm olarak gösterdiği görülür.

Hal böyleyken, 20. yüzyılda uluslararası sistemde; savaşlar, tek, iki, çok kutuplu sistemler ile meydana gelen değişim ve dönüşüm, farklı topraklara saçılmış veya kendi evlerinde yabancı haline gelmiş olan Batı Trakya, Bulgaristan, Irak ve Kafkaslardaki soydaş ve akraba toplulukların aynı muameleye maruz kalmalarına sebep olur.

Hak ve özgürlükleri bir lütf olarak algılayan ülkelerin, komşu ülkelerden hissettiği tehdit algısı ile AB üyesi ya da uluslararası örgütlerde söz sahibi olmalarına rağmen, sınırları içerisinde yaşayan milletlerin hak ve özgürlüklerine sınırlar getiren tutum ve davranışlar sergiledikleri görülür.

Ayrıca, AB üyesi olsun veya olmasın, söz konusu coğrafyalarda yaşayan soydaş ve akraba toplulukların ilgili antlaşmalarla kendilerine tanınmış olan eğitim, siyasi ve sosyal örgütlenme, yurttaşlık, adil yargılanma hakları konusunda, din, düşünce ve ekonomik özgürlükler alanlarında sorunlar yaşadıkları aşikardır.

İkili ilişkilerde, özellikle Bulgaristan ve Yunanistan'da görüldüğü üzere, soydaşlarımızın, uluslararası antlaşmalarla kendilerine sağlanmış kolektif ve bireysel haklarının teslimi bir yana, konjonktüre göre dönem dönem Türkiye ile pazarlık konusu haline getirdikleri bir gerçektir.

Dış politika tercihlerini uluslararası konjonktüre göre belirleyen ülkeler, azınlıklar hususunda, uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerini; tehdit algısı, hükümetler üstü politikalar, ekonomik gerekçeler, iç siyaset ve bölgesel-küresel dinamiklere göre, "high politics" kapsamına alıp ertelemekte, esnetebilmekte; Uluslararası Hukuku ve Etiği ise "low politics" kabul edip ötelemekten çekinmemektedirler.

Görüldüğü üzere, günümüz uluslararası sistemi "Batı ve öteki" mantığıyla nefes alan, güç, çatışma, hegemonya kavramları üzerinden, temel olarak özünde realizm, liberalizm ve sosyalizm esintilerini pragmatik kullanışlarla harmanlayan; nüve itibarıyla liberal bir kostümün içerisine yedirilmiş ahlakçılığı kullanan üçüncü nesil bir realizmle şekillenmekte.

Bu ortam içerisinde, Sınırları içinde buldukları ulus devletlerin ve o bölgelerde politika geliştiren uluslararası güçlerin çıkarları arasında savrulan soydaş ve akraba topluluklar için güçlü bir Türkiye ihtiyacı bugün, dün olduğundan daha fazla hissedilmektedir.

Al-Baraa Haddad

Suriyeli Fotoğraf Sanatçısı ve Sinema Yapımcısı

Instagram: www.instagram.com/baraa_haddad1

Hazırlayan: E. Elif Gönüllü

**“Savaş hayatımı
bütünüyle değiştirdi, bu
değişimle kendimi ve
sanatımı keşfettiğim bir
yolculuğa çıktım.”**

Suriyeli hikâye anlatıcısı, fotoğrafçı ve görüntü yönetmeni Al-Baraa Haddad, çektiği fotoğraf ve sinema filmleriyle görsel şiirler yazan ve bir göçmen olarak göç olgusunu bu şekilde sanatseverlere aktarmayı başaran yetenekli bir sanatçı.

Suriye’de dünyaya gelen ve çocukluğu bir sahil kasabasında geçen başarılı Fotoğraf sanatçısı Al-Baraa Haddad, ilk fotoğraf çalışmalarına daha çocukken büyüdüğü köyde cep telefonundan deniz ve doğayı çekerek başlamıştır.

İnsanların içinde
buldukları halleri
fotoğraflayarak dünyaya
duyurmak başlı başına bir devrim”

Henüz 15 yaşındayken babasının muhalif olduğu için öldürülmesinin ve annesinin hapse girmesinin ardından fikirlerini ifade etmenin bir aracı olarak fotoğraf çekmeyi seçmiştir. Ülkesini yerle bir eden savaşla birlikte yaşanan insan hakları ihlallerini, insanların içinde buldukları halleri fotoğraflayarak dünyaya duyurmaya çalışmanın başlı başına bir devrim; bir ifade aracı olduğuna inanan sanatçı, savaşı belgelemek amacıyla uzun sayılabilecek bir zaman gazeteci ve savaş muhabiri olarak görev yapmıştır.

2014'te savaşı son kez fotoğrafladıktan sonra ülkesini terk etmek zorunda kalan Haddad, önce Hatay'a ardından İstanbul'a taşınmıştır. Büyük bir İstanbul aşığı olarak 2016 yılından beri İstanbul'da serbest çalışmaktadır.

Haddad "Savaş hayatımı bütünüyle değiştirdi, bu değişimle kendimi ve sanatımı keşfettiğim bir yolculuğa çıktım; nihayetinde bu yolculuk beni aşkın ve umudun şehri İstanbul'a getirdi" diyor.

Savaşla yalnızlığı, yıkımları, korkuyu, acıyı, ölümü ve yaşamayı yeniden anlamlandıran ve bunu sanatı ve çektiği fotoğraflarla bütün dünyaya anlatmaya çalışan sanatçının fotoğraflarında göç ve savaşla ilintili birçok duyguya şahit olmak mümkün. İfade kabiliyeti oldukça güçlü olan sanatçının işlediği; göç ve göçmen olmak, bir göçmenin hayata bakışı, duyguları, etrafındaki dünyayı nasıl gördüğü, sessizlik, yalnızlık gibi temalar fotoğraflarda canlanarak izleyiciyi tam anlamıyla duygunun içine çekiyor.

Instagram: www.instagram.com/belalkh

Filistinli Grafiti ve Hat Sanatçısı

Belal Khaled

TRT Arabi Şirketinde Fotoğrafçı ve Sinema Yapımcısı

Hazırlayan: E. Elif Gönüllü

Göç Sanatçıları

İstanbul'da yaşayan grafiti, fotoğraf ve hat sanatçısı Belal Khaled, Filistin'de Gazze'nin güneyindeki Khan Younis mülteci kampında dünyaya gelmiş, sonrasında İstanbul'a iltica etmiştir.

Khaled 10 yaşından beri hat ve grafiti sanatını harmanlayarak yaptığı sanat eserlerinde Filistin meselesinin duygusal anlamda büyük yer kapladığını ifade ediyor.

Dünyaca Ünlü Aktivist Sanatçı Ai Wiewie ile Çalıştı

Kendisini en iyi ifade eden eseri 2015 yılında bombalanan Al Zafer Kulesi'nin duvarına altı günde yaptığı Filistin'in en büyük duvar resmi olarak bilinen 20 metre yüksekliğindeki "Çocukluk Kuşatması" isimli eseridir. Parmaklıklar ardında Filistinli bir çocuğun resmedildiği eser uluslararası birçok mecrada yankı uyandırmıştır. Khaled dünyaca ünlü aktivist sanatçı Ai Wiewie ile dünyanın çeşitli yerlerindeki mültecilerin anlatıldığı son filmi "İnsan Akışı"nda birlikte çalışmış, filmde Belal Khaled'in Gazze'de yer alan resimlerine yer verilmiştir.

Aklım ve Sanatım Filistin'de Yaşananlarla Dolu

Filistin'deki ilk grafiti sanatçılarından biri olan Khaled, aynı zamanda Gazze Grafiti Ekibi'nin de kurucusudur. Aklım ve sanatım Filistin'de yaşananlarla dolu diyen sanatçı, sanatın evrenselliği sayesinde Gazze'de yaşanan dramı birçok ülkede duvarlara çizdiği eserlerle anlatmıştır. Sıra dışı bir ifade gücü olan sanatçının eserleri birçok ülkede çeşitli sergilerde sergilenmiştir. Sanatını sadece resim ve duvarlarla sınırlı tutmayan sanatçı, çeşitli tasarımcılar ile iş birlikleri yaparak, çalışmalarının arabalar, eşyalar ve kıyafetler üzerinde sergilendiği koleksiyonlara katkı sağlamış, mülteci kamplarını grafiti çalışmalarıyla renklendirmiştir.

Belal Khaled'in kimi zaman Filistin Gazze'de ya da İstanbul Fatih'te bir duvarda, kimi zaman bir kıyafette, kimi zaman da bombardımanda bacağını kaybetmiş bir gencin protezinde hayat bulan eserlerinde; yaşayan, duyguları yalın ve estetik bir biçimde anlatan gerçek bir sanata şahit olmak mümkün.

"Biz Gazze'de yaşayanlar büyük hapisanede yaşıyor olsak da sanat aracılığıyla umut ve barışı dile getiriyoruz"

Gazze'de çok kısıtlı imkanlarla sanat yapmak ve burada yaşıyorsan sanatı kendi kendine öğrenmek zorundasın" diyen sanatçı, "Gazze'de savaşları yaşadım, kadınların ve çocukların katledilişini gördüm, ülkemden ayrılmak zorunda kaldım; oradaki ve Suriye'deki çocuklar için barışın hayalini kuruyorum" diyor.

Ülkesinin, savaş mağdurlarının ve mültecilerin mesajını bütün dünyaya ulaştırma gayesinde olan Khaled, bunu sanatıyla ifade ediyor.

PLEVNE'DEN FORDINGBRIDGE'E TÜRK SAVUNMASI

Yazı: Umut Deniz ÖNCEL

Rusların topraklarımıza saldırması sonucunda "93 Harbi" olarak da bilinen Osmanlı-Rus Savaşı 1877-1878 yıllarında gerçekleşmiştir. Savaş Kafkasya ve Balkanlar olmak üzere iki cephede cereyan etmiş; Erzurum'da Türk askeri ile yerel halkın ortaklaşa savunması ve bugünkü Bulgaristan'ın kuzeyinde yer alan Plevne'de sayıca üstün düşman karşısında Gazi Osman Paşa komutasında yapılan savunma nesilden nesile bir kahramanlık destanı mahiyetinde aktarılmıştır.

Aslen Tokatlı olan Gazi Osman Paşa Kırım, Suriye, Girit, Yemen, Sancak, İskodra, Bosna ve Niş dâhil olmak üzere İmparatorluğun birçok bölgesinde görev yapmıştır. Bölgedeki isyancıların tedhiş hareketlerini defetmek üzere Vidin'de bulunan Osman Paşa, Rusların Osmanlı Devleti'ne savaşı açması ve ardından Tuna'yı geçip Plevne'ye saldırması üzerine askerleriyle birlikte 19 Temmuz 1877 tarihinde Plevne'ye varıp Rus

İngiliz oyuncularından oluşan Fordingbridge takımı, oyun tarzlarından dolayı taraftarlarınca "Turks" olarak anılır. Kulüp tarihini anlatan yerli ve yabancı yazarlar "Turks" isminin Plevne Savunmasından sonra konulduğunu ileri sürmektedir.

ordusu ile çarpışmıştır. Ruslar 3.000 ölü bırakıp geri çekilirken Osman Paşa kentte birbiriyle bağlantılı hendek ve siperlerden müteşekkil sağlam bir tahkimat yaptırmıştır. Takviye kuvvetlerin gelmesiyle sayı ve top üstünlüğünü artıran Rus ordusu temmuz ayının sonunda bir kez daha taarruza kalkmış ancak yeniden bozguna uğrayarak binlerce ölü vermiştir. "İkinci Plevne

Muharebesi" olarak adlandırılan bu çarpışmalar Avrupa basınında geniş yer bulmuş, İskoçya'nın en eski gazetesi olan Aberdeen Journal gelişmeleri "Plevne'de Büyük Türk Zaferi" başlığıyla okuyucularına aktarmıştır. Eylül ayında gerçekleşen Üçüncü Plevne Muharebelerinde sayı üstünlüğünün verdiği güven ile tekrar saldırıya geçen Rus ordusunun taarruzu Türk kuvvetlerince tekrar püskürtülmüş ve II. Abdülhamit tarafından Paşa'ya Gazilik unvanı verilmiştir. İkmal hatları kapanan, erzak ve mühimmat kaynakları tükenen Türk ordusu Rus ordusu tarafından muhasara altına alınmış, Gazi Osman Paşa huruç hareketiyle kuşatmayı yarmaya çalışsa da netice olumsuz olmuş ve yaralanan Paşa askerleriyle birlikte teslim olmuştur.

Plevne savunması hakkındaki yazılarda, Gazi Paşa'nın yaptığı başarılı savunma ve uyguladığı askeri taktiklerden dolayı düşman askerleri tarafından dahi saygıyla karşılandığı anlatılmaktadır. Paşanın şöhreti sadece Osmanlı ve Rusya'ya değil, neredeyse bütün Avrupa'ya yayılır. İngiliz gazetelerinde Gazi Osman Paşa ve Türk ordusunun kısıtlı imkânlarla rağmen aylarca Plevne'yi savunmasına dair övücü yazılar yayımlanır ve Türk ordusunun eski günlerine döndüğü ifade edilir.

Öte yandan, dünyanın başka bir yerinde "22 kişinin bir topun peşinde koştuğu" futbol kültürü gittikçe

Türk askerlerinin cesareti dönemin İngiliz gazetelerinde geniş yer bulmuştur. Bu tarihten sonra resmi olarak kulüp ismine "Turks" ismi eklenir. Fordingbridge Türklerinin en önemli başarısı, savunma ağırlıklı oyunlarıyla 1880 ve 1881 sezonlarında art arda zirveye ulaştıkları dönemin popüler kupası olan Basingstoke Kupasıdır.

gelişmekte ve insanları etkisi altına almaktadır. 1868 yılında dünyanın en eski futbol kulüplerinden biri olan Fordingbridge Futbol Kulübü İngiltere'nin Hampshire Kontluğuna bağlı Fordingbridge kasabasında kurulur. Bölgesel futbol birliklerinde temsil edilen kulüp, futbol kurallarının geliştirilmesinde pay sahibi olmuştur.

İngiliz oyuncularından oluşan Fordingbridge takımı, oyun tarzlarından dolayı taraftarlarınca "Turks" olarak anılır. Kulüp tarihini anlatan yerli ve yabancı yazarlar "Turks" isminin Plevne Savunmasından sonra konulduğunu ileri sürmektedir. David Bauckham'a göreyse, 1875'te yayımlanan bir gazetede Kulüpten "Turks" olarak bahsedilir. Bauckham, bu durumu Türklerin savaşlardaki cesaretinden ileri gelen genel bir nitelendirme olarak açıklar ve bu isimlendirmenin 1853-56 yılları arasında vuku bulan Kırım Savaşından kaynaklanmış olabileceğini belirtir. Ancak ifade edildiği üzere, 1877'de gerçekleşen Plevne Savunmasındaki Türk askerlerinin cesareti dönemin İngiliz gazetelerinde geniş yer bulmuştur. Bu tarihten sonra resmi olarak kulüp ismine "Turks" ismi eklenir. Fordingbridge Türklerinin en önemli başarısı, savunma ağırlıklı oyunlarıyla 1880 ve 1881 sezonlarında art arda zirveye ulaştıkları dönemin popüler kupası olan Basingstoke Kupasıdır. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğunun farklı askeri kamplarda yer almasından dolayı kulüp isminin değiştirilmesi yönündeki istekler, kulüp yöneticileri tarafından reddedilir.

19 Nisan 1993 tarihinde kulüp tarihinin 125. yılı şerefine Premier Lig ekiplerinden Southampton ile Fordingbridge arasında bir gösteri maçı düzenlenir. Tam kadro sahaya çıkan Southampton takımının mücadeleyi 14-1'lik sonuçla kazandığı maçta, tribünde seyirci olarak Türk Büyükelçiliğinden görevliler de bulunur. Kulüp müzesinde Türk diplomatların ziyaretine ilişkin yerel bir gazete haberi bugün dahi övünçle sergilenmektedir.

Kulüp futbolcularının 1879 yılında çektirdikleri fotoğrafta formalarının üzerinde ay-yıldız amblemi net bir şekilde görülmektedir. 2018 yılında 150. kuruluş yılını kutlayan Türkler, hâlihazırda ay-yıldız armalarıyla Premier Lig'in 18. alt kademesine tekabül eden Bournemouth Pazar Ligi'nde mücadele etmektedir.

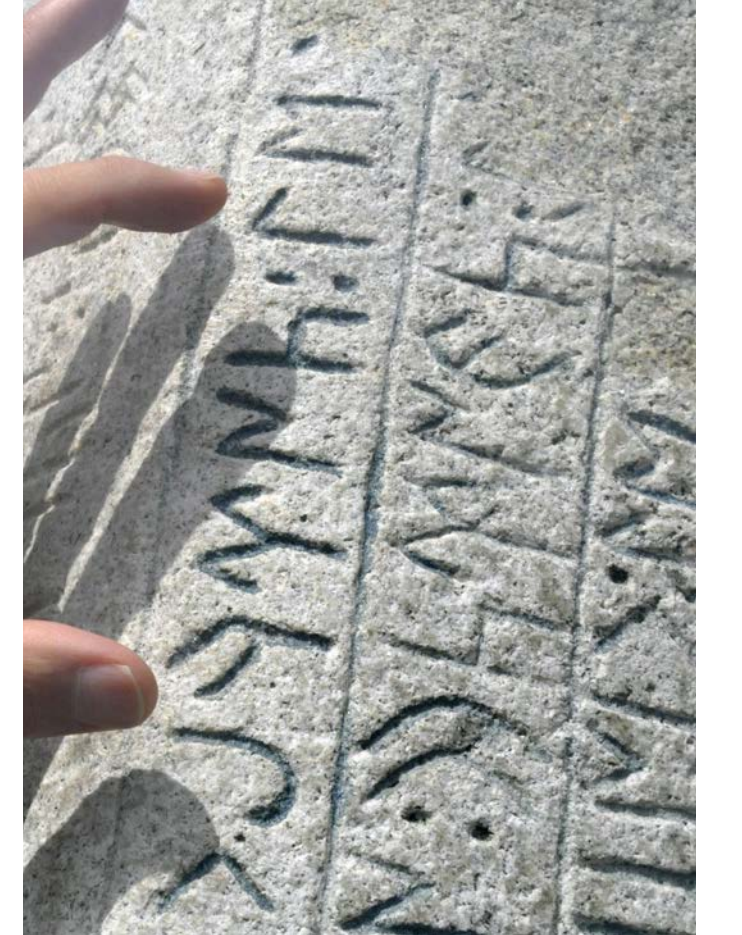
Hikayenin Başladığı Yer “TONYUKUK YAZITLARI”

Yazı: Zafer ÇÖMEZ

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Anma ve Kutlama Yıldönümleri Programı çerçevesinde, üye devletlerce önerilen tarihî olayları anma törenleri ve seçkin insanların yıl dönümü kutlamaları iki yılda bir düzenlenen UNESCO Genel Konferansı sırasında oylanarak karara bağlanmaktadır.

Bu çerçevede 2019 yılında gerçekleşen UNESCO 40. Genel Konferansında başta ülkemizin önerisi; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Moğolistan ve Özbekistan'ın desteğiyle “BİLGE TONYUKUK ABİDESİNİN DİKİLİŞİNİN 1300. YIL DÖNÜMÜ” 2020 yılı UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri Programına alınmıştır.

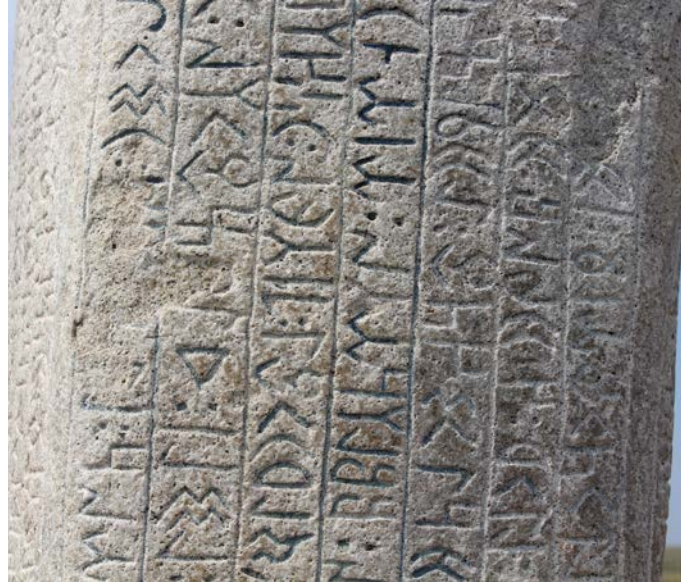
Peki nedir Bilge Tonyukuk Anıtlarını Türk tarihi için bu kadar önemli kılan şey?

Göktürkler MS. 8. yüzyılda uçsuz bucaksız bozkırlara kendi öykülerini, kültürlerini, dillerini ektiler. Bu taş köklerden bir tarih doğdu. Büyük devletler, medeniyetler, bu köklerden güç aldı.

Bilge kağan, Kül Tigin ve Bilge Tonyukuk'un anlattıkları bir ulusun ilk yazılı kaynakları oldu. Bozkırın Bengü taşları, aslında Türklerin başlangıç koordinatlarıdır. Bu taş yazıtlar yaklaşık 1300 yıldır bozkırın ortasında doğanın, insanın ve hayvanın tahribatına karşı hâlâ dimdik ayakta. Geçmişten günümüze gönderilmiş mektuplar gibi kendisini ve yazdığı tarihi tekrarlayan nesillere uyarılarda bulunuyor; yol gösteriyor. Türk adının geçtiği ilk metinler olan bu yazıtlar; bozkırın ortasında hala kendisini can kulağıyla dinleyecek birilerini bekliyor.

Türk tarihine ışık tutan ve Türkçenin en eski örneklerinden ve en eski yazılı belgelerinden olan Bilge Tonyukuk yazıtları, Moğolistan'ın başkenti Ulan-Bator'a 60 kilometre mesafede Bayan Tsogt adlı vadide yer almaktadır. Bizzat Bilge Tonyukuk'un ağzından İlteriş Kağan ve Kapgan Kağan dönemlerinin anlatıldığı yazıtlar, ayrıca Göktürk tarihi hakkında da önemli bilgiler vermektedir.

Bilge Tonyukuk, sekizinci yüzyılın başlarında, kendisini Türk milletine hesap verme ve geleceği bilgilendirme konusunda sorumlu görür. İçinde doğup büyüdüğü ve esaret hayatı yaşadığı, İlteriş Kağan'la birlikte bağımsızlık mücadelesi verdiği Çin'de de gördüğü yazılı taş dikme geleneğinin Türkçedeki ilk önemli örneğini hayata geçirir.

Kül Tigin Anıtı - Moğolistan

Sınırlı bir malzeme olan taş sütun üzerine bunca bilginin, tecrübenin, bir millete mensup olma ve devlet kurma bilincinin aktarılması, ancak yüksek düzeyde bir ifade gücüne sahip bir dille mümkün olabilirdi. Tonyukuk, bunun bildiğimiz ilk örneğini ortaya koymuştur.

Bu kadar üst düzey bir kendini ifade etme isteği ve bilinci, sadece taş üzerine aktarılmış olsa bile Türk milletinin maddi ve manevi dünyadaki yerini göstermede yeterli sayılabildi, ancak araştırma ve incelemeler, başka unsurların da bulunduğunu gösterdi. Nitekim Türklerin önemli devlet teşkilatlarından birinin merkezi konumundaki bugünkü Moğolistan'da, Türk dili ve kültürüne ait yadigârlar hâlâ peş peşe gün yüzüne çıkarılmaktadır.

Bilge Tonyukuk üstün devlet adamı olma özellikleriyle Türk tarihinde müstesna bir yere sahiptir. Onun öyküsü günümüz devlet adamlarına ve siyasetçilerine derslerle doludur. Çoğu tarihçiye göre doğru bildiğini söylemekten kaçınmayan, saygı ve sadakatiyle birlikte kağanlarına eksiklerini ve hatalarını dile getirmekten çekinmeyen gerçek bir bilgedir Tonyukuk.

Dönemin Türkçesine hâkimiyeti, diğer yazıtlarda rastlanmayan atasözü ve deyimleri kullanması, Tonyukuk'un eğitim ve kültür düzeyinin yüksekliği hakkında bizlere fikir vermektedir.

Adına diktirdiği 4 cepheli 2 granit taştan biri 2,43 metre, diğeri 2,17 metre yüksekliğinde olup, Türk adının 20 defa geçtiği bu yazıtlarda 13 defa Oğuz ve Çin, 7 defa da Tengri (Tanrı) sözcüğü yer almaktadır.

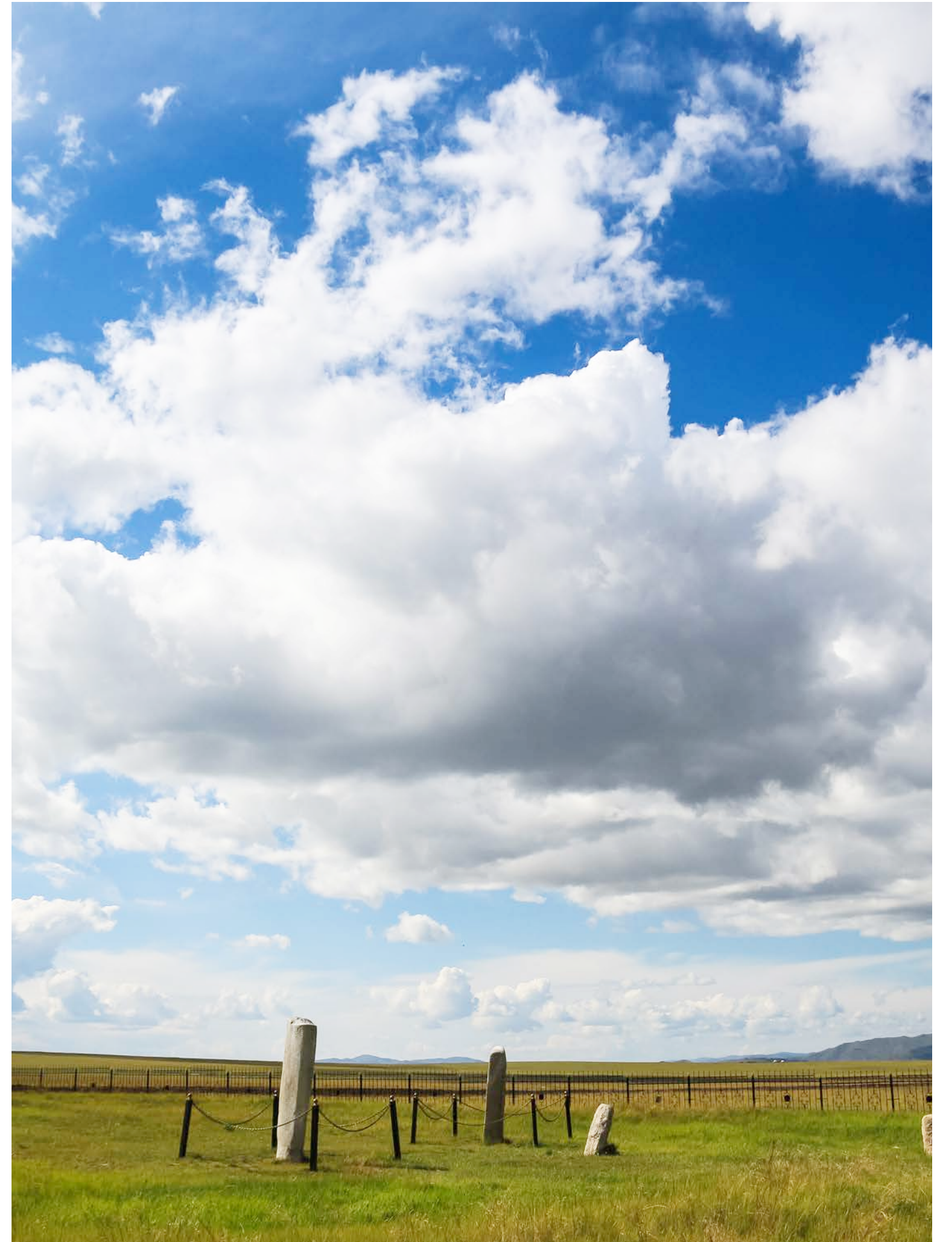
Tonyukuk gelecek kuşaklara miras bıraktığı görüşlerini granit taşlara kazırken; olması gerekenleri ama olamayanları anlatmış, işlerin nasıl bozulduğunu daha sonra nasıl düzeltileceğini engin bir üslupla özetlemiştir.

Sanki hafifçe gülümser gibi; kendi rolünü asla öne çıkarmadan kimi yerlerde ifade tarzıyla kelimelerin arkasına geçmektedir.

Bilge Kağan müthiş bir coşkuyla yaptıklarını halkına; belki de atalarına anlatıp hesap verirken, Bilge Tonyukuk ise daha ince ruh hali ve duygusallık içerisinde başlarına gelenleri sanki "bunlar da geçer" edasıyla anlatmaktadır.

Bilge kağan, Kül Tigin ve Bilge Tonyukuk Anıtları, bugün Türkiye'den binlerce kilometre uzakta, eski Türk yurdunda; bugünkü Moğolistan'da Türklüğün çok önemli bilgi kaynakları olarak yükselmektedir.

Değer biçilemez bir hazine olan bu çok önemli taşların kana kana okunması, her kelimesi üzerinde derin derin düşünülmesi, resimlerinin huşû içinde seyredilmesi her Türk için millî bir vazife olarak görülmelidir.

Hep yolcuyuz.
Böyle geldik, böyle gideriz...

Fotoğraf: Saidazim Fazilov

“Orta çağ Türk uygarlığının kendine özgü izlerini günümüze kadar ulaştıran Hive, âdeta açık hava müzesi olarak yaşamını sürdürmektedir. Şairler, edebiyatçılar, büyük âlimler ve şeyhlerin yaşadığı, tarihi Büyük İpek Yolu güzergâhındaki önemli siyasi ve kültürel merkezlerden biri olan Hive, ender mimarî yapısı ve âdeta şehir içindeki bir iç şehir olma özelliği ile dünyadaki çok az sayıdaki şehirlerle birlikte “şehir-müze” statüsünde bulunan İçankale’yi (İçkale) bünyesinde bulundurmaktadır.”

memleketim

Görüş, öneri ve yorumlarınız için /

twitter.com/memleketimdergi

facebook.com/memleketimdergi

instagram.com/memleketimdergi